

બાલવીર

જી
જીરેલ ખાલા

Ref N. 232

૧૧૭૧

II

1926

25

1926

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાખિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૮૧૧ યંત્રીક

પુસ્તકનું નામ ગાંધીજી

વિષય ઇતિહાસ

II બાળવીર.

1926 ૨૫ 5
1926

લેખક અને પ્રકાશક

હરરાય અમુલખરાય દેસાઈ. બી. એ.

ડિરિજ્ટ સ્થાપિત માર્ગ—અમદાવાદ.

પહેલી આવૃત્તિના સોડ એજન્ટ.

મેશર્સ ખડાયતા બુક ડેપોવાલા

મી. સી. એમ. પરીખ.

(રીપ્રિન્ટ બાળા હરમાન પાસે—અમદાવાદ)

આવૃત્તિ પહેલી

પ્રત ૩૦૦૬

1926

કિંમત ૨ ૦/૮-૦

વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
શ્રી કૌપીરાઈર-સંપદ
૧૯૭૧

“ શ્રી સુપ્રસાદ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં ” મુગવંદભાષી ત્રીકમલાલે જાણે
હેતુકાર્ય:—પીરમશા રોડ, શ્રી કાંટા—અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના

પ્રિય સહાકર્તા બાપુઓ, આ હાથ પૂરતા આપના હાથમાં મૂકતાં મને અનહદ આનંદ થાય છે.

આપ જે સરંચનામાં અથવા જે હાથમાં કામ કરવા હંગામી હો ત્યાં પ્રથમ રમતથી સંસ્થાપ કરો. બાળવીરની સંસ્થા રમતોમાં આનંદ, સ્વચ્છતા, તથા આકર્ષક રહેલાં છે. આ કામમાં ઉત્કર્ષો આ પુષ્કળ રસ છે. અને આ મહાન સંધમાં દાખલ થવા હંગામી દર્શાવે છે. આ આખી હીલચાલનાં દેવ આસપાસે આદિત્ય-ચાત્ર મનુષ્ય બનાવવાનાં છે અને રમતોદારા આદિત્ય સારી રીતે કેળવી શકાય છે. બાળદેવબાવનું અવલોકન કરી તેમને તમારી તરફ આપની લેવાનું પ્રથમ કાર્ય તમારે કરવું જરૂરનું છે.

ક્રિડા સમય ઉપર મુજબ કામ કરવાથી તમારા આત્મબળ તથા આદિત્યના પ્રભાવથી તમે ધન્ય બાળકોને આ હીલચાલમાં દાખલ કરી શકો. પછી રહેત રહેતે દેશસેવા તથા સમાજસેવાની બાબત તમે બાળકોમાં કેળવી શકો. આ બાબતને ધ્યાન આપવા પાછળ દર્શાવેલા અભ્યાસક્રમ દાખલ કરો. તે ઉત્કર્ષો ન લાગે તેમ તેમને આદિત્યચાત્ર મનુષ્ય બનાવી શકો. માટી ઉંમરના માણસોનાં દેવબાવ બદલેલાં ધન્ય મુરકેલ થઈ પડે છે, પણ બાળકો તે અનુકરણ કરનારા હોઈ તમારે અનુકરણ અકદમ કરવા સીધી જરૂર અને તમારા મુખ પોતાનામાં તુરત કેળવવા મંડી જરી. આપણા હૃદયની છાપ તુરત પડતી નથી પણ આશ્વરણની છાપ બાળકોમાં તુરત પડી જાય છે. મન બાળકોની સાથેના વ્યવહારમાં ખાસ રાખાણ રાખવાની જરૂર છે.

ઉપર મુજબ કામની સંસ્થાપ કરી પછી આપના કામમાં આવેલી બાળવીર-સરંચના મંચીને અવગત કરી આપના સંધ રચરચ કરાવો. આપે જે બાળવીરની રીતસરની તાલીમ લીધી હશે તે આ સરંચના તરફથી સહાકર્તા મારેતર વરીકેનું એક પદક અને પ્રમાણપત્ર મળશે. વ્યવસ્થાપત આપના સંધની હીલચાલ વિષે મુજબ સરંચના મંચીને અવગત રહેશે.

કેટલેક ટેકાણે સાધનોના અભાવે કામની રીતસરની શરૂઆત કરવામાં આપણી નથી. સાધનોની જરૂર તો પડે છે પણ આપણા અભ્યાસમાં એવી ધણી બાબતો છે કે જે વિના સાધને પશુ કરી શકાય છે. ઉત્સાહી સેનાશિક્ષકો જરૂર પડતાં સાધનો થોડાં ખર્ચે મેળવી પશુ લે છે અને પારકી મદદ ઉપર ખાસ આધાર રાખતા નથી.

બીજા ઉપર આધાર રાખેલા તે આપણી હિસઆલના સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ છે. બાળવીરો દેવાબધી હોય છે. આપણા કાર્યોનાં પરિણામ બીજાને જરૂર નહયુત કરશે અને આપણા કાર્યની કદર થશે.

આ હમુ અંધ આપને થોડા ધણા જરૂરી ઉપયોગની માહત્તમ પડે અને આપના કાર્યમાં માર્ગદર્શક અભ્યાસ તો તે સંજવામાં લીધેલા અમ સરળ થયા હું અનુભવ.

આ પુરતક સંજવામાં મને રોકાઈતી બુદ્ધિ રા. બી. કે. પટવા, રા. એમ. એમ. દ્વિવેદી, અને રા. સી. એલ. બ્રહ્મચારીએ ધણીજ મદદ કરી છે. આમાં આવેલાં વિષયોને દોરવામાં ટ્રેનિંગ કોલેજના ડ્રોઈંગ માસ્તર રા. પી. આઈ. છુહારે મદદ કરી છે; અને તેનાં ખૂંડ સુધારવાના કાર્યમાં રા. લીનકરરાય અચરતલાલ સૌધરે મદદ કરી છે. એ સર્વે બ્રાહ્મચારી પોતાના અમૂલ્ય સમયનો ભાગ આપેલા છે તે માટે તેમનો આ રમણે હું અત્યંત આભાર માનું છું.

આ પુરતકની જે આવક થાય એ સુધી રોકાઈતાના સાહાય્યેજ 'અમોરો. આમાં કોઈનો અંગત દેવાર્થ નથી તે આપને જણાવે તદ્દર કરવાની રજા હશે છું.

અનુક્રમણિકા.

અકરબંધ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
	શિષ્યોદ્ધાત	૧
૧ છું	બાળવીર મંડળના પદકોને ચાંદો	૨
૨ છું	બાળસેના	૪
૩ છું	ટેન્ડર કુટ અથવા તરણ વીર	૧૬
૪ છું	બીજા વર્ગના બાળવીર થવા માટેની શાલકાત... ..	૨૬
૫ મું	{ પર્થક અને સુહનિરીક્ષણ અને સાચીરિક કેળવણી	૪૩ ૪૪
૬ છું	બાળવીરોની કથાઓ વચ્ચે	૬૮
૭ મું	સેનાશિક્ષકોની આત્મપરીક્ષા	૮૧
પરિશિષ્ટ (અ)	યુવકવીર	૮૫
પરિશિષ્ટ (બ)	બાળવીર મંડળની યોજના	૯૧
પરિશિષ્ટ (ક)	બાળવીરોના હૃદયનાદ ને ચીતો	૯૩

બાળવીરે યાદ રાખવા લાયક સરનામાં

	ચરતું સરનામું
સેના શિક્ષક	
મદદનીશ શિક્ષક	
એજન્ટ	
પાસેના હાકતર કે પાસેની હસ્પિતાલ	
પાસેનું બંધાખાનું	
પાસેની એમ્બ્યુલન્સ બિગેટ	
ટુકડી નાપક ૧	
એજન્ટ ૨	
એજન્ટ ૩	
વજેરે	

આ ઉપરાંત સ્થાનિક મંડળ, તેના પ્રમુખ, સેફેટરી ડિસ્ટ્રિક્ટ રોકાઉટ માસ્ટર, ખગ્ગનચીના સરનામાં પણ યાદ હોય તો સારું.

હરેક સેનામાં રાખવું જોઈતું અભ્યાસપત્રક

	અભ્યાસ	તારીખ	સેનાશિક્ષકની સહી.
તરુણ			
બીજા વર્ગના બાળવીર			
પ્રથમ વર્ગના બાળવીર			
વજેરે			
નિપુણતાના ચંદ્રક			
૧			
૨			
૩			
વજેરે			

જ્યારે કોઈ બાળવીર પોતાની ટુકડી છોડીને જાય ત્યારે તેને આનો ઉતારો કરી આપવો. આ તેનું પ્રમાણપત્ર ગણાય. પ્રકાશક-

સૂચના.

સ્વતંત્ર્યપ્રાપ્તિ એક પુસ્તક તૈયાર થાય છે. જેમાં આ કુપન
ને વાળને મોકલી આપશે તેમને તે પુસ્તક રૂપ ટકા કમીશનથી
મળશે.

પ્રકાશક:— હરનાથ અમુલબદાય હેસાઈ. બી. એ.

ડિસ્ટ્રીક્ટ સેક્રેટરી માસ્તર—અમદાવાદ.

લખો નીચેના સિરનામે:-

“ બાળવીરના પ્રકાશક:-

રો. રો. હરરાય અમૃતાબરાય દેસાઈ.

હિન્દુકંઠ રકાઉડ માસ્તર,

અમદાવાદ.”

જાહેર ખબર

જેમને બાળવીર માટે પોશાક કરાવવો હિાય તેઓ જે
અમને લખશે તો તે માટે કપડું વગેરે કિંદાયત ભાવે કયે
સ્થળેથી મળી શકશે તે વિષે તેમને જોઈતી માહિતી
અમે આપીશું. સરનામું તેમજ અરુધા આનાની ડીક્રીટ
બીડીને અમને યમ લખી જોઓ પૂછાવશે તેમને તે
માહિતી અમે ટપાલ મારફત આપીશું.

ઉપોદ્ધાત

આ નાના પુસ્તકમાં જે જે વાત લખી છે, તે સિખવવાથી બાળક મન્યુત, હિંમતવાન, આહાર, સદ્ગુણી, સ્વાસ્થ્ય, જ્ઞાતુભાવવાળા, હેરાપ્રેમી તથા રાજભક્ત થવા જોઈએ. જે માણસોને પોતાના હેરા તરફ પૂર્ણઆકર્ષણ હોય, અને પોતાના હેરાના બાળકોને સારાં કરવાં અને તેમ કરી હેરાને આગળ વધારવા જેઓ ઇચ્છતા હોય તેવા માણસોએ આ કામ ખાસ હાથમા લેવા જેવું છે.

દરેક બાળક એ ભવિષ્યનાં રાહેરી છે, અને દરેક આવા રાહેરીની મદદથીજ હેરાને આગળ વધવાનું છે. આવા રાહેરીઓ સારા હોય તોજ હેરા આગળ વધશે તે નાણીય છે. સારા રાહેરી થવાને સાર પહેલેથીજ તાલીમ લેવાની જરૂર છે.

બાળસેનાની તાલીમ એવી જોઈએ કે જેથી સર્વ સદ્ગુણો ખીલી નીકળે, અને દુર્ગુણો દબાઈ જઈ નાબુદ થાય. આમ થવાથી બાળવીરો હેરાને લાભદાયી નીવડે. બાળસેનાની તાલીમ આપનારાઓએ આ વ્યવસ્થામાં રાખી કામ કરવાનું છે.

તેમની કેળવણીના ચાર મુખ્ય ભાગ છે.

- (૧) તેમણે શારીરિક કેળવણી લેવી જોઈએ, અને દરેક બાળવીરે યોગ્ય શારીરિક કસરત કરવીજ જોઈએ.
- (૨) હેરાજોને ઉપયોગી થઈ શકાય એવી તાલીમ તેમને આપવી જોઈએ. તેમણે વારકાળિક મદદ આપતાં, માંદા માણસને લઈ જતાં, આગ દોલકાનાં, દુખનાં બચાવતાં વગેરે શીખવું જોઈએ.
- (૩) પોતાને આર્થિક ફાયદો થાય એવા સાદા દુળ્લર ઉદ્યોગ તેમણે શીખવા જોઈએ.
- (૪) સમયાનુસાર તરત ઉપાય કરવાની, સ્વાસ્થ્ય જનવાની, નિરીક્ષા કરવાની ને કષ્ટ સહન કરવાની તેમને તાલીમ મળવી જોઈએ.

જે કોઈ બાળવીરના શિક્ષકને અથવા સેનાશિક્ષકને કંઈ ન આપડવું હોય તે તે પોતાના મિત્ર કે જોગબીટાની કે બીજા કોઈની મદદ લઈ પોતાની ટોળીને તે કામ શીખવી શકે છે. હાથલા તરીકે ખાટા બાંધતા કોઈને ન આપડવું હોય તે તે કાંઈકની મદદ લઈ શકે છે.

બાળવીરોનું કામ દરેક જગ્યાએ છે, અને તેમની તાલીમ આમઠામાં કે શહેરોમાં બધે ઉકાળે આપી શકાય છે. તેમાં અરવ્ય જુલુજ છે, ને હાકરાઓને તથા દેરાને ધણે ફાયદો છે, તેથી આ કામ કશું જ ને તેટલા ઉત્સાહી નરનારીઓ બહાર પડશે એવી આશા છે.

અનુક માપના ખાંડખાંપણ વગરના જુવાન પુરોષોનેજ સરકારી કે એવી બીજી તાલીમ મળી શકે છે. પણ આ તાલીમ તે સર્વ કોઈને આપી શકાય છે. હરેક સ્ત્રી કે પુરુષ જનસમાજને ઉપયોગી થવું એઈએ તેથી હરેકને એવી કઈક તાલીમ મળવી જોઈએ. મોઢાથી માંડીને તે છેક સાત-આઠ વરસના બાળક હોય પંચે બીજે કોઈ ઉકાળે ખાંડખાંપણવાળા હોય કે કોઈ જન પોતે એકલે હોય તે તે પણ આ તાલીમ સહી શકે છે, અને પોતાનાથી બનતું કરી તે પોતે સારા થઈ જનસમાજને લાભદાયી નીવડે છે.

મકરણ ૧ છું.

બાળવીર મંડળના ચદકો અને ચોદો.

તરુણો પદક.

બીજા વર્ગના બાળવીરો પદક-
(તૈયાર રહેલ)

પહેલા વર્ગના.

સેવાનો પદક.

બાળકોનો પદક.

ઉપકારનો પદક-
આ ચન્દ્રક

૧. તરુણ—બાળવીરના નિયમ, વચન, નિશાનીઓ, સલામ, તે બધાના હેતુ અને જાણનાર બાળવીર વચન લઈને આ પદ લઈ શકે છે. તેની ઉંમર ૧૧થી ૧૭ વર્ષની હોવી જોઈએ. આ પદ ખાસ કરનાર છાત્રીપર ડાબી બાજુએ બેઠા પહેરવાના બાજમાં બાળવીરનો ચાંદો પહેરી શકે છે.

૨. બીજા વર્ગના બાળવીર—તેનો પદક બોલામાં બોલ એક માસ તરુણ તરીકે કામ કર્યા પછીને કેટલીક વધુ બાબતોમાં પ્રવિણતા મેળવ્યા પછી મળે છે.

૩. પહેલા વર્ગના બાળવીર—તેનો પદક ૭ માસ બીજા વર્ગમાં કામ કર્યા પછી વધુ અવધી પરોણા સ્વતંત્ર પરીક્ષકો પાસે પરચાર કર્યા પછી મળે છે.

સેવાનો પદક—સેવાના દરેક વર્ષ માટે એક એક સેવાનો પદક મળી શકે છે. આ ઉપરાંત બાળવીર કેટલાં વર્ષથી આ મંડળમાં જોડાયે છે તે જણાય છે.

ઉપકારનો ચંદ્રક—કોઈપણ બાળવીર મને તે પદનો હોય તો પણ જે કોઈ માણસ બાળવીરને લાભદાયી કાર્ય કરે તે માણસને આ ચંદ્રક આપી શકે છે. વક્ત તેણે જિજ્ઞાસા સમીતિ કે જિજ્ઞાસા કમિશનરની પ્રથમ સ્તર મેળવવી જોઈએ. આ ચંદ્રક પહેરનાર બાળ વારમંડળ સમીતિનો સભાસદ થતો નથી. પણ કોઈપણ બાળવીરની સેવા કોઈપણ વખતે મેળવવાનો તેને હક પ્રાપ્ત થાય છે. આ ચંદ્રક પહેરનાર મનુષ્યને જોતાં જ બાળવીર તેને સભ્યતાથી પૂછવું જોઈએ કે કંઈ કામ હોય તો બતાવશે.

આ ઉપરાંત બહાદુરી માટે તેમજ બાળવીર મંડળની સેવા માટેના પદકો પણ આપવામાં આવે છે. પણ આ માટે તે જોને આપવાનો હોય તેના કામનો પુરો પુરો અહેવાલ તથા તે નજરે જોનારનું વર્ણન તેની સાથે મોકલવું જોઈએ. પછી રાષ્ટ્રનિક મંડળે ખાસ કરાવ તે માટે પરચાર કરેલા જોઈએ, અને કમિશનરનો તેને બહાદુરી મળવી જોઈએ.

આ ઉપરાંત હુકડી નાચકો તથા આખી સેનાના નાચકોના બીજા પણ આપવામાં આવે છે.

તે ઉપરાંત જે જે વિષયમાં બાળવીર પ્રવિણતા મેળવે તે તે માટે તેમને ખાસ ચાંદો મળે છે. બીજા વર્ગના બાળવીર ચલાબાદ આવા ચાંદો મેળવી શકાય છે. તેમની પરીક્ષા સ્વતંત્ર પરીક્ષકો હોય. જે જે ખાસ વિષયમાં તેમને પ્રવિણતા મેળવ્યા હોય તેના ચાંદો તેમને મળશે.

આ ચાંદો માટેના કેટલાક વિષય નીચે પ્રમાણે છે:—

માંદાને લઈ જવાની (એમ્બુલન્સ) આપડત, હુદારકમ, હોડી વચાવવાનું કામ, સુતારકામ, ટાઈપરાઈટિંગ, રોઈલ્ટેન્ડ અને પત્રલેખન, રસોઈનું, સાઈકલીરેડકામ, ઈજનેરીકામ, ખેતીકામ, આગમાંથી બચાવવાનું કામ, બાળબાની, થોટસ્વારી, દુભા-
વિયાનુંકામ, ધોખીકામ, સગીત, રસ્તો શોધવાનું કામ, દૂલ અને પતંગીયાં વગેરેનો અલ્પકાસ, છાપવાનું કામ, ફેટિંગારી, દુબતાને બચાવવાનું કામ, તરવાનું કામ સીન-
લીંગ, તારાઓનું જ્ઞાન, દરજનું કામ, લાકડા વહેરવા તથા ઝાડ કાપવાનું કામ વગેરે સવડ પ્રમાણે જ અને તે શીખી રાકાય. તે દરેકને માંદ ખાસ ચાંદો આપવામાં આવે છે.

પ્રકરણ રજી.

બાળસેના.

જ્યારે ૧૯૦૧ માં બોર વિમલ વખતે અમેજ સરદાર સર બેટન પાંચેલ મહે-
કામાં થેરાઈ ગયા ત્યારે લશ્કરી માણસોની તબીબે લીધે સરદાર
આ હીલચાલ લઈ જવાનાં અને ખીલ કેટલાક સહેલા કર્યા તેમને ખીલલશ્કરી
ની શરૂઆત. અને નાનાં બાળકો મારફતે કરાવવાં પડતા. તે વખતે આ બાળ-
કોને કંઈક તાલીમ આપવા માંડી. અને તે તાલીમને પ્રતાપે તેઓ
થણા ઉપધાખી નીવડ્યા. વળી જ્યારે તેમને ખુલ્લુ, કાફર વગેરે આફ્રિકાના જંગલી
લોકો સાથે પરિચય થયો ત્યારે તે લોકોની અજબ અવલોકનરાક્તિ, સહનરાક્તિ,
અકતલપણું, મપળતા વગેરે ઉત્તમ ગુણોનું તેમને જ્ઞાન થયું. જંગલ અને
પહાડી વિકટ પ્રદેશોમાં ફરનાર અને રહેનારામાં એ ગુણો કુદરતી રીતે આવે છે
એમ તેમને લાગ્યું. આ ગુણો સહેરમાં અને ગામોમાં રહેનાર બાળકોમાં નથી ફળ-
વાતા તે પણ તેમને લાગ્યું. એવા ગુણો તેમનામાં લાવી રાકાય તો થઈ સાક એવો
વિચાર તેમને થયો.

લશ્કરની અંદર રહેલી પાંચોનીઅર ટોળીઓના માણસોમાં આ ગુણો પૈકી
થણા ગુણો શેતળી તૂતાલીમથી આવે છે. તેઓને લશ્કરની આગળ જવું પડે છે,
અને પાછળ આવનાર લશ્કરના કુખને સાક પાંચ રસ્તો બનાવવો પડે છે. વચ્ચે
આવતી મુંડીબતો જોમ અને તેમ ઓછી નડે એવા પ્રયત્નો તેમને કરવા પડે છે,

અને તેમના મુકામને સાર સહીસલામત અને યોગ્ય જગ્યા પસંદ કરવી પડે છે. આ ટોળી અરુણવાળા, આનવી, ઉત્સાહી, અવલોકન કરી સહે એવા ખડતલ વીર પુરુષોની બનેલી હોય છે. આ પાયાનીઅર દુકડીને જે કેળવણી અપાય છે, તે પ્રકારની કેળવણી શાળાની બહાર બાળકોને અપાય તોજ બાળકોની કેળવણી સંપૂર્ણ થાય છે. બાળસેનાના શિક્ષકો (સ્કાઉટ માસ્તરો) આ વાત સમજે છે, અને તે કેળવણી આપવા પ્રયત્ન કરે છે.

ઉપરલેખેનારને આ કેળવણી પાશ્ચાત્ય દેશોનું અનુકરણ લાગે છે, પણ ખરેખર તેના તેમ નથી. ભારતખંડના અસલ ઇતિહાસને તપાસો. યજ્ઞો-આ કેળવણી પવીન યજ્ઞ બાદ આર્ય બાળકો પોતાના માબાપને મૂકીને ઋષિ અને ઋષિ આશ્રમોમાં જતાં, ને ત્યાં પુસ્તકો દ્વારાજ નહિ પણ ગુરુને અવલુ-આશ્રમ વચ્ચે કરીને જગલો વગેરેમાં ફરી કુદરતનું અવલોકન કરી માનસિક જ્ઞાન મેળવતા. પોતાના સુખને સાર અને પોતાના ગુરુના સુખને સાર તંત્રી સામગ્રી જગલોના વિહર રસાઓમાં રાત્રે તેમજ દિવસે ફરીનં પેદા કરતા. જેમ જેમ તેઓને આપદા પડતી, તેમ તેમ તેમનામાં આધક ઉત્સાહ આવતો, અને આનંદે તે દુઃખ દૂર કરવા પ્રયત્ન કરતાં સ્વાશ્રયી બનતા. પોને પોતાના માબાપની મેદાઈના કે તેમના ધનનો વિચાર મનમાં રાખતા નહિ પણ બધા સમાન આવ રાખતા અને સધળા બાળકો દરેક વસ્તુનું કામ કરતા. આથી તેમનામાંથી મદ, મત્સર એવા દુશુભિા દૂર થતાં, તેમનું મન સાંકડું ન રહેતું, ને બધા વચ્ચે બ્રાનૃબાવ વધતો. ખુદલા મેદાનોમાં અનેક પ્રકારનાં કામ કરવાથી તેમની શારીરિક શક્તિ વધતી, અને તેઓ ન દુરસ્ત રહેતા. ગુરુ શિષ્ય એકલા વહેતા તેથી તેમની વચ્ચે જેમ કુટુંબના માણસો વચ્ચે પ્રેમ હોય છે તેમ પ્રેમ થતો અને તે પ્રેમથી પ્રેરાઇ વિદ્યાર્થીઓ પોતાના ગુરુને માન આપતા. કુદરતનું અવલોકન કરનાર અને કુદરતની સાથે એકતર માણસમાં ઈશ્વર પ્રત્યે પ્રેમ આપો-આપ ઉપલે છે તેવા પ્રેમની અસર તેમના મન પર થતીને તેથી તેઓ ધાર્મિક થતા.

જે પ્રમાણે અસલના ગુરુ આશ્રમોમાં રહી બાળકો ઉનમ ગુણા સપાદન કરતા તેજ ઉનમ ગુણા સપાદન કરી સહે એવી રિધતિમાં તેમને આ તાલીમથી મુકવા બાળસેનાના શિક્ષકો પ્રયત્ન કરે છે. બાળકોની સાથે આ બાળકોને શુ શિક્ષકો નિરાશની બહાર છટથી એકલા મળે છે. તેમના આદ પવિત્ર્યમાં તેઓ આવે છે, બાળકો તેમને પોતાની મુશીબતો બહેર કરે છે, શિક્ષક તેમને ને મુશીબતો કેવી રીતે દૂર કરી

જે પ્રમાણે અસલના ગુરુ આશ્રમોમાં રહી બાળકો ઉનમ ગુણા સપાદન કરતા તેજ ઉનમ ગુણા સપાદન કરી સહે એવી રિધતિમાં તેમને આ તાલીમથી મુકવા બાળસેનાના શિક્ષકો પ્રયત્ન કરે છે. બાળકોની સાથે આ બાળકોને શુ શિક્ષકો નિરાશની બહાર છટથી એકલા મળે છે. તેમના આદ પવિત્ર્યમાં તેઓ આવે છે, બાળકો તેમને પોતાની મુશીબતો બહેર કરે છે, શિક્ષક તેમને ને મુશીબતો કેવી રીતે દૂર કરી

સાથ તે બતાવે છે, બધા એકઠા ઉત્સાહ અને આનંદવર્ધક રમતો રમે છે, સાથે સાથે શારીરિક કસરત કરે છે, ધરથી દૂર અલગવા માગે તેઓ નકશાની ને હોડાકાચત્રની મદદથી કરે છે. અલગવા પ્રદેશમાં બરાબર તપાસ કરી દિમત રાખી મુકામે કરે છે. પોતાના સુખને સાર જોઈતી સર્વ સામગ્રી સ્વહસ્તે તૈયાર કરે છે. અને એમ કરી સ્વાધ્યાયી બનવા તેઓ પ્રયત્ન કરે છે. તેઓ બદકતા દૂરામાં બાળકો નથી બનતાં, પણ તેમનામાં નેકા હિમાનદારી મર્યાદા, ફરજનો ઉમદા પચાણ, દેશપ્રેમ, આતુભાવ, ઈશ્વર અને રાત્ર્ય પ્રત્યે પ્રેમ વગેરે ઉત્તમ ગુણો આવે છે; તેઓ આનંદી, ઉમંગી ને ઉત્સાહી બાળકો બને છે; અને તેઓ ત કુરરેત, દિમતવાળા અને સ્વાધ્યાયી થાય છે. આથી કરીને મોટા થઈને મહાન ફરજો તેમના ઉપર આવી પડવા સંભવ છે, તે ફરજોને યોગ્ય પોતાના શિર પર લેવા તેઓ તૈયાર થાય છે. નાતબંધના તફાવત રાખ્યા વગર તેઓ એકઠા મળે છે અને રહે છે. દરેક બાલુ પોતપોતાના ધર્મની રીતે ઈશ્વરને યાદ કરે છે. આમ કરવાથી તેમનું મન સાંકટું રહેતુ નથી અને તેઓ બધાનું ધર્મ તરફ વશીલ રહે છે.

બાળસેનામાં રહેવાથી બાળકોને આ ફાયદા થાય છે ત્યારે તેમના માબાપને, તેમના શિક્ષકોને અને હેરાને શા ફાયદા થવા સંભવ છે તે **બાળકોના વાલી તથા તેમના શિક્ષકોને શું ફાયદો ?** તપાસવાની જરૂર છે. જે બાળકો તોફાની હોય છે એટલે તેમનામાં પુષ્કળ જોર અને જુરેસો હોય છે તેઓ ધરમાં બરાઈ રહેવાથી પોતાના જોરને કુરુપચીત કરતા રીતે બાળકોના આવા જુરેસાને કાળી ન હેતાં તેને આવી તાલીમ આપી યોગ્ય માર્ગે વાળવામાં આવે તો તેઓ બલિષ્ઠમાં હેરાને ઘણા ઉપયોગી થઈ પડે છે. કેટલાક બાળકો ધરરખુ હોય છે, અને આખા દહાંડા યાત્રીમાં માથુ ધાકી બેસી રહે છે, ને છવટે કુર્બળ, માંદા અને ઘણી બાળતમાં પરાક્રમી થાય છે. તેઓ આ કામથી બહારની ઘણી અગત્યની બાબતોમાં રસ લેતા થાય છે, ને બહાર ફરવાની ટેવ પડવાથી આનંદી અને ત કુરરેત થાય છે. તોફાની બાળકોને તેમના ખરા જુરેસાને યોગ્ય કામ મળે અને તેઓ પોતાને અને બીજાને ઉપયોગી થઈ પડે એવી તાલીમ આપનાર અને ધરરખુ નબળા બાળકોને બહાર ફરવા કરી તેમને આનંદી અને ઉત્સાહી અને ત કુરરેત બનાવવા પ્રયત્ન કરનાર બાળસેનાના શિક્ષકોને ક્યાં માળાપો વધાવો નહિ હે ?

શિક્ષકોને પણ આથી ઘણો ફાયદો છે. જ્યારે તેઓ અને બાળકો નિરાળગી

બહાર સાથે સાથે રમતો રમશે ને અનેક સારાં કામો કરશે, ત્યારે તેમની અને બાળકોની વચ્ચે એક પ્રકારની મૈત્રી થશે. બાળકો તેમને પોતાના ખરા શુભેચ્છક તરીકે માનશે, ને તેમને ધણા ચાહશે. આ પ્રેમ ચવાચી ધાક અને દાખલથી જેવો બહોળસ્ત રાખવામાં આવે તેથી આધક સારો બહોળસ્ત શિક્ષક રાખી શકશે. જે એ બાળકોમાં પોતાની ફરજ, સ્વમાન વગેરે ઉમદા ગુણો કેળવ્યા હોય તે બાળકો તેમના તરફ ઉત્કૃષ્ટ કદી બનતાજ નથી.

આથી દેશને પણ ધણા ફાયદો છે. જ્યારે બાળકો નાંદુરસ્ત થાય, બીજા ઉપર નિર્બળપણે આધાર ન રાખતાં સ્વામ્યથી થાય, તેઓને પોતાનું દેશને શું ફાયદો ? કામ કરી હોતાં શરમ ન ઉપજે, તેઓ મોટા ધણા ધરકામના અને બીજા સાદા દુગરો ને કારીગરી શીખે, તેઓ પોતા જ્ઞાન મેળવી જનસમાજને ઉપયોગી થવા પ્રયત્ન કરે, તેઓ પોતાની વ્યવસ્થા નિયમમાં રાખતાં શીખે અને બીજાઓને ખરે ખર્ચે દોરતાં શીખે, તેઓ પોતાની જવાબદારી સમજે, અને તે જવાબદારી આવી પડે ત્યારે વચર અન્યકાએ તે માથે લઈ ને કામ કરે, તેઓમાં ફરજ, સ્વમાન, વિનય વગેરે સદગુણો આવે, ત્યારે તેમની માનુષ્યમિત્રી આબાહી અને ચઢતી વહેલી થાય છે એ નિઃસંશય છે.

દરેક સ્વદેશ પ્રેમી માતાપિતા પોતાનાં બાળકને આવી કેળવણી ખુસુસ આપવા પ્રયત્ન કરેશેજ ને દરેક સ્વદેશપ્રેમી સરારી અને સર્જન આપા દેશજનની ફરજ. કામને ઉત્તેજન આપશે એમ આ કામ માથે લેનારાએ માને છે, અને એમજ માની ઉમંગે કામ કર્યા જાય છે.

જેઓ મોટા હોય તે આ કામમાં બાળસેનાની સખાના સલાસદ અને આશ્રયદાતા થઈને મદદ કરી શકે છે. જેમને વખત હોય તે પોતા તેથી દેશજનો કેવી રીતે સેનાના શિક્ષકને જોઈતી તાલીમ લઈ પોતા એક નાની સેના મદદ કરી શકે ? બનાવી બાળકોને તાલીમ આપી શકે છે. આ ઉપરાંત જ્યારે જ્યારે બાળસેનાના વીરો તેમના ગામ કે શહેરની પાસે પડાય નાખી રહ્યા હોય, ત્યારે ત્યારે ત્યાં જઈ તેમનાં કામ જોઈ તેમને ઉત્તેજન આપવાથી તેઓ આ હીલચાલને મદદ કરી શકે છે.

બાળસેનાની હીલચાલ વિશિષ્ટાપી છે. તેમાં અપાતી કેળવણીના ફાયદા કોટલા બધા છે કે દેશે દેશમાં તે દાખલ થઈ જઈ છે. હીલચાલથી બાળવીરો જેમ જેમ કેળવાતા જાય તેમ તેમ તેમને અમુક ચાહો એનાયત કરવામાં આવે છે. તે બાળવીરોને તેમના જ્ઞાન પ્રમાણે તરુણ, બીજા દરજ્જાના બાળવીરો, ને પહેલા

દરજાના બાળવીરો કહેવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત જે કોઈ વિષયમાં તે ખાસ પ્રવીણ થાય તો તે બદલ તેમને પ્રમાણપત્ર અને ચાંદ આપવામાં આવે છે.

ધીમે ધીમે બાળવીરની સેનામાં જેઠાવાને માટે દેશનાં બાળકો લલ્લ-આય છે. તે વીરોના પોશાક તરફ ખાસ લક્ષ દેવાની બાળવીરોને જરૂર છે. તેમના પોશાકમાં જે સ્થિતિ જેઈએ તે સરતી, પહેરવેશ, ટકાઉ, મેલખાઉ ને સહેલાઈથી હાથે ઘોઈ શકાય તેવી જેઈએ. આખી દુકડીને પહેરવેશ એકજ રંગનો હોય તો દુકડી ડીક દેખાય એ વાત પણ બુદ્ધિને જેઈએ નહિ.

૧ માથા ઉપર બાળવીરની ખાસ ટોપી આવે છે. તે અથવા ચપટી ટોચવાળી આખી ટોપી, જેની આમડાની નાની પટ્ટી હલ્કા જાંઘરી સ્થિતિ. પચીએ બેરબચાઈ ટોપી માથા સાથે સળંગ ધેરી રહે છે. હિંદુસ્તાનના બાળવીરો પોતાનો સ્વદેશી પોશાક પસંદ કરે છે, તેથી તેઓ માથે લીલા, બુરા, આખી, કે ધરા કેસરી રંગનો ફેટા બાંધી શકે. ચૌદ હાથ અને પાંચ રંગના ફેટાના લગભગ ૨) રૂપીઆ પડે છે. માથે કંઈ પહેરવું કે નહિ તે ઇસ્લામનાર છે. પણ જે પહેરવામાં આવે તો ઉપર જણાવેલી સ્થિતિ પૈકીન પહેરી શકાય.

૨ ગળેબંધ ત્રિકોણાકારનો રમાલ ચાલશે. તેનો રંગ દરેક દુકડીવાર જુદોજુદો હોય છે. તેને ગરદનની આસપાસ બાંધવામાં આવે છે. તેની એક ટીલી ગાંઠ ગળાની પાસે વાળવામાં આવે છે, ને તેના બે છેડા પાછા એકઠા ની ત્યાં બે બાંધે વાળવામાં આવે છે. આની કિંમત છથી સાત આના પડે છે.

૩ શર્ટ યા કોલરવાળું પહેરણ. બુરા, આખી, કે લીલા રંગનું શર્ટ જેઈએ તેને છાતી ઉપર બે બાજુએ બટનવાળા ખીસા જેઈએ. જે છાતી હોય તો ખજા ઉપર પટ્ટીવાળાં શર્ટ પણ સીવડાવી શકાય. શર્ટનું સાદામ સાદા આખી કપડું હસથી બાર આવે વાર મળે છે, એટલે એક શર્ટની કિંમત રૂ. ૨) થાય. આવા બે શર્ટ હોય તો વાર ફરતી રોજ પહેરી શકાય. આપણા દેશમાં એવાં સાદાં આખી કપડાં ઘણાં બને છે ને તે લઈ શકાય. જે કોઈની ઇચ્છા મળે તે બદલું સફેદ કપડું લઈ આખી કે ઉપર જણાવેલા રંગો પૈકી કોઈ પણ રંગનું રંગાવીને તેનાં ખમીસ કરાવવાનું હોય તો તે પણ ચાલશે.

૪ કુંડી ચઢી. ખાખી કે ઘેરા બૂરા રંગની ચઢીઓ ચાલશે. નવું ખાખી કપડું જે હિંદુસ્તાનમાં બનેલું લેવામાં આવે તો કિંમત વારના ૧) રૂપીઆથી સહેજ વધારે પડે છે. આખી ચઢીમાં હોદવાર નવ્ય તો રૂ. ૧૫ નું કપડું આવે ને તેની છ આના સિલાહ થાય. એટલે એક ચઢીની કિંમત રૂ. ૨) થી વધારે નહિ થાય. તૈયાર ખાખી કપડાં મળે છે. બીજું કોઈ નવું કપડું હઈ ખાખી રંગવામાં આવે તો તે પણ ચાલશે. રંગીન કપડું મેલ-ખાઈ હોવાથી તે પસંદ કરવા એવ છે.

૫ કમરપટો. ખીજા સામકાનો કઢીઓવાળો કમરપટો લેઈએ, જેની કિંમત લગભગ દસથી બાર આના પડે છે. સારા બારે પડાની કિંમત હોદ રૂપીઆ સુધી પડે છે.

૬ ઉપલી પાંચ ચીજો સિવાય લીલા કે ખાખી કે કોઈ પણ ઘેરા રંગના નવઢા ધુંટણ સુધીનાં મોજાં લેઈએ, ને તેને પહેરીને ધુંટણ નીચે બેવડા વાળી દેવા. મોજાં ન હોય તો હરકત નથી. ને તમે મોજાં હો તો તે મોજાંની કિંમત બાર આનાથી એક રૂપીઆ પડે. પણ આ જરૂરીઆતની ચીજ નથી.

૭ પગે જે મોજાં અને જેઠા ન હોય તો ચંપલ પણ ચાલશે. જે મોજાં હોય તો ખીજા કે કાળા રંગના સામકાના બૂટ પહેરવા.

૮ હાથમાં એક પાંસનો પાંચ કે સાઠ પાંચ કુટ ઈંચો મળખુત દડો લેઈએ. જે બચ્ચાં નાનાં ને નીચાં હોય તો નાનો દડો ચાલશે.

૯ દરેક બાળકીરે પોતાની ટુકડીના રંગની છ ઈંચ લાંબી ને અડધે ઈંચ પહોળી પટીઆ બહેથી લટકાવવી લેઈએ, કે ભેથી તે કઈ ટુકડીના છે તે જણાઈ આવે.

૧૦ જે બની શકે તો પોતાની સેનાનો નંબર અપેલો હોય કે બરેલો હોય એવી એક પટી જમણા બજા ઉપર ચોટવી કે તે કઈ સેનાનો છે તે બબર પટી આવે.

આ ઉપરાંત રફાકટની મરછ હોય તો તે બચલ થેલી, એક સિસોટી, બાંધવાને સાર હોરી, સિસોટી, ચપ્પુ, કુદાટી ને ચોટર જોટલ (પાણીની સીસી) રાખી શકે.

યુનિકોર્નનું નામ સાંભળી ગભરાવા જેવું નથી. આ ચઢી, પહેરણ વગેરે અને ત્યારે પહેરી શકાય છે. બાળકો આ કપડાં પહેરીને નિશાળે જઈ શકે છે

અને તે કપડાં પહેરાવ્યાથી તેમને રમતાં અને દોડતાં હરકત પડતી નથી... કપડાં નહીં અને મળ/પુત મેલ/ખાઉ રંજનાં હોવાથી વહેલાં ફાટતાં નથી કે રોત/ ગંદાં થઈ જતાં નથી. આ બધા કપડાંની એકંદર કિંમત રૂ. ૧૦) ને આસરે થાય એમ છે.

બાળસેનાના શિક્ષકોએ યુનિફોર્મન મટે આમલું કરવા નહિ, જે બાળક ખમીસ અને ખખાપડી હોય તે સ્વચ્છતા લેવું, ધીમે ધીમે કામ કરવું અને જે કામ બરાબર ચાલશે તે માવાપે પોને તેમાં રસ લેશે, અને જેઈતેર યુનિફોર્મ શીવડાવવાની મોકળાવ કરશે.

આ યુનિફોર્મ પહેરીને બાળવીર ગમે ત્યાં જઈ શકે છે. રાત્રીએ સ્વચ્છતામાં બાળ લેવાને તે આ યુનિફોર્મમાં જઈ શકતા નથી, કારણ કે આ હાલચાલને રાત્રીએ સ્વચ્છતા સાથે કોઈ જનનો સીધા સંબંધ નથી. ખાનિક.. સમાજિક વગેરે સ્વચ્છતા સ્વચ્છતા વખતે બાળવીર પોતાના યુનિફોર્મ પહેરીને હાલત થઈ શકે છે.

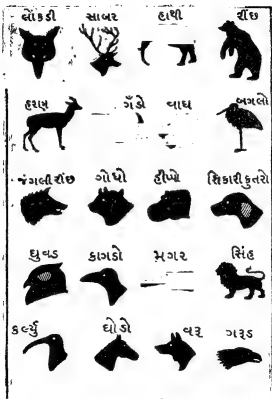
દરેક સેનામાં બે અથવા વધારે લુચ કે ટુકડીઓ (Platoon) પેટ્રોલ) હોય છે. દરેક સેનાના ઉપર સેનાસિદ્ધક હોય છે. તેના સેનાઓની હાથ તળે જરૂર પડે તે મદદનીશ સેનાસિદ્ધક હોય રંજના. છે. જે કોઈ સેનામાં ગણ કરતાં વધારે ટુકડીઓ હોય તે જરૂર એક વધુ મદદનીશ સેનાસિદ્ધક રાખે.

સેનાના સામાન વગેરેની દરકાર રાખવા સાર સેનાના બાળકોમાંથી એક નાની મંડળી ચુંટી કાઢવાની જરૂર છે.

સેનાની દરેક ટુકડીમાં એક ટુકડીનો નાયક, એક ઉપનાયક ને બીજા ક બાળકો હોય છે.

દરેક ટુકડીનાં નામ જનવરો ઉપરથી પાડવામાં આવે છે. દરેક ટુકડીને પોતાને આપેલા નામના જનવરનો અવાજ કરતાં આવડે એ બેઈએ. દરેક ટુકડીને આજખવા સાર તેમાંના બાળકોને યાદે ખબે બુલતી ટુકડીના રંજની પડીઓ વળગાડવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત દરેક ટોળીના વાવડાના ઉપર પોતાની ટુકડીને જે જનવરનું નામ આપેલું હોય તેનું ચિત્ર રાખવામાં આવે છે. નીચેની જનતાં જનવરોનાં નામ આપી શકાય, આ ઉપરાંત બીજાં નામો આપવાં હોય તે હરકત નથી.

નામ.

તેનો અવાજ.

અભાની પટીનો રંગ.

પેટો

બામ્બાબામ્બા

બૂખરી

મોર

બીલિવાક

લીલીને બૂરી

આકારોંચકલી

કવીકવી

વેરા આસમાની

બીલાડા

મીઆલ

રાખાડીને બૂખરી

• લોકડી

હા-હા-હા-હા

પીળીને રાખાડી

સાવર

બાઓ

કાળીને વાપોલેટ

હાથી

ટ્રેરાંપ ઓરંપર

સફેતને બાબુડીઓ

ચીક

બૂરર. (ગળામાથી)

કાળીને બૂખરી

હરણ

મીઆપોડ

ધેરી આસમાની ને પોળી

મેંડા

બોર-બોરરર

નારંગીને આસમાની

વાધ

આઓઓ

વાપોલેટ

બાલો

કેરરર

બૂરીને પોળી

જાલી ચીક

બૂરબૂર

રાખાડીને ગુલાબી

ગોવા

મેરા માર્ક

ગુલાબી ને કાળી

છીપેલ

બુસસસ

નારંગી

શિખરી કુતરો

બાઉ-બાઉ

આસમાની

પુષડ

(શીરોડી જેવા અવાજ) કુટ કુટકુ

કાળી

કાચડા

કા-કા-કા

મનર

દુઆર (કડપ અવાજ)

બાબીને લીલી

સિદ્ધ

ઈંધુ ધુધ (ગળામાથી)

પીળીને લાલ

ચોડા

(ખાંખારતું) હી-ઈ-ઈ

કાળીને સફેત

વર

હાઉઉઉ

પીળી ને કાળી

ગરુડ

તિફલુ કીઈઈઈ

લીલી ને કાળી

દીપટો

(મિમાં જાલ ભેરવીને) કોકક

પીળી

વન કબુતર

બૂકફરફ

બૂરી અને રાખાડી

જરબ

(હસતા હોય તેમ) બેબેહા-

પીળીને સફેત

બેબેહા-બેબેહા

શિયાળ

(હસતા હોય તેમ) ઉવાહ-

કાળી ને રાખાડી

ઉવાહ-ઉવાહ

બાળ ને } ગીત }	કીર્તીકીર્ત	લાલ
જોડર	હવા-વા-વાક	બૂખરીને કાળી
સીલ	હાક	કાળી ને લાલ
વીવીટ (દીટાડી)	દીવીટ-દીવીટ	લોલી ને સફેત
નોળીઆ	ચીઈઈ (હાત કાળી મહી પવન એ ચેવો)	નારગીને બૂ ખરી
નાન	(સુસવાટ કરતો જવાળ)	નારગી ને કાળી
બેરા	(નવામાથી) અમ દાડ	લાલ
સાપ	(કાકરા દાખડીમાં બરી ખખડાવવા)	લાલચોળ ને સફેત
કાનાર	કુહ	લાલ ને રાખાડી
લકડ ખોદ	(જવાળ કરતો અથરો છે)	વાયોલેટ ને લીલી
બીવર	(તાલીના જવાળ)	બૂરીને પીળી
કાચલ	કેકડૂ	રાખાડી
એનર	ચીટાટ	સફેત ને મેલ.
આમાચીડીયુ	(તીંગા) પીટક પીટક	આગી આસમાની ને કાળી

પોતાની ટુકડીને જે જનાવરનું નામ આપ્યું હોય તે જનાવરનું આપ્યું ચિત્ર કે તેના માથાનું ચિત્ર દોરતાં દરેક બાળવીર શીખવું લેઈએ.

લાલક બાળવીર બનવા સાથે દરેક બાળવીરે બાળજેનાના નિયમો પાળવા લેઈએ, તેની નિરાશીઓ એકબીજી લેઈએ, જુદી જુદી સલામો કરી જામવી લેઈએ, તરેહ તરેહની ગાંઠો બાંધતાં આવડવી લેઈએ, અને આનંદથી નિયમ પ્રમાણે વર્ગ કોઈ પણ કામ પાર ઉતારવા તત્પર રહેવું લેઈએ.

જ્યારે જોઈ પણ બાળક બાળવીર સંસ્થામાં જોડાય, ત્યારે તેણે ખાસ સમજવું લેઈએ કે તે આ વિશિષ્ટતાથી સંસ્થાનો એક અગત્યનો એકલવણી છે. તેથી સંસ્થામાં દાખલ થયેલા સર્વ બાળકે એવી આશા રાખે છે કે તે જીવન કામે કરશે કે તે સંસ્થાની કીર્તિ જાળવે છે. આથી દરેક બાળવીરે પોતે જાજગુત, ચપલ, પ્રમાણિક, સ્વચ્છ, મન

અને વાળીમા શુદ્ધ, અને દરેક રીતે ઉમદા શહેરી થવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ; અને પોતા કરતા નબળા અથવા આફતમાં આવી પડેલા દરેકને મદદ કરવા તેમણે એક પંચ તૈયાર રહેવું જોઈએ. આ સરચામાં જોડાઈ જે બવાબદારી પોતે માથે પહેરી છે, તે તેમણે સમજવું જોઈએ. જે તે સ્વાર્થી થાય કે નીચ કામ કરે તો પોતાની આખડને કશક લગાડ છે એટલુંજ નહિ પણ આખી સરચાની આખડને લાખી પાડે છે.

કોઈ પણ બાળક બાળવીરોના પેસાકમાં સજ્જ થઈને ફરી શકે ને તે સરચા તરફથી મળતા અનેક સારો લટકાવો શકે પણ જે દરેક પળે તે સરચાના ખાસ નિયમો પાળે નહિ તો તે કઈ પણ ખરે આખડનાર બાળવીર કહી શકાય નહિ.

જે કોઈ બાળવીરને કહ પણ હરકત હોય તો તેણે પોતાની મુસીબતો બેધટક પોતાની ટુકડીના કંપરીને અથવા સેનાના નાયકને બજાવવી, અને તેઓએ તેની મુસીબતો દૂર કરવા ખાસ પ્રયત્ન કરવા જોઈએ. તેઓ પોતે એવી મુસીબતોમાંથી પસાર થયા છે, અને તેમની મદદથી બીજા પણ પસાર થઈ શકે.

આ સરચામાં સૂચ અને આગમુ બાળકને મારે રચાત નથી. પૈસાદાર હોય, ગરીબ હોય, શાત હોય કે રક હોય એ દરેકને મારે એકજ નિયમ છે. દરેકે સરચાના નિયમો પાળવાના છે. તે બધા એક બીજાના બાઈએ છે એમ એમને વર્તવાનું છે.

બાળવીર સરચા ધર્મથી વિમુખ નથી. તેથી તેમની કેળવણીમાં ધાર્મિક કેળવણીની જરૂર છે. જે આખું હરકત એકજ ધર્મમાં હોય તો તેમણે પોતાના ધર્મ પ્રમાણે સવાર સાંજ પ્રાર્થના કરવી જોઈએ. જે હાલ જુદા ધર્મના આત્મોનાં હરકત બનું હોય, તો નીચે નમુનામાં સમબલ્યા પ્રમાણેની પ્રાર્થના કરવી. પ્રાર્થનાનું સ્વસ્ત્ર એવું હોવું જોઈએ કે દરેક ધર્મવાળા વચ્ચે અથકાએ ને પ્રાર્થનામાં બાજ લઈ શકે.

(નમુનાની પ્રાર્થના) *

(સવારમાં)

(૧)

હે સર્વે શક્તિમાન પ્રભુ ! સત્કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરાવો, અસત્કાર્યમાંથી નિવારે અસાધ્ય અને પાપમાંથી બચાવો. સદ્વિદ્યાની વૃદ્ધિ કરો. તારા વરફની વિશુદ્ધ બક્ષિ,

* આ પ્રાર્થનામાં સમજાવુદાર અને બાળકની શક્તિ અનુસાર ફેરફાર કરી શકાય.

અસક્ત અને અસહાય પ્રતિ દયા, માનનીય તથા મુરખી પ્રતિ નમ્રતા અને દુઃખિત-
પ્રતિ સહાયક વૃત્તિને ધોધો, બીજાના દોષો જોતાં અટકાવો, અને સર્વ જગતના પ્રાણિ-
માત્ર તરફ પ્રેમની છાતણી પ્રકટાવો.

હે શક્તિના ભ ઠાર! ચૈતન્યસ્વરૂપ પરમાત્મનું! તમારી અખૂટ શક્તિ વડે, મારા-
શરીરમાંથી જડતા, આળસ, અનારાગ્ય વગેરે દૂર કરી અપ્રતિમ તેજ, ચૈતન્ય,
આરાગ્ય અને જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરો, તથા દિવસનું દરેક કાર્ય મારા આત્માના ઉત્કર્ષ
અને જીવમાત્રના બહાને માટે કરવાની બુદ્ધિ આપો.

હનિ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ:

(૨)

બાળપ્રાર્થના

(રાગિની)

હે સત્ ચિત્ આનંદ સ્વરૂપ અખિલ વિશ્વના પાલક પ્રભુ! આજના દિવસનું
કાર્ય તમારી કૃપાથી પૂર્ણ થયું છે. મારા બંધુજનોની સેવામાં ચત્ કિંચિત્ કાર્ય
જે કાંઈ મારાથી થયું હોય તે માટે હું તમારા ઉપકાર માનું છું.
અને મારી ફરજમાં ભણે અભણે શ્રદ્ધા દોરું તે માટે મારી આજીવન કૃપા
પ્રભુ! તારો વિશુદ્ધ પ્રેમ મારા પર વિસ્તાર અને અને શારીરિક અને માનસિક
શાન્તિ આપ, કે જેથી બીજા દિવસના કાર્યમાં સંપૂર્ણ ચૈતન્યથી સેવાભાવનાથી,
શુદ્ધ વૃત્તિથી ને પૂર્ણ ઉત્સાહથી જોડાવાને તરફ થઈ શકું. હે શાંતિના સાગર! સમસ્ત
જગતને પરમ શાન્તિ આપ, અને પ્રાણિમાત્રને અવસરપરસ વિશુદ્ધ પ્રેમથી ભેદ કે
જેથી અમે સૌ કર્તવ્યપરાયણ થઈ તારા કાર્યમાં પ્રેમથી જોડાઈ રહીએ.

હનિ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ:

પ્રકરણ ૩ જી.

ટેન્ડર કુટ અથવા તરુણ વીર.

આ બાળસેનાના મહામંડળમાં જોડાનાર જુદા જુદા બાળવીરોને તેમની ઉમર,
અને અવધાસ પ્રમાણે જુદાં જુદાં નામ આપવામાં આવે છે.

૭ થી ૧૨-વર્ષની ઉમરમાં બાળવીરને અંગ્રેજીમાં “ કબ્ ” કે “ બુલ્ડોગ ” અને
સુલસલીમાં ફક્ત ‘ ન્હાર બાળ ’ કહેવામાં આવે છે. ૧૧ થી ૧૭ વર્ષની ઉમરના

બાળવીરને અંગ્રેજીમાં “ જોયરકાઉટ ” અને ગુજરાતીમાં ‘ બાળવીર ’ કહેવામાં આવે છે. ૧૭ વર્ષથી વધારે ઉંમરના ને અંગ્રેજીમાં ‘ રાવર ’ અને ગુજરાતીમાં ‘ યુવકવીર ’ કહેવામાં આવે છે.

તરુણને નીચે પ્રમાણે અભ્યાસ કરવો પડે છે:—

૧ નીચે બતાવેલા બાળવીરના ૧૦ કાચદા, અને તેના અર્થ આવડવા ભેઈંચે, અને તે નિયમો પ્રમાણે તેણે વર્તવું ભેઈંચે.

(૧) બાળવીરનું વચન વિશ્વાસને પાત્ર હોવું ભેઈંચે.

(૨) બાળવીર પોતાના રાલને, દેરાને, મંડળના અમલદારોને, માતાપિતાને, પોતાના અધિકારીઓને તથા પોતાના હાથ નીચેના માણસોને વફાદાર રહેવું ભેઈંચે, એટલે તેમના તરફ પોતાની જે ફરલે હોય તે અદા કરવી ભેઈંચે.

(૩) બાળવીરે બીલને ઉપયોગી થતા રહેવું ભેઈંચે, અને સૌ કોઈને સહાય કરવી ભેઈંચે.

(૪) બાળવીર સર્વનો મિત્ર છે, અને બીલ બાળવીરોનો તે બાઈ છે, પછી તે બાળવીર ગમે તે દેરાનો કે ગમે તે નાતનો હોય.

(૫) બાળવીરે હુમરાઈ વિનયશીલ રહેવું ભેઈંચે.

(૬) બાળવીરે પ્રાશ્નમાત્ર ઉપર દયા રાખવી ભેઈંચે.

(૭) બાળવીરે માબાપ, દુકાનીના નાચક, તથા રકાઉટ ખાસ્તાની આજ્ઞા માનવી ભેઈંચે.

(૮) બાળવીરે ગમે તેવા સંજોગોમાં હુસતા અને આનંદી રહેવું ભેઈંચે.

(૯) બાળવીરે કરકસરીઆ થવું ભેઈંચે.

(૧૦) બાળવીરે વિચાર, વાણી અને કર્મમાં શુદ્ધ રહેવું ભેઈંચે.

૨ દરેક બાળવીરને બાળવીરની નિશાનીઓ—સલામ, અને તેમનો ઉપયોગ આવડવો ભેઈંચે.

દરેક મંડળમાં અમુક નિશાનીઓ હોય છે. અને બાળસેનાનાં બાળવીરો બહાર ફરવા ગયા હોય ત્યારે નીચેની નિશાનીઓ વાપરે છે. આ નિશાનીઓ તે જમીનપર, ઝાડપર કે દિવાલપર કરે છે; કે જોઈ તે ભેઈંચે મંડળના બીલ સંપર્કોને ભેઈંચી ખબર મળે છે. રાત્રિના વખતમાં આવી નિશાનીઓ લાકડી અથવા પત્થર ઉપર આંધીને મૂકી રાખાય છે.

નિશાનીઓ કે સંજ્ઞાઓ. તેના અર્થ.

આ તરેતેથી જતાનાં

અણીવાળી દિશામાં જાય

અણીવાળી જગ્યાએ ત્રણ કદમ દુર કાગળ ઉ તે વાંચવું

હું ઘેર ગયો છું

નદી અહીં બિભંબારો.

નજીકમાં અણીવાળી દિશામાં સાથે પાણી છે.

આ પાણી સાથે છે.

ધામે દુર અણીવાળી દિશામાં સાથે પાણી છે,

(ખોદેલા પથરા) અમારામાં એક મારો થયો છે તેથી અહીં મુકામ કરી રહેલા.

શાન્તિ

સંજ્ઞા

અથ

લડાઈ કે તોફાન

અમદાવાદની ત્રીજી

સેનાનો હાથી દુકાનીનો

અહીં રાહ જોવું.

ધાંચમો બાગવીર.

૩ (અમદાવાદ)

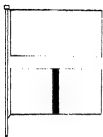

અહીંથી અમારા બે જામ પડ્યા છે. ચાર એક દિશામાં ત્રણ બીજી દિશામાં ગયા છીએ.

અમારો મુકામ અણીવાળી દિશામાં છે.

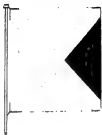
× પાસ થવાને સારું આ પહેલી ૪ નિશાનીઓ અણીવાળી દિશામાં ને સ્વરા બાગવીર થયે સારું બીજી નિશાનીઓ અણીવાળી દિશામાં ને.

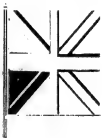
ଉତ୍କଳ ସେନା ମର୍ଦ୍ଦିନୀଙ୍କର ସାଥୀ,

अनुसंधान में फैलने वाले

भारत के संविधान के प्राथमिक सिद्धांत

 $\frac{1}{2} \log \frac{1}{2}$ [illegible]

રેકાર્ડની સલામ.

- (૧) રેકાર્ડની પાસે લાકડી હોય ત્યારે તે જમણા હાથમાં લાકડી પકડી ડાબા હાથની પહેલી ત્રણ આંગળીઓ જમણા પડખાના મધ્ય ભાગમાં લાકડીને અડકાડી સલામ કરે છે.
- (૨) લાકડી ન હોય ત્યારે જમણા હાથની ત્રણ આંગળીઓ ખુલ્લી રાખી અને ઉલટી આંગળી અને અંગુઠો વાળી રાખી સામાન્ય સલામની માફક સલામ કરે છે.
- (૩) ત્રણ આંગળીઓ ખાસાં મુખીની ઉપરથી રાખી સલામ કરે તેને અડધી સલામ કહેવામાં આવે છે.

દિવસમાં પહેલી વખત પોતાના મિત્ર અથવા અન્યથા માણસને તે મળે તે અડધી સલામ કરે છે. અને પોતાના મોંઘના કાંઈ અધિકારીને મળે તે આખી સલામ કરે છે.

કાંઈ પણ વાવડો કે જે ફરકાવવાને સાચા પ્રથમ તે એક ઉંચી કાઠીને હાંટ મર-
ગડી રાખી તેમાંથી લાંબું હોરડું પસાર કરી તેના બન્ને છેડા નીચે લટકતા
રાખવા ત્યારબાદ તે વાવડો લઈ તેને ઊભેા એવડો અને વળી પાછો બે એવડે
એટલે ખેંચેલાં તેને ચાવડો વાળવો લેઈએ. પછીથી તેને એક માણસ
પાસે સામીથી પકડાવી બીજે છેડેથી ગોળ લપેટી લેવો. જે બાજુ કાઠીની
પાસે આવવાની હોય તેની ધાર ઉપર રહે તે લંબુ. વાવડાની ઉપરનો છેડો
હોરડાના ઉપર લીધેલા છેડા સાથે બાંધવો ને નીચેના છેડા બીજા છેડા સાથે
બાંધવો. પછીથી નીચેના છેડા સાથે અધિકા હોરડાના છેડા પાસેની હોરડીના
એક આંટો વાવડાના પડાના ઉપર લઈ તેના ફળાણમાં હોરડાને એવડું વાળી
બરાબી ફેરવું. પછીથી તે પાંડો સામીથી ઉપર ખેંચી લેવો ને તે બરા-
બર ઉપર પહોંચે એટલે જે બાજુ વાવડા ઉપર લપેટેલા છે તે તરફના હોરડે
સહેજ ખેંચવો એટલે વાવડો છુટો થઈ જઈ ફરકવા માંડેલો. *

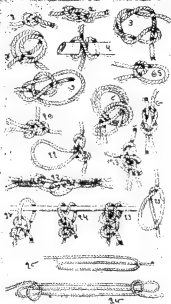
રીફ ગ્રાંડ, શીટમેન્ટ, શીશરમેન્ટ, કલોવડીન્ગ, શીપમેન્ટ અથવા બરવાડની
ગ્રાંડ તથા ગ્રાવીન એ પ્રથિમો આવડથી લેઈએ.

* કુનિયન એક સાથે સાથેના ૪૪૪૫૨નું વિગત બુકો.

- (૧) રીફ નામની ગાંઠ-એક સરખી ભટાઈના બે સુખાં દોરડાંને બાંધવા માટે કામમાં આવે છે. આ ગાંઠ સરખી જતી નથી. અને જટ છુટી કરી સકાય છે.
- (૨) શીટ બેન્ડ-જુદી જુદી ભટાઈના દોરડાં બાંધવામાં વપરાય છે,
- (૩) શીસરમેન-માછીની ગાંઠ છે.
- (૪) પોડાગાંઠ (કોતવ છીચ) ખીસા અથવા છાકડા સાથે દોરડું બાંધવું હોય, ત્યારે વપરાય છે. આપણા બિટુતાને તે ગાંઠ સારી આવડે છે.
- (૫) દોરડું કાપ્યા વગર ડુંકું કરવું હોય તો તેમ શીપ હૉન્ક નામની ગાંઠ ને બરવાડ લેવો. વાળે છે તે ગાંઠ વાળીને કરી સકાય છે.
- (૬) સરખી ન લય તેવો ગાયો બનાવવો હોય તો બોલીન ગાંઠ વાળવી.

આઠથી ગાંઠો દરેક જાણે અવશ્ય આવડતી જોઈએ. આ ઉપરાંત ખીસ જાળવી પણ જાહે છે. તે દરેકનાં નામ અને વાળવાની રીત પૃષ્ઠ ૨૧ પરના ચિત્રમાં તેવાથી મારમ પડશે.

(૧) સાદી ગાંઠ (૨) બેવડો વળ દઈને વાળેલી ગાંઠ. આ બે ગાંઠો દોરડાંના છેડાનો વળ ન ઉઠી જાય તે સારૂ વાળવામાં આવે છે. (૩) ટીમ્બર હીચ-Timber Hitch સુતારી ગાંઠ જ્યારે છાકડું જેવે ચઢાવણું હોય ત્યારે વાળવામાં આવે છે. (૪) અને (૫) કોતવછીચ-પોડાગાંઠ. (૬) બોલીનની સરખાવ. (૭) બોલીન, (૮) બોલી Bowline on a bight (બોલીન બોલ એ બાઈટ) બેવડી બોલીન અથવા ગાયો ઉપરની બોલીન, જે બોલીન કરતાં મજબુત છે ને માણસોને માલપરથી ઉતારવી વખતે કામ લાગે છે. (૯) રીફ ગાંઠ, (૧૦) શીટ બેન્ડ, (૧૧) Harness hitch જાંઠેસ છીચ જ્યારે માણસને એકા સાથે બેઠવામાં આવે ત્યારે વાળવામાં આવે છે ને ગાયો તેના ખજાઓમાં બેસવામાં આવે છે. (૧૨) Hawser band= (હૉસર બેન્ડ) જ્યારે બે જાંઠો દોરડાં બેઠવાં હોય ત્યારે આ ગાંઠ વાળવામાં આવે છે. (૧૩) બેવડી શીટ બેન્ડ જુદી જુદી ભટાઈમાં બીનાં દોરડાં બાંધવાં સારૂ. (૧૪) બેવડી ગાંઠ છુટા છેડા સડેલી સેવા સારૂ, (૧૫) આમળો જાળીને બેવડી ગાંઠ આંચડો આવતાં ન જુટે એવી ગાંઠ. (૧૬) શીસરમેન-માછીની ગાંઠ-જ્યાં બે ચતાણુ થતી હોય ત્યાં એ ન જુટે એવી ગાંઠ. (૧૮) શીપહૉન્કની સરખાવ. (૧૯) શીપહૉન્ક.

જુદી જુદી ભલની ગાંઠો. (પૃષ્ઠ. ૨૦)

ગાંઠોને ઠીકસાન કરતા આવડવાં ભેઈંચે. ગાંઠો દોરડાની ગાંધતાં શીખવજુ-
સુતરનાં, ભાંડીનાં કે સણનાં ને કાથાનાં દોરડાંઓમાં ભાંડીનાં દોરડાં મળ્યુત છે અને
એને ત કાઠુમાં બસાવર કામ આવે છે. બીજી ભલનાં તરણાં ભડાં દોરડાં

કરતાં આ ભતનાં દોરડાં વધારે બાર લીલી રહે છે. આથી કહીને બેહુતે આ દોરડાં ખાસ પસંદ કરે છે. વહાણમાં પણ આવાં દોરડાં ધણું પસંદ કરવામાં આવે છે. સારામાં સાફ રાણ શીલીપાઈના બેટમાં વાચ છે, તેથી તે દેરાના મુખ્ય જામ બેનીલા ઉપરથી ને રાણના દોરડાને બેનીલા રોપ એટલે બેનીલાના રાણનું દોરડું એવું નામ આપવામાં આવ્યું છે. રાણના તાર એકઠા કરી આમળવાથી એક દોરી વાચ છે. આથી પણ દોરીએ એકડી કરી આમળવાથી દોરડું વાચ છે. સાધારણ દોરડાં એવી પણ દોરીએનાજ દોષ છે. દોરડાંની અંદરની દોરીએ ધણું કરી ટાળી તરફથી જમણી તરફ અમળાએલી દોષ છે. જ્યારે બાંધ વાળવા બેસીએ ત્યારે કરી તરફને વળ છે તે એવા પાત્ર નહીં કરવું. વળની વિરુદ્ધ બાંધ વાળવી નહિ.

આ ઉપરાંત દરેક બાળવીરે દોરડાં ઉઠાવી ન જાય તે સાથે તેને હંમે દોરી વીટનાં શીખણું લેઈએ, અને તેને સાથે નીચિની રીત કામ લગાડવી. પહેલાં એક દોરીના ઉડાનો થોડોક બાજ દોરડાના ઉડા ઉપર એવી રીતે મૂકવે કે દોરીના ઉડાનો કેટલાક બાજ દોરડાના ઉડાની આગળ લટકતા રહે, પછીથી દોરડાના ઉડાની થોડોક ઉંચીથી દોરડાની આસપાસ દોરી એવી રીતે સખત લપેટતા જવી કે દોરીના એ બાજ દોરડા ઉપર દોષ તે જગાઈ જાય. સાત આંટા લપેટવાથી કામ સરસે, પછીથી લટકતા ઉડાને બેપેટા વાળીને તે વીટેલી દોરીના ઉપર મૂકવે, અને તેના ઉડા પાછા લટકતા જાખવે. ત્યારબાદ દોરી સખત લપેટતા લપેટતા ઉપર સુધી જવું, ને જ્યાં છેક ઉપર જ્યાં એટલે તેને કાપી લઈ તેના તે ઉડા પહેલી વાર લપેટેલી દોરી ઉપર એ બેવડી વાળીને દોરી મૂકી દોષ તેના બાજમાં ફેરવી દેવે, એને તે દોરીના ઉડા એ દોરડાની નીચે લટકતા દોષ તેને બેસથી બેસવે, એટલે વીટેલી દોરીના કુટા ઉડા તેના પોતાના આમળાની અંદર બરાબ જશે. પછી એ ઉડા થા ઉડા લટકતા રહે તે કાપી નાંખવા. આમ કર્યાથી દોરડાના વળ ઉઠાવી જશે નહિ, કિંટલા બેટ ઉપર એમણે દોરી બાંધી હશે તે આ જામ સહેલાઈથી કરી શકશે.

૫ કાપથી અને સફાઈથી ફેટા બાંધતાં આવડતું લેઈએ. ફેટાનો રંગ લીલો, ખાખી, ધુરો અથવા વાદળી ચાલે.

૬ રજાકાની લાકડીના ઉપયોગ બાજુએ લેઈએ. લાકડી જ્યાં સુધીની ઉંચાઈની હોવી લેઈએ. તેના ઉપર હંથ તથા કુટા કાપા પાડેલા હોવા લેઈએ, લાકડીના ઉપયોગ:—

તેની મદદથી બીજા વસ્તુની (૧) લ જાઈ તથા ઉંચાઈ આપી શકાય. (૨) તેના

પટે પાણીવાળા અને ખાડાદેકરાવાળા પ્રદેશમાં સહીસલામતીથી રસ્તો કાપી શકાય અને તે બાગ કેવા પ્રકારનો છે તે જોઈ શકાય. (૩) તેની મદદથી ખાદખાડા વગેરે ફાટી શકાય. (૪) અંધારામાં જાતી વળતે એક બીજના હાથમાં લાકડી રાખી એક દુરમાં ચાલી શકાય. (૫) આગ અથવા અકસ્માતમાં લોકોને દૂર રાખવા લાકડીઓ એક બીજના હાથમાં પકડી આડ બનાવી શકાય. (૬) તરુ લાકડીઓ સાથે બાંધી વાસણ મૂકવા તરુ પડતી ધોડી બનાવાય. (૭) લાકડીઓની મદદથી કામ ચલાડે તરુ બનાવી શકાય. (૮) તેનાથી જંગલી જનાવરોને હાકાવી શકાય. અને (૯) લાકડીઓની મદદથી દરદીને ઝાળી બનાવી ઇસ્પતાલમાં લઈ જઈ શકાય.

ઉપર મુજબની લાકડાત મેળવ્યા પછી બાગસોનાના તરુઓને બાગવીરના મંડળમાં રીતસર દાખલ કરવામાં આવે છે અને ત્યારબાદજ તે

ખરો બાળવીર ગણાય છે અને તેની નિરાશી તરીકે ખમીસના ઢાળા ખીસા ઉપર પહેરવાનો એક પદક આપવામાં આવે છે. આ ક્રિયા નીચે બતાવ્યા પ્રમાણે કરવામાં આવે છે અને તેને બાળવીર મંડળની ક્રિયા પીઠીની એક પવિત્રમાં પવિત્ર ક્રિયા ગણવામાં આવી છે.

ક્રિયા—૧ બાળસેના એક નાગાકારમાં ગોઠવવી તથા બાળવીર સેનાના શિક્ષક તથા મહાદનીરા શિક્ષક આઠી જગ્યાની મંચમાં ઉભા રહે.

૨ સેનાશિક્ષક હુકમ આપે ત્યારે હુકડીનાં સરદાર દાખલ થનાર તરફને આગળ હાથે, તથા સેનાશિક્ષકની સામે ઉભા રાખે. ત્યારબાદ તરફ સલામ કરે, અને મહાદનીરા શિક્ષક તેની હાકડી અને તેમને જે આપા પર ટોપી પહેરી દોય તા ત તરફ પાછલી થઈ લે.

૩ પાળી નીચે પ્રમાણે પ્રભાતર થાય.

સે-શિ:—બાળવીરનો છતબાર એ શું છે તે તમને ખબર છે ?

તરફ—હાથ, બાળવીરના બેાલ વિશ્વાસને પાત્ર છે. તે પ્રામાણિક તથા સત્યવક્તા થતાં થીએ છે. અને તેથી તે વિશ્વાસને પાત્ર થાય છે.

સે-શિ:—તમે બાળસેનાના કાચદા બળિા છા ?

તરફ—હા થ.

સે-શિ:—હું તમારા વચન પર બરોસો રાખી શકું કે

તમે (૧) પરમાત્મા, રાજ અને હેરા પ્રત્યેની ફરજમાં—

(૨) ખીલ હોશને હરેક સંભેગમાં મદદ આપવા—

(૩) અને બાળમંડળના નિયમે પાળવા

તમારાથી બનવું બધું કરશો ?

૪ તરફ તથા આખી સેના અડધી સલામ કરે અને તરફ ઉપર મુજબનું તણ પ્રકારનું વચન આપે.

૫ સે-શિ:—હું તમારા વચનપર બરોસો રાખું છું, અને તમે તમારું વચન પાળશો. હું તમને આજથી બાળવીરની મહાસેનામાં દાખલ કરું છું.

૬ મહાદનીરા શિક્ષક તરફને હાકડી તથા તેની ટોપી પાળી આપે. સેના દાખા હાથે તરફ સાથે હસ્તધ્રુવ કરે, તરફ પાછા ફરી તેની સેનાને સલામ કરે, અને સેના તેના તરફ હાકડીઓ ધરી માન આપે.

૭ સે-શિ:—તમારી હુકડી તરફ બંધો.

એવી આજ્ઞા આપે એટલે તરફ આગળ વધી પોતાની જગ્યાએ ચાલ્યો બચ.

૮ આ પ્રમાણે હરેક તરફને વારા ફરતી મંડળમાં દાખલ કરવામાં આવે છે.

ભાદેર ખખર

૨૫

રૂઝાઢિ સેનાને લગતાં સાધનો તૈયાર કરી વેચનારા

વ્યાપારીઓ.

દિવેકર એન્ડ સન્સ.

પ્રકરણ ૪થું.

બીજા વર્ગના બાળવીર થવા માટેની લાયકાત.

- ૧ તેમને તરુણવીર તરીકેનો એક માસનો અનુભવ હોવો જોઈએ.
- ૨ પ્રાન્તિક કમિશનરે મંજૂર કરેલું એકાદ સપ્તઘીત તથા રક્ષદેવની એક-કડી ગતાં આવડતું જોઈએ.
- ૩ અકરમાત માટે તાત્કાલિક ઉપાયો કર્યા હોવા તેનું જરૂર જણાયેલું જ્ઞાન હોવું જોઈએ. કાપ ઉપર પાટા બાંધતાં આવડતું જોઈએ; સાદા કે ત્રિકોણ પાટાનો ઉપયોગ જાણવો જોઈએ. મોટી ઝાળી બાંધતાં આવડતું જોઈએ. ધામાંથી નીકળતું લોહી સાદા દબાણથી કે આમળો નાખીને બાંધેલા પાટાના દબાણથી (ટુર્નિકેટવતી) અટકાવતાં આવડતું જોઈએ. હાથ કે પગનું હાડકું તથા ગળાની હાંસડી કે જરણું બાંધ્યું હોય તો તાત્કાલિક ઉપાયો કરતાં આવડતું જોઈએ. અને દરદીને આરામથી ચાલ્ય રથએ લઈ જતાં આવડતું જોઈએ.
- ૪ સેનાકોર કે મોર્સ પદ્ધતિથી વાવટાઓની મદદથી આંકડા અને અક્ષરો બનાવતાં અને નાના ને સહેલા સ્ખંદોનો સહેરોાં દૂર મોકલતાં અને દૂરથી આવેલો તેવો સહેરોાં ઝીલતાં આવડતું જોઈએ. (અંગ્રેજ ન જાણનાર માટે અભ્યાસક્રમ નહીં કરવાનો છે.)
- ૫ સામાન્ય ઉપયોગની કોઈક વસ્તુ તૈયાર કરતાં આવડવી જોઈએ.
- ૬ કોઈ પણ જાત કે જાડ પોતાની ઈંગે રોપવો ને ઉછેરવો જોઈએ.
- ૭ બારજ મિનિટની અંદર બાળવીરની જડપી ચાલે (એટલે થોડું ચાલી થોડું દોડીને) એક માઈલ ચાલતાં આવડતું જોઈએ.
- ૮ બેજ દીવાસળી વાપરી ખુફી જગ્યામાં અગ્નિ ચેતાવતાં અને તેવડે પોતાને જરૂરજેવ રસોઈ કરી લેતાં આવડતું જોઈએ.
- ૯ કમ્પાસ ચાને હોફા ચંચળી સોળે બાજુ જાણવી જોઈએ.
- ૧૦ કોઈ પગલું પકડી ૨૫ મિનિટમાં તે પગલે અર્ધો માઇલ જતાં અથવા ફૂલનની ચાર બારીઓ ઉપર લટકાવેલી ચીજોને એકેક મિનિટ સુધી ધારી

મારીને જોઈ તેમાંની એક બારીની ચીજોનું સંતોષકારક રીતે વર્ણન કરતાં આવડતું જોઈએ; અથવા એક રથળે ૨૪ જુદી જુદી ભતંગી ચીજોને ગોઠવેલી હોય તેનું એક મિનિટ સુધી અવલોકન કર્યા બાદ તેમાંની ૧૬ ચીજો ચાદ સાખતાં શીખવું જોઈએ.

૧૧ બેંકમાં કે પોતાના રકાઉટ માસ્તર પાસે આછામાં આછી આદ જ્ઞાનાની રકમ રાખવી જોઈએ. (જ્યાં આ અસાધ્ય હોય ત્યાં આ રીતે મુકી દઈ શકાય.)

૧૨ એકી વખતે કે બારા ફરતી ત્રણ દિવસ બહાર કેમ્પમાં મુકામ કરવો જોઈએ.

આ ભતંગ બાળવીરને મળતો ચાંદ ડાળા હાથના ખભા અંગે કોણી વચ્ચે પહેરી શકાય.

(ચેતવણી-આ લાગમાં આપેલી બાબત ફક્ત સમજાવી જવાની નથી. પણ જ્યારે જ્યારે અને ત્યારે દરેક બાળવીરને તેમાં આપેલી બાબત પ્રયોગ સહિત કરી દેખાડવી જોઈએ. ફક્ત સમજાવવાથી કંઈ અર્થ સરસો નહિ.

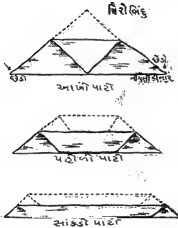
અકસ્માત વખતે કેમ વર્તવું ?

અકસ્માતો તો દરરોજ બને છે, અને દરેક સારા બાળવીરે આવા અકસ્માતો પોતાને નડે તો તે વખતે યામ્ય ઉપાય કરતાં અને બીજાને નડે તો તેમને યામ્ય રીતે મદદ કરતાં શીખવું જ જોઈએ. જે બાળવીર પોતાની ફરતે બરાબર સમજાતો હોય તે આ કામ શીખવા પ્રયત્ન કરશે. આવા અકસ્માત વખતે બીજા લોકો ગભરાઈને બૂમરાણ કરી મૂકે છે ને નાસલાખ કરી મૂકે છે તેમ બાળવીરે કરવું ન જોઈએ.

અકામ વખતે, કુબતારે બચાવવા સાડે, કોઈને કંઈ વાગે ત્યારે શું કરવું જોઈએ એ ફક્ત બલ્લેથીજ બસ નથી. તે કામ કરવાનો મદ્દાવરો રાખવો જોઈએ, અકસ્માત થાય કે નહિ તોપણ આવડેલું કામ ભૂલી ન જવાય, અથવા તે કામ ધક્કીજ સારી રીતે કરી શકાય તે સાડે તે કામ થોડે થોડે વખતે કરી જોવું.

આ વર્ગના બાળવીરને જે જે કામ બાળવું જોઈએ તે નીચે આપ્યું છે, પણ તેમાં અર્થ એવો ન કરવો કે તેથી અધિક કામ શીખવાનું નથી. આ કામ જેમ વધારે શીખાય અને ઉંચા પ્રકારનું થાય તેમ વધારે સાર.

તાત્કાલિક મદદ.

હાથની પહોળી કોળી નીચે પ્રમાણે બનાવાય.

આખી પાટો લઈ તેનો એક છેડો સાત દાથના ખભા ઉપર નાખી, અને પાછળથી બળાને ફરતો લઈને બીજા ખભા ઉપરથી બહારથી લટકતો રાખે. પછી ઇન્ન પામેલા દાથની કોળીની પાછળ શીરોલિંગુને દબાવેા ને બીજા છેડાને આગળ નીચે લવડતો રહેવા દે. સંભાળપૂર્વક ઇન્ન પામેલા દાથ વાળીને છતી ઉપર પાટાની વચ્ચેવચ્ચ લાવીને મૂકે. અંતુડો હડપતી તરફ ઉપરની બાજુએ રહેવો લેઈએ. નીચેનો છેડો હવે ઉપર વાળીને ઉપરના ખભા ઉપરથી લટકતા છેડા સાથે બાંધી દે. શીરોલિંગુને પાછળથી બાજુએ બેંચીને કોળી ઉપરથી વાળીને ઉપર રાંધી દે.

ત્રિકોણ પાટો-૩૮ ઇન્ન ચારસ એક હુગડાનો કકડો દોચ તેને સામસામા ખુલ્લેથી વાળીને ફાંડવાથી બે ત્રિકોણ પાટા થાય છે. બાળવીર ચોતાના રૂમાલનો ઉપયોગ પાટા તરીકે સારી રીતે કરી શકે છે. બે રંગીન રૂમાલને ધા ઉપર બાંધવામાં આવે તેા કદાચ લોહી સાથે તેના રંગ મળવાથી ખરાબ અસર થવા પામે છે, તેથી ધાના ઉપર એકાદ બીજા કકડો કે સાદો રૂમાલ પ્રથમ મૂકવે. ત્રિકોણ પાટો ઉપરની આકૃતિમાં જણાવ્યા મુજબ આખી, પહોળો વાળીને કે સાંકડો વાળીને વાપરી શકાય છે.

લોહી વહેતું કેમ અટકાવવું?

(આ રીતબધ્યા પહેલાં સારીનાં હાટકાં અને લોહી વાહિની નસો અને રંગોનું ચોક્કસ જ્ઞાન હોવું જોઈએ.) લોહીની નળીઓ બે પ્રકારે ફાટી છે. બહારથી અને અંદરથી. બહારથી લોહી વહેવાના ત્રણ પ્રકાર છે (૧) નસોના કપાવાથી ગુલાબી રંગનું શુદ્ધ લોહી સહેજ સહેજવારે ધબકારા સાથે બેરથી છૂટવા કરે છે તે. (૨) રંગોના કપાવાથી ઝાંખા ભૂખુડીઆ રંગનું અશુદ્ધ લોહી ધીમે ધીમે એક સરખી રીતે હ્રદયની સાથે બાબુએથી હ્રદય તરફ જવું હોય તે નીકળે છે તે. (૩) નાની નળી-કાઓમાંથી લાલ ઇંટના રંગનું ક્રમે છે તે. અંદરથી ફાટીથી લોહીની નળીઓ કદાપિ ફેંફસાંની અંદર

ફાડી હોય તો તે લોહી કીરમજી રંગનું રીણવાળું હોય અને હોળરીમાં ફાડી હોય તો તે રંગમાં ધલુંજ ઝાંખુ અને ખારાક સાથે મળેલું હોય.

લોહી કેવી રીતે વહે છે તે બાજુવાથી લોહી અટકાવવાને માટે કયાં દબાવું કરવું તે સહેજ સમજાઈ જાયે. હ્રદયમાંથી નસમાં લોહી જાય છે તેથી જો નસ કપાઈ હોય તો કપાએલા બાગને એવી રીતે ઢાંચે રાખવો કે લોહીને ઉચ્ચે વહેવાને હરકત પડે. પછી કપાએલા બાગ અને હ્રદયની વચ્ચે દબાવું આવે એવી રીતે કરવું. રંગની અંદર ચાંકુ લોહી વહે છે ને તે લોહી ધીમે ધીમે હ્રદયમાં જાય છે, તેથી જો રંગ કપાઈ હોય તો તે જગ્યાએ લોહી આવતું અટકાવવાને દબાવું કરવાની જગા અને હ્રદયની વચ્ચે ધા આવી જાય તે જોવું.

બહાર લોહી વહેવાના દરેક અકસ્માતમાં અંગ્રુહા કે આંગળીના ચોચ જગ્યાએ સખન દબાવથી લોહી વહેતું અટકાવવાની રીત એક છે.

જો અંગ્રુહાના દબાવથી લોહી ન અટકે તો ટુર્નિકેટ ટાંગાડવાની રીત વાપરવી. તે ટુર્નિકેટ નીચે પ્રમાણે લગાડી રાકાય:—

ટુર્નકિટ

એકાદ પથરા ઉપર હાલડાને ગાદીની માફક વંટિયું. તે ચોટલી નસ કે રમ ઉપર મેલી તેની ઉપર પાટો બાંધી તેના ઉઘ સામી બાજુએ ઢીલા બાંધવા. પછી તે ગાંઠમાં એક નાની લાકડીને ગોળ ફેરવીને આંઠને વળ દેવો આથી ચોટલી નસ ઉપર સખત બિસતી જશે. અને લોહી બંધ થશે. આ ટુર્નકિટ લાંબો વખત રાખવું નહિ, નહિ તો તે અવશ્ય જુઠો પડી જશે.

હાલડુ બાંધવું.

હાલડુ બાંધું હોય ત્યાં બાળવીરે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું કે તુટેલા હાલડાની આખી કોઈ સ્નાયુ કે લોહીની નળીને બેઠે નહિ અને એમ કરી વધુ તુકસાન કરે નહિ.

હાથ કે પગનું હાલડુ બાંધું હોય તો તે હાથ કે પગ ઢુંકો થએલો હાલડી ને તે સક્તિદોન થઈ જશે.

કોઈ પણ સખત વસ્તુ જેવી કે લાકડાની ચીથો, પુઠાંના કપડા કે ગદી વાળેલા કાચો બાગેલા બાગની અંદરની બાજુએ અને બહારની બાજુએ મોઠાંની ઉપર અને નીચે. એમ બંને બાજુએ પાટા એવી રીતે બાંધવા કે તે ખરી ન બંધ.

જાનો કાંઠા બાળે હોય તો હાથની સખત પોટલી કરોને બાળકમાં (સાદીની ધોરી નસ ઉપર ફાળા ન કરે તેવી રીતે) મૂકીને પાછી કાળીથી ઉપર હાથને પાડાને આંટો લઈ જાતી સાથે પાડામાં બાંધી દેવા.

હરદીને લઈ જવાનું કામ.

જે આપણે બેકલા ફોઈએ તો હરદીને બધે ઉચકીને લઈ જવાય. આ કેમ થાય છે તે નીચેનું ચિત્ર જોવાથી સારી રીતે સમજાય એમ છે.

જે આપણે સાથી ફોઈ જોડે હોય અથવા કોઈની મદદ મળી શકે તેમ હોય તો હરદીને ડોળીમાં બાંધીને લઈ જવો એ સાફ છે. જો ડોળી તૈયાર ન હોય તો બાંધેલાં મળે તો તે પર નાખીને હરદીને લઈ જવો, નહિ તો નીચેના ચિત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે પોતાના કોટ અને બાંસના ડાંગની ડોળી બનાવવી.

કોઈક વખતે હરદી બેભાન હાલતમાં હોય ત્યારે તેને ઉચકી ન જતાં બેંચી જવાની સરૂર પડે છે. કોઈ ઘરમાં આવ્યે જાગી હોય ત્યારે તેની અસરથી મન્ય બેભાન

અવરથામાં માણસો નીચે તુટી પડ્યા હોય છે ને તેમને ખસેડતી વખતે દોરડાના એક છેડાને બોલીન આંઠ વાળી તેને દરદીના ખભામાં ભરવી બીજે છેડે તેવીજ આંઠ વાળી આપણા ખભામાં ભેરવી આકૃતિમાં આપેલી રીતે તેને ખેંચીને લેખ-મની જગાએથી ધસડીને બહાર કહાડવામાં આવે છે.

આમાં કામ કરવાનો મહાવરો રાખવાથી આપણે જનસમાજને ધક્કો મદદ કરી શકીએ છીએ.

બાળવીરે હંમેશાં બાળપણે જોઈએ કે તારકાળિક મદદનો હેતુ તો ડાકટર આપે ત્યાં સુધી દરદીની સ્થિતિ વધુ ન બગડે કે તેને વધુ નુકસાન ન થાય તે જોવાનું છે, મઠિ દરેક અકસ્માતની વખતે પ્રથમ તો કોઈને ડાકટર બોલાવવા મોકલવો.

દોડતાં અને ચાલતાં માઈલ કાપવાની રીત.

આ કંઈ શસ્ત્રમાં દોડવાનું કે હરિકાઈ કરવાનું કામ નથી. વીસ કદમ ચાલુ અને વીસ કદમ દોડુ એમ વારા ફરતી કરીને એક માઈલ બરાબર બાર મિનિટમાં અથવા ઘણાજ તેટલા વખતમાં જતાં આવડતુ જોઈએ. આ જો બરાબર આવડે તો બાળવીર જોડણો વખત આ પ્રમાણે ચાલે તે જોઈને કેટલા માઈલ ચાલ્યા હશે તે કહી શકશે.

અગ્નિ ચેતાવવો અને રક્ષાઈ કરવી.

પહેલાં થોડાં સુકાં પાંદડાં, કાળજના કટકા, પાતળી ખરી પડેલી ટાળીઓ, ચીપો, છાટીમાં તથા લોટીક મોટી ટાળીઓ ભેગી કરવી. જમીન પર તેમના ઉપર પવન આવે તેમ નાની સુકી ટાળીઓ મૂકવી. આમના ઉપર ત્રણ જરા જડા કકડા એકેકને અડકાડીને એવી રીતે મોકવવા કે તેમના એકેક છતાં જુદી જુદી દિશામાં રહે અને બીજા છતાં એકમકને અડકે ને તે ઉપર પવનની અસર થઈ શકે. તેવી

જ રીતે બીજા લોકોમાં મોકલવામાં પછી વચ્ચેનાં સુકાં પાંદડાં તથા હીવાસળી સળ-
આવીને મુકવી. જરૂર પડે ખીંચી પવન છુટાડતી ફેફસ વતી નાખવો. જેમ દેવતા
સળગતો જ્યેષ્ઠ તેમ બીજા છાતીમાં લોકોમાં વચ્ચે ખીંચી ઉમેરતા જરૂર. કદી પછી
સુકા જંગલ આગળ કે જાડના મૂળ આગળ દેવતા સળગાવવો નહિ, અને બાહ્ય
જે ધાસ હોય તે તે બધી જમીન સાફ કરવી નહિ, તે કદાચ બચાવે નુકસાન
થવા સંભવ છે. ઘેરથી લાવેલું તેલ કે પાસલેટ, મીઠાણત્તી કે કાચળ વાપરનાર
બાળવીર નાશાયક હોય છે.

કેઈ પછી ઠંડાણે દેવતા બળતો મૂકીને જરૂર નહિ. હેલા તનખા
પછી એકાદી જાય ત્યારપછી જ ત્યાંથી ખસવું. નહિ તે કોઈકવાર ધાતું
નુકસાન થઈ જાય છે. અને તે દેવતા પાટવાની કરી નિશાની પણ રહે નહિ
તેવું કરીને જરૂર.

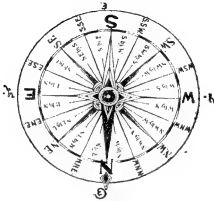
પ્રજ્ઞામાં પેલાની મેળે જે હીવાસળીની મદદથી દેવતા સળગાવી પોતાના
અપ એટલી ખીચી, (દાળખાન) ધઈ બાજરી કે જુવારની બાગરી કે રોટલા
અને એક માત્રસને જરૂરી શાક સંધ્યામાં આપવું જોઈએ. આ કામ કરતી વખતે
જેમ અને તેમ એકાદ વાસળી કામ ચલાવી લેવાનું છે.

કિમની રમત.

એક પાટલા કે ચાળી ઉપર જુરી જુરી જાતની ૨૮ વસ્તુઓ મોકલવામાં
આવે છે, ને તેને ઢાંકી રાખવામાં આવે છે. બાળવીરને તેની પાસે લાવીને ફક્ત
એક મિનિટ તે ઉઘાટવામાં આવે છે. બધી ચીજે મીનીટ બાદ ઢાંકી હીયા
પછી દરેક બાળવીર પોતે જોએલી વસ્તુઓની મેંધ કરે છે. આ રીતે તેની અવ-
લોકન સક્તિ કેળવાય છે. એકાદમાં એકી ૧૫ વસ્તુઓ થાદ રહેવી જોઈએ.

હોકાયંત્રના ૨૬ ખુણા.

પહેલાં ચાર દિશાઓ એળખાવવી, પછી ચાર મુખ્ય ખુણા એળખાવવા ને
પછી મુખ્ય ખુણા અને દિશાઓની વચ્ચેના ઉપખુણા એળખાવવા શીખવવા.

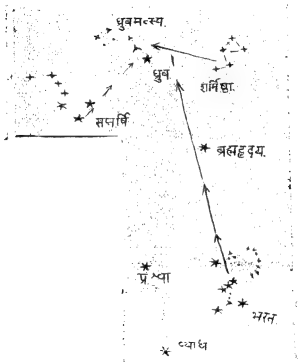
ઉત્તર દિશા શોધવાની રીત.

- (૧) દોડાયેલમાં એક લોહચુંબકની સેાધ હોય છે. તે હમેશાં લગભગ ઉત્તર દક્ષિણ બતાવે છે. આ ઉત્તર દિશા કરતાં ખરી ઉત્તર દિશા 5° થી 10° અંશ પશ્ચિમે હોય છે. તેથી તે ધ્યાનમાં રાખી ખરી ઉત્તર નક્કી કરી શકાય છે.
- (૨) ધટિઆળની મદદથી:—જો આંકડા ઉપર કલાક કાંટો હોય તે સૂર્ય તરફ રાખી તેનો અને બારની વચ્ચેના ખુણાના બે સરખા બાજ કરવા, તે ખુણાને ફલાગનારી લીટી ઉત્તર દક્ષિણ જશે.
- (૩) દંડની મદદથી:—જ્યોતિષના બાર વાગ્યા પહેલાં દંડને જમીન પર બોલો રોપીને તેના પડછાયાનો છેડો જ્યાં પડે ત્યાં એક નિશાન મૂકવું. પછે

દંડના નીચેના છેડાને મરચળિંદુ અને પડછાયાની લંબાઈનો ત્રિજ્યા સમજીને વર્તુલ દોરવું ફરીથી જ્યારે પડછાયા આ વર્તુલને કોઈ જગ્યાએ કાપે ત્યારે ત્યાં બીજું નિશાન મૂકવું. આ બે પડછાયા વચ્ચેના ખુલાને ફાગાનનારી લીટી ઉત્તર દક્ષિણ સીધી લીટી થશે. પડછાયા ઉત્તર ગાજાધર્માં ઉત્તર બાજુએજ પડશે.

દિશાઓ શોધવાની બીજી રીત.

- (૧) શંકરનું મંદિર હોય તો તેની જળાધારીનો છેડો ઉત્તર દિશા બતાવશે.
- (૨) ખ્રિસ્તિ કબર લપરનો લેખ પૂર્વ દિશા બતાવશે.
- (૩) ઝાટનું નિરીક્ષણ કરીએ તો ઉત્તર દિશાની ટાળીએ રહેલ લાંબી ગથા બાદ તે જિએ. ગમેજી માલમ પડશે, અને દક્ષિણ દિશાની ટાળીએ સીધી ને લાંબી ગમેજી જણાશે. ફરથી ઝાટની ટાંચે દક્ષિણ તરફ ઢાળ માલમ પડશે. આનું કારણ નીચે પ્રમાણે છે. ઝાટ પાંદડાં મારફતે હવામાંથી કાર્બોનિક એસિડ ગ્રાસ લે છે, અને તેમાંના પૌષ્ટિક તત્વો સૂર્યના અવલગાણની મદદથી જૂદા પાડી પોતે ગ્રહણ કરે છે. હવે સૂર્ય યંત્રે વખત સુધી દક્ષિણ તરફ રહે છે તેથી ઉત્તરની ટાળીએને લેઈતું અવલગાણું મેળવવા સાફ જિયા જવાની જરૂર પડે છે. પૂર્વ, દક્ષિણ ને પશ્ચિમની ટાળીએને પુરતું અવલગાણું મળવાથી તે ટાળીએને જિયા જવાની જરૂર પડતી નથી.
- (૪) રાત્રિના સમયે તારામંડળો દ્વારા ઉત્તર ધ્રુવ ખોળી કહાડી દિશાઓ શોધી શકાય. નીચે બતાવેલી રીતે સપ્તર્ષિ, બરત, શર્મિષ્ઠાની મદદથી ઉત્તર ધ્રુવ તરત ખોળી કઢાય, અને તે લપરથી ઉત્તર દિશા જાણી શકાય. પ્રથમ આપણે સપ્તર્ષિની મદદથી ઉત્તર ધ્રુવ ખોળતાં રીખવું જેમણે આકાશમાં વારે ઘડીએ જોયું હશે તેમને સાત તારાને એક મુખએ આકૃતિમાં બતાવેલા આકારમાં ગોઠવાએલો જણાશે.

આ સમજાવના પાંચ તારા મળી એક કમાનનો આકાર થાય છે. અને બાકીના બે તારા છટા પડે છે. એ બે તારાને એક લીટીથી બેડી બે તે લીટી લંબાવીએ તો તે લીટી ઉત્તર મુખમાં જઈને બંધે છે.

બરત નામનું તારામંડળ જેમણે એકવાર જરાખર બેસું હોય તે તેને કઠી પણ બૂલી જતા નથી. તેનો આકાર ધણો સુંદર છે. એ તારા મંડળના મધ્યમાં જે ત્રણ તારા છે તેમાંના વચ્ચેના તારાને તેની ટાંચનો તારો જેને મુજરીપી કહેવામાં આવે છે તેની સાથે બેડેલા. બે તે લીટી લંબાવીએ તો તે બમ્બાદહથ નામના સફેદ અને તેજસ્વી તારાની અંદરથી પસાર થશે. બે તેને વધારે લંબાવીએ તો તે ઉત્તર મુખને બંધકરો.

હવે ત્રીજું મંડળ સમિષ્ઠા રશ્મિ તે સમજાવના તારાની સામેની હિરાએ હોય છે.

સમિષ્ઠાના પાંચ તારાઓ અંગ્રેજી M ના આકારમાં હોય છે. અથવા બે ખુણાઓ પાસે પાસે આવ્યા હોય તેવા તે દેખાય છે. તેમાંના સાંકડા ખુણાને દુઆગીએ અને તે દુઆગનારી લીટીને બે લંબાવીએ તો તે ઉત્તર મુખની નજીક થઈને જાય છે.

આ રીતોમાંથી કોઈ પણ રીતે ઉત્તર મુખ ખોળી કાઢવા પડી બે જરાક ખારીકાઈથી તપાસીએ તો એમ માલમ પડશે કે ઉત્તર મુખ તારાની ઉજળ નજીક સમજાવના આકારનો પણ તેથી ધણા બોલા તેજ વાળા તારાઓનો બનેલો એક સમૂહ છે. આને મુખ મત્તરથ કહે છે. આ મુખ મત્તરથના પૂરછનો ઉવાડાના તારો મુખનો તારો છે.

પ્રથમ જણાવેલા ત્રણ મંડળો એકી વખતે દેખાતાં નથી પણ ઉદ્ધત મંડળ એટલે મુખ મત્તરથ તો જ્યારે બેઈએ ત્યારે આકારમાં દેખાય છે. તે ઉત્તર મુખ પાસે હોવાથી આપણા મુલકમાં અસ્ત થતું જ નથી.

આ સિવાય પચ્ચટનમાં આનંદ પડે અને તેથી ચાકસ જ્ઞાન મળે તે સારું નીચેનું જ્ઞાન દરેક બાળવીરે મેળવવું જોઈએ.

દરેક બાળવીરે નીચેનાં આપ જાણવાં જોઈએ.

- (૧) આંગળીના વેદાનું માપ-એક હાથ લાંબો એક વેડો ખોળી કાઢવો.
- (૨) હાથના અંગુઠા અને પહેલી આંગળીની બિલસનું માપ.

- (૩) તેજ પ્રભાતે અંગુઠા અને છઠ્ઠી આંગળીના બિલસનું માપ.
- (૪) હાથનું માપ.
- (૫) વચ્ચી આંગળી અને કાંઠા સુધીનું હથેળીનું માપ.
- (૬) એા પગલાં ચાલી એક પગલાનું સરાસરી માપ.
- (૭) હોડતાં હોડતાં વાંકો પગ કોઈ સીધી ચીજને અડકે તે વખતે પગના અંગુઠા અને ડીંચાણ સુધીનું સીધું અંતર.
- (૮) અંગુઠા મુઠીનું માપ એટલે મુઠી વાળી અંગુઠા લંબાવાએ તેનું માપ.
- (૯) બંને હાથની અંગુઠા મુઠીએ એકઠી કરીએ તેનું માપ.
- (૧૦) હાથ લંબાવીને જ્યાં સીધું રાખતું. પછી લંબાવેલા હાથની વચ્ચી આંગળી અને નાક વચ્ચેનું અંતર.
- (૧૧) વામનું અંતર.
- (૧૨) પોતાની ઉંચાઈ.

અંતર માપવા સાર નીચેની એક યુક્તિ ઠીક કામ લાગે. તમને જો દોઈને દૂરથી આવતા જુઓ તો તે પાંચસો વાર દૂર હોય તો ફક્ત કપડાનો રંગ દેખાશે. તે ચારસો વાર દૂર હોય તો તેના પગની હીલચાલ દેખાશે, જો બસો વાર દૂર હોય તો તેણે શાં કપડાં પહેલાં છે તે કહી શકાય. જો સો વાર હોય તો આંખો મીંચાં જોવી દેખાશે, ને તે જો પચાસ વાર દૂર હશે તો તેનો બરાબર ચહેરો દેખાશે.

ઉંચાઈ માપવાની રીતો.

- (૧) જે ચીજની ઉંચાઈ માપવી હોય તેની પાસે બાળવીરનો લાકડી ઉભી રાખવી અને તેના પડછાયાની લંબાઈ અને તે ચીજના પડછાયાની લંબાઈ બન્ની લેવી. પછી નીચેની સાદી ત્રિરાશીથી તે ચીજની ઉંચાઈ જાણી શકાય.

લાકડીનો પડછાયો : ચીજનો પડછાયો :: લાકડીની ઉંચાઈ : તે ચીજની ઉંચાઈ.

(૨) જે વસ્તુની ઉંચાઈ માપવી હોય તેના તરફ પીઠ રાખી આગળ વધે. પછી બને પગ પહોળા રાખી છુંટણ ન વળે તેમ નીચા નમો, અને પગની વચ્ચેથી જોતાં તે વસ્તુની ટોચ હેખાય એટલે ઉભા રહે. આ વસ્તુથી આપણે જેટલે દૂર ગયા હોઈએ તેથી અર્ધું અંતર લેા તે તે વસ્તુની ઉંચાઈ બરાબર લગભગ થશે. આ રસ્તો ઠીક છે. પણ સહેજ છુંટણ વળી જવાથી માપમાં ફેર પડે છે, તેથી નીચે જણાવેલી રીત ઠીકે લગાડવી.

(૩) ઉંચાઈ માપવાની બીજી રીતો પણ છે. ને તેમની મદદથી કોઈ પણ વસ્તુની ચોક્કસ ઉંચાઈ માપી શકાય છે. એક રકાળી કે વાડખીમાં થોડુંક પાણી ભરી તેમાં થોડીક મટોડી બેળવો. તે રકાળીને તે ચીજથી ચોટે દૂર મૂકો, પછીથી એની રીતે લેખા રહેા કે તે પાણીમાં તમે તે ચીજની ટોચ જોઈ શકો. ત્યારબાદ તે ચીજ અને પાણીના વચ્ચેના અંતર અને તમારા અને પાણીના વચ્ચેના અંતરનું પ્રમાણ કાઢો નીચેની ત્રિરાશીથી તે ચીજની ઉંચાઈ જાડી આવશે:—

તમારું અંતર : ચીજનું અંતર : : તમારી ઉંચાઈ : તે ચીજની ઉંચાઈ.

(૪) જે ચીજની ઉંચાઈ માપવી હોય તે ચીજથી અગિયાર બાર પગલાં ચાલી ત્યાં એક લાકડી ખોસાની. પછીથી થોડાંક પગલાં ચાલી ઉભા લાંબા મુઠું જઈ જાડાની ટોચ અને લાકડીની ટોચ બને એક હારમાં હેખાય તેમ જોવું. ન હેખાય તો વ્યાધા પાછા જવું. હેખાય ત્યારે અટકવું. આંખ છેક જમીન સરસી રાખવી. પછીથી નીચેની ત્રિરાશી માંડવી:—

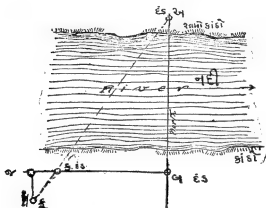
લાકડીથી અંતર : ચીજથી અંતર : : લાકડીની ઉંચાઈ : ચીજની ઉંચાઈ

પહોળાઈ માપવાની રીત

નદી જેવા પાણી વાળા જાગતી પહોળાઈ નીચે દર્શાવ્યા મુજબ માપી શકાય. નદીના એક કિનારા ઉપર 'બ' જગ્યાએ ઉભા રહી સામે કિનારે એક જાડ અથવા એવી કોઈ ચીજ 'અ' જુઓ. પછી લેખા હો ત્યાંથી થોડાં પગલાં (ખારો કે વીસ પગલાં) કાઢખુણે આગળ ચાલો; અને ત્યાં એક લાકડી 'ક' ખોસો. મૂળ જગ્યાએથી જેટલાં પગલાં આગળ આવ્યા હો તેના અમુક ભાગ કરી તેટલાં પગલાં-ખારો કે ૪ પગલાં-બરી આગળ ચાલો; તે બિંદુને 'જ' કહો. પછી કાઢખુણે નદીની સામી બાજુએ ચાલો. નદીના સામે કિનારે જોએલી વસ્તુ તથા આ

કીનારે ખાસેલી વરતુ ક બરાબર સીધી લીટીમાં દેખાય એટલે કહ્યા રહો. તે જગ્યાને ક કહો. નીચેની ત્રિશરણી માંડવાથી નદીની પહેળાઈ માપી શકાયો.

જક : કબ : : જક : બમ.

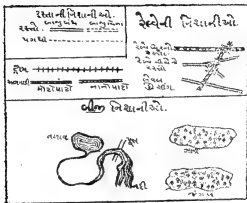

સુસાફરીમાં જે જગ્યા એઈ હોય તેના નકશો

હોરવાની રીત. જ્યારે પર્યાટન અર્થે બહાર જવાનું થાય ત્યારે બાળવીરોએ પોતાની નેંધપોથીમાં સુસાફરીના સાદો નકશો દોરી લેવો. આવો સાદો નકશો નીચે બતાવ્યા મુજબ દોરી શકાય છે.

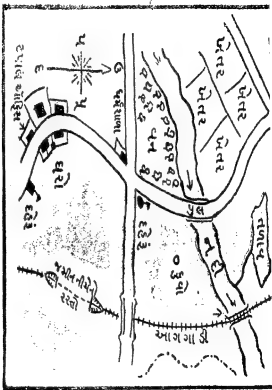
એક દીવાસબીનું ખાલી ખાખું લઈ તેના મધ્યમાં એક ટાંકણી ખોરી તેની અંદરથી એક આંખ સામેનું દરજ્જો લેવું. એક ટાંકણીએ ન ફાવે તો બે ટાંકણીઓ એકબેકને કાઢવું. આવે એવી રીતે સામસામી બાલુમાંથી ખોરીને લેવું ખોખાના ચાર લાગ થવાથી નકશો દોરવો ઠીક પડશે.

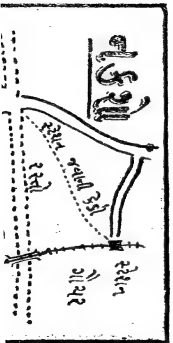
સાંકળીઓની મદદથી દરેક સ્થળ એક બીજાથી કેટલા કેટલા અંતરે છે તેનું પ્રમાણ મળી શકે છે. પછી નીચેની નિશાનીઓ વાપરી વસ્તુઓ બતાવવી.

ઉપર બતાવ્યા મુજબ કોઈ પદોનાઈ વગેરેનું પ્રમાણ જળવાય તેમ કામ કરવું.

નકશો બનાવતી વખત દરેક સ્થળ કઈ દિશામાં આવેલું છે તે ધ્યાનમાં રાખવું. જે સ્થળનો નકશો દોરવામાં આવે ત્યાંથી ઉત્તર દિશા ક્યાં આવે તે ધ્યાનમાં રાખવાથી દરેક જગ્યા અસપરસ ક કઈ દિશામાં આવે છે તે જણાઈ આવશે. નકશામાં ઉત્તર દિશા જણાવવા સાથે એક તીર ચૂકવું ને તીરની આછી ઉત્તર તરફ રાખવી.

પર્યટન અને સૃષ્ટિનિરીક્ષણ.

ગામમાં જંગલ અને આસપાસની જમિને અનુભવ લેવા બાળવીરોએ પર્યટન અર્થે નીકળવું જોઈએ. જે સેનાશિક્ષક પર્યટન અર્થે જતા નથી તે બાળવીરના શિક્ષક નથી, પણ બાળકોના શિક્ષક છે.

આવાં પર્યટન પણ પ્રકારનાં છે. પહેલા પ્રકારમાં બાળવીરો કોઈ દૂર જગ્યાએ જઈ ત્યાં મુકામ કરી ઘણા દિવસ ગાળે છે. આવા મુકામ અથવા પટાવને (Standing camp) સ્ટેન્ડિંગ કેમ્પ એટલે લાવણી કહે છે. બીજા પ્રકારમાં રોજ સવારમાં કે બીજા યોગ્ય સમયમાં યોદ્ધા સમય બાળવીરો કોઈ મુસાફરી કરે અને રાત્રે એક જગ્યાએ મુકામ કરે. આવી મુસાફરીને Tramp camp કેમ્પ કેમ્પ યા ટ્રેનિક લાવણી કહે છે. ત્રીજા પ્રકારમાં કોઈ કેકાણે રાત રહેવાનું નથી હોતું; પણ સવારના નીકળી ને રાત પડતાં પહેલાં ફરીને ઘેર આવવાનું હોય છે. આમાં ફક્ત બેવાનું એટલું જ હોય છે કે જે રસ્તેથી આપણે ગયા હોઈએ તેજ રસ્તેથી બને ત્યાં જવાનું પાછા આવવું નહિ. ઉપરી બે મુસાફરીમાં તો રોજ હાથે રાંધવાનું હોય છે, પણ ત્રીજામાં કદાચ બાથ લઈ ગયો હોય તોએ ચાલે.

(૧) લાવણી:—પહેલા પ્રકારની મુસાફરીમાં એકાદ જગ્યાએ લાંબા વખત રહેવાનું હોય તો ગામ બહાર દૂર તથા નાંખીને અથવા છાપરી કે મકાન બાંધી ત્યાં રહેવું. આ વખતે રસોઈ વગેરેનું કામ પહેરો બરવાનું કામ વગેરે ટુકડીવાર કરવામાં આવે છે. આવી મુસાફરીમાં નાનાં મોટાં ભેટલાં વાસણ, નાની પધારી સીધું સામાન, દવા વગેરે જરૂર પડતી બીજે સાથે રાખવી જોઈએ. એ બીજે સહેલાઈથી ઉંચકી શકાય એવી હોવી જોઈએ.

(૨) બીજા પ્રકારની મુસાફરીમાં બધી ટુકડીઓ રાત્રે એક સાથે રહે છે. સાથે મુખે છે અને સાથે જમે છે. મતલબ કે બધાની ખાવા, પીવા, સુવાની જાઠવણ સર્વ સામાન્ય કરવામાં આવે છે; અને વ્યક્તિગત જુદી જુદી કરવામાં આવતી નથી. બધા એકઠા મળીને સાથે રાંધે, તથા વગેરે જાકવે, અને પોતાનું બધું કામ ભતે કરી લે છે. બધા રાત્રિના વખતે વાસ ફરતી પહેરો બરવાનું કામ કરે છે. આવી મુસાફરીમાં લાવણીને અનુકૂળ યોગ્ય વજનનો જરૂર પડતો સામાન લેવામાં આવે છે.

- (૩) ત્રીજા પ્રકારની મુસાફરીમાં કેટલીક વખત આખા દિવસ બાળવીરોની ટુકડીઓ નિર્જન પ્રદેશનું નિરીક્ષણ કરવા છુટા છવાયા નીકળી જાય છે; અને રાત્રે છાવણીમાં આવે છે. આવી મુસાફરીમાં સાતઠ્ઠા બાળવીરોની એકેક ટુકડી એકઠી મુસાફરી કરે છે, ને દરેક જણ પોતાના એજન્ટ અર્થે ધીમા નાનાં વાસણો સીધું સામાન શાક તરકારી વગેરે લે છે; અને પાણી ભરવાની રીરેશીમાં પાણી લઈ લે છે. આવી મુસાફરીને અરણ્ય-જમન અથવા અનન્ય રેતાની મુસાફરી કહેવામાં આવે છે.

ઉપરની ત્રણે પ્રકારની મુસાફરીમાં કેટલેા અને કયાં કયા સામાન લઈ લેવા તે સેનાશિકને પુછીને ટુકડીના નાયક નક્કો કરે છે. શરૂઆતમાં આખી સેના સાથે રહે અને સેનાશિક પાછું તેમની નજીક રહે. આખળ ઉપર સેનાની સંખ્યા વધતી જાય તેમ ટુકડીવાર છાવણી જુદી જુદી રાખવામાં આવે છે, અને સેના શિક્ષક છાવણીથી જરા દૂર રહે છે. મુસાફરીમાં ખુશા પ્રદેશોનું અને જંગલો વગેરેનું નિરીક્ષણ કરવામાં આવે છે. જરૂર પડતાં ચિત્રો દોરી લેવામાં આવે છે. ઝાટપાન, પશુ, પક્ષી, સરોવર, પર્વત વગેરેનું અવલોકન કરવામાં આવે છે; અને રાત્રે આખી મુસાફરીનું ત્રણે દરેક બાળવીર પોતાની નોંધપોથીમાં નોંધી લે છે. આવી મુસાફરી શરૂ કરતાં બેઠેલાં કેટલીક વખત સેનાશિક જ્યાં બાળવીરોને એકઠા કરે છે, અને દરેક ટુકડીને એક જાંઘ પાકીટ આપે છે. આ પાકીટમાં મુસાફરીને લગતી સૂચનાઓ લખેલી હોય છે. પછી જવાનો દુકમ થાય ત્યારે પાકીટ ખોલીને બાળવીરો સૂચનાઓ વાંચી લે છે, અને તેને આધારે મુસાફરી શરૂ કરે છે. સૂચના મુજબ મુસાફરી પુરી કરી રાત્રે અથવા નિયમિત કરેલા વખતે જ્યાં છાવણીમાં એકઠા થાય છે.

પર્યાટનને લગતી કેટલીક સૂચનાઓ.

- (૧) છાવણીની જગ્યા જનપ્રદેશથી જરા દૂર રાખવી, પણ જનહોર રસ્તાથી થોડી દૂર ન રાખવી કે જેથી માલ વગેરે લઈ જવા લાવવાની મુશ્કેલી નહીં નહિ.
- (૨) પીવાનું તથા નહાવા ધોવાનું પુરતું એકજુથ પાણી મળી શકે તેવી જગ્યાએ છાવણી નાખવી.

- (૩) છાવણીની જગ્યા છાટ નીચે ખુલ્લા મેદાનવાળા પ્રદેશમાં જ્યાં સીધો સખત પવન નડે નહિ, આસપાસ ખાડા ખાખોલીયાં હોય નહિ અને અનિશય ધાસને લીધે સાપ વગેરેની ખારતી હોય નહિ એવી પસંદ કરવી.
- (૪) કોઠાર, રસોડાં, બજાર વગેરે સુવની જગ્યાએથી દૂર રાખવાં અને આસપાસની જગ્યા બરાબર સાફ રાખવી.
- (૫) આપણી છાવણીથી પાસેના ખેતરોને સરકારી ડાટોને અને કોઈ માલુસને નુકસાન ન થાય તે ખાસ નોંધેલું જોઈએ.
- (૬) મુસાફરીમાં અહની એકજ જગ્યાએ ફરી ફરીને આપવાનું શાય એવો રસતા પસંદ કરવો નહિ.
- (૭) ઘડિયાળ, હાંકાયંત્ર, મુસાફરીના પ્રદેશનો છાપેલો નકસો વગેરે જરૂર પડતી ચીજો સાથે લઈ લેવી.
- (૮) મુસાફરી દરમિયાન આપણને કોઈ કંઈ પણ પ્રકારની મદદ કરે તો તેનો ઉપકાર માનવાનું બુદ્ધિ નહિ. એમ ન કરનાર વિનય રહિત છે એમ મનાય છે. બહાર મુકામ કરો ત્યારે સાથે શું જોઈએ ને ત્યાં શું શું કામ કરી શકાય તે વાજવાની પણ ખાસ જરૂર છે.

બાળપીરની કેળવણી પાડી કરવાને અને તેમને કરાવેલા બનાવવા સાથે બહાર મુકામ કરવો એ ખાસ જરૂરનું છે. જ્યારે બહાર જતું એ જરૂરનું છે, ત્યારે ત્યાં શું શું જોઈએ એ જાણવું પણ ખાસ આવશ્યકનું છે.

મુકામ કરવામાં નીચેની ચીજો સાથે લઈ લેવી

- (૧) પહેલી ચીજ તો કાંઈ ઢાંકણું જોઈએ કે જેની નીચે સુઈ શકાય. જે આથર કે એકાદ બાંધી કામ ચલાઈ તંબુ જેવું થતું હોય તો ચાલી શકશે. જેમને તંબુ રાખવા હોય તેમણે નાના તંબુઓ લેવા. અકેક દુકાને સાફ એક નાનો તંબુ બસ થઈ પડશે.
- (૨) નીચે પાથરવાને સાફ શેતરંજ કે જાડું પાથરણું જોઈએ તે રંગે કુખર કે કાળું હોય તો સાફ. નાના નાના શેતરંજના કકડા હોય તો તે જથ્થકવા સારા પડશે.

- (૩) જમીન સાફસુફ કરવા અને જોડતા ખાડા ખોદવા સારૂ નાના પાવડા કોદાળી જોડીએ.
- (૪) રૂબે કે તળાવેથી પાણી બરી લાવવા કંતાનની ડોલો જોડીએ.
- (૫) જે પરાજ કે ધાસ રહેતે મળે એમ હોય તો ફક્ત બટાં કપડાંની પચારી ને તકીઆના મલેફ લેશે તો ચાલશે. તેથી બાર એછા કચકચે પડશે, અને જ્યાં જશે ત્યાં સહેજમાં મલેફમાં પરાજ ભરી પચારી કરી શકાશે.
- (૬) ચોદવા પાથરવા સારૂ જોડતી કામળો અને ચાદરો લેવી.
- (૭) ચપ્પુ ખાસ લેવાં.
- (૮) મીણબત્તીના ને તેલના દીવાઓનો ખાસ બંદોબસ્ત કરવો.
- (૯) જાનરૂ બનાવી તેની આલુંબાલું બાંધવાને કંતાન પછુ રાખવું.

જેટલા દિવસ બહાર રહેવાના હો તેટલા દિવસનો ખાધા ખાશકોનો સામાન પછુ જોડે રાખવો તે સારૂ છે. કેટલીક સ્ત્રીને બહાર મળી આવે છે, પણ કેટલીક સ્ત્રી પછુ સ્ત્રીને હોય કે જે મળી ન પછુ આવે. કેટલો સામાન જોડીએ તેના અંદાજ નીચેની ગણતરી પરથી આવી શકશે. જે સ્ત્રીને સાથે લેવાની જરૂર ન હોય અને જ્યાં મુકામ કરવાના હો તેની નજીક તે સ્ત્રીને મળતી હોય તો જેટલો સામાન ખરીદવાનો હોય તેના બાવ તાલ પ્રમાણે દિસાખ ગણી પૈસા સાથે લેવા. એક છોકરાને દરરોજ નીચે પ્રમાણે સામાન જોડીએ.

ચા અથવા કાશી	૧૫ તોલા;	ચા સારૂ ખાંડ	૨૫ તોલા;
ધી	૨૫ તોલા	તેલ	૨૫ તોલા;

લોટ (ઉમરના પ્રમાણમાં) પછુ સામાન્ય રીતે જેતાં ૧૫૫ શેરથી ૧ શેર બસ થઈ પડશે.

બટાટા અને કાંદા ૧૫૫ શેર (બીજુ શાક પછુ ચાલે) ચોખ ૧૫ શેર; દાળ ૪ તોલા; લીલોતરી શાક રહેતે રહેતે મળે તો હઈ લેવું. મરચાં, મીઠું, મસાલો માફક કરાર લેવાં.

જે અને તો થોડા પૈંઆ, રોકેલા ચણા, ને થોડી ગોળપાપડી સાથે રાખવાથી

ખીજ તૈયારીઓ થાય ત્યાં સુધી નીભાવી રાખાય છે. દર છાકરા દીઠ એકાગ્રાંચોલું ના રોર થી ગામ રોર કુદ્ય લેઈએ.

એતવણી:—બહાર ગામ ફરવા જતા પહેલાં દરેક વાલીની ખાસેથી લેખી રજ ભગવી લેવી કે તે પોતાના છાકરાને બહાર જવા દેવા રાજ છે. આ રજ—ચિત્રીમાં ખાસ કરીને એવું લખાવી લેવું કે “છાકરાઓને રીતરસ રાખવા છતાં પણ કંઈ નુકસાન થાય એને માટે બાળીવીરસેનાના અધિકારીઓ જવાબદાર નથી.”

બહાર ફરવા જઈએ તો જે મુલકમાં જઈને રહેવાના હોઈએ તે મુલકના બાળવીર સેનાના ઉપરી અધિકારીઓને ખબર આપવી કે તમે કયે રથજો મુકામ કરવાના છો, અને અમુક અમુક રથજોમાં થઈને જવાના છો. આમ કરવાથી તમારી સન્મતા જણાશે, ને તેઓ તમને બાળવીર સેનાના બિરાદર તરીકે મદદ કરશે. જ્યારે કૂચ કરતા હો ત્યારે બાળકો યાદી નય એવું ચાલવું નહિ. કેટલાક માણસો એમ ધારે છે કે જુવ યાક, જૂખ, જોંધ, જીવગરો અથડામણ વગેરે વેઠવાથી બાળવીરો વધારે બહાદુરને ખડતલ થાય છે એ તેમની મોટી ભૂલ છે. કલાકના બે માઇલ કે તેથી વધુ તો ત્રણ માઇલ ચાલી રાખાય એવે પગલે ચાલવું. ગેર કરી વધારે ઝડપથી ચાલવાથી વહેલા યાદી જવાય છે, ને લાંબી મુસાફરી થતી નથી. નાના બાળકોને વધારેમાં વધારે ચાર પાંચ માઇલ અને મોટાઓને સાત માઈલથી વધારે અને ત્યાં સુધી એક દિવસમાં ચલાવવા નહિ. દરેક બાળવીરને જુદું જુદું કામ સોંપી દેવું. રસ્તે જુવ પાણી પીવાની ટેવ રાખવી નહિ. રોષ ન પડે એટલા સાથે મોમાં આખી સોપારી કે મરડીઓ રાખવા કહેવું કે જોથી લાજ લગતી રહે ને ગળું બીનું રહે. નીચેની સૂચના બહુ કામ લાગશે.

જે કોઈ ટેકરીની બાજુએથી ગાળ ફરીને જવાય એમ હોય તો કદી ઉપર ચઢીને જવું નહીં જો કોઈ જંગી ચીજને બાળવી જવાય તેમ હોય તો તે ઉપર ચઢીને ઉતરવું નહીં; કારણ કે જ્યારે જ્યારે તમે જંગે ચઢો છો, ત્યારે ત્યારે તમારા શરીરનું વળન એટલો બાર ગુરુવાકર્ષણના બળની સામે જંગે લો છો અને તેટલું વધારે કામ કરો છો, ને તેટલી શક્તિ વધારે વાપરો છો.

જ્યારે બહાર ફરવા જાઓ ને અમુક ટેકાણે ઘોડા દિવસ મુકામ કરવાના હો તો નીચેના એક એવા મુકામમાં અમે વખત કેવી રીતે પસાર કરતા હતા તે

બાળવાથી શું કરવું તેનું જ્ઞાન થયો, આજ પ્રમાણે કામ કરવું એમ કહેવાનું નથી પણ તેણે વખતપત્રક એ માર્ગદર્શક થઈ પડ્યો એમ અમારું માનવું છે.

સવાર ૫-૩૦ બેઠવું દાનણ પાણી કરીને પચારી બગેરે તંબુમાંથી કાઢી તંદુર પાથરવાં તંબુ સાફ કરવો. ને ચાની તૈયારી.

૭ થી ૭-૩૦ ચા, અને નાસ્તો.

૭ થી ૭-૩૦ તંબુની તપાસણી

૭-૩૦ થી ૮-૩૦ પ્રાર્થના—(સર્વ ધર્મના કરી શક તેવી) અને કસરત કે ટિલ્ક

૮-૩૦ થી ૧૦-૩૦ બાળવીરની જુદી જુદી ભતંગી કેળવણી.

૧૦-૩૦ થી ૧૧-૩૦ નાહવું ધોવું.

૧૧-૩૦ થી ૧૨ બ્રેકફાસ્ટ.

બપોરે—

૧૨ થી ૨ તંબુમાં પડી રહેવું જોઈએ. બધી હીલચાલ અને અવાજ બંધ.

૨ થી ૩ બદ્ધાઈ રમતો

૩ થી ૪ બાળવીરની જુદી જુદી કેળવણી.

૪ થી ૪-૩૦ ચા.

૪-૩૦ થી ૬ રમતો, આનંદ બગેરે

૬ થી ૭ કંઈ કામ નહિ. હળી મળી કરવાનું.

૭ થી ૮ સાંજનું ખાવાનું ને તાપણની તૈયારી.

૮ થી ૯ તાપણું (જરૂર હોય ત્યારે)

૯ થી ૧૦ મોટા ઊકરાઓને રાતે શું કામ કરી સકાય તેવા પાક.

૧૦ દીવા ઓલવી સુઈ જવું.

શારીરિક કેળવણી*

દરેક બાળવીરની તળીયત સારી હોવી જોઈએ. દરેક જાણે સારા યવાને અને સુંદર રહેવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. સારા બરાબ બદનવાળાં બાળકોનું સુંદર બાળકો છે.

આપા યવા માટે દરેક જાણે યોગ્ય કસરત રોજ કરવી જોઈએ. આ રથજો આપેલા દાવો જે બરાબર કરવામાં આવે તો શરીરના દરેક દરેક અવયવને કસરત મળે છે. ને તેથી શરીર નિરોગી રહે છે. બહુ મળી રોજ વીસથી ત્રીસ મિનિટ કસરત કરાવવી કે કરવી.

કેટલાક લોકો એમ માને છે કે આવી કસરતની આસર ફક્ત શરીરના સ્નાયુઓ ઉપર થાય છે. ખરે જોતાં તેમ નથી. કસરતની આસર મનપર પણ થાય છે. બાળકોને રમતું, કૂદતું ને આનંદ કરવાનું મળે છે.

જે દાવો બરાબર મોકવાએલા હોય ને તે રોજ કરવામાં આવે તો પાચન-ક્રિયા સુધરે, બંધકોરા ટળે, ફેફસાં અને હૃદય સારી રીતે કામ કરે, છાતી ખીણે અને શરીર નિરોગી રહે.

સેનાશિક્ષકે બાળકની હંમર અને શક્તિ જોઈ કામ કરાવતું એવી આસ સૂચના છે.

* દરેક દરેક વ્યક્તિ-પછી તે બાળક કે બાળિકા હોય નાના કે મોટા, સ્ત્રી કે પુરુષ મને તે હો-તે આ કસરત પોતાના કુરસદના વખતમાં કરી શકે છે, ને તેથી થતા લાભો મેળવી શકે છે. આમારી ખાસ બહામણ છે કે શાળાના શિક્ષકોએ બાળ-બોરસેના ઊભી કરી હોય કે ન કરી હોય તોપણ તેમને આ કસરતના દાવ દરરોજ વીસથી ત્રીસ મિનિટ પોતાની નિરાળમાં કરાવવા ભેધી કરીને તેમાં બહુતાં બાળકો નિરોગી રહે, મજબુત બને અને પ્રફુલ્લ બદનમાં થાય. નિરાળ એ બાળકોને ખામ છે અને જો ત્યાં ચીમળાએલાં, શીઘ્ર અને નિરતેજ છોકરાં હોય તો તેમાં તે બાળના માળીઓ એટલે શિક્ષકોએ સારમાવા જેવું છે. માળી જેમ પોતાને સોંપેલા છાટવાઓ સુધારી શકે તેમ કેરાનાં બાળકોને આદ્યનાર દરેક શિક્ષક આ કસરત કરાવી બાળકોના બદનને સુધારી શકે. એવો કોઈક શિક્ષક દુરો કે જેને બાળક પ્રિય નહિ હોય અને આ લખાણ જે શિક્ષકના હાથમાં આવશે તે શિક્ષક જેને વાંચી પોતાનાથી બનતો પ્રયત્ન કરી જે બાળકો તેમને અત્યંત વહાલા હોય તેમને સુધારશે એવી પૂર્ણ આશા છે. આ કામમાં એક પૈસાનું ખર્ચ નથી તેથી શાળાઓના વ્યવસ્થાપકો પણ સહેલાઈથી આ કામ પોતાની શળાઓમાં દાખલ કરી શકશે.

સૂચનાઓ:—

(૧) દરેક દાવ શીખવતી વખતે સેનાશિક્ષકે બાળકોને એવી રીતે ગાઠવવાં કે પોતાને બધાં જોઈ શકે. પછીથી તે દાવમાં ઝું ઝું કરવામાં આવે છે તે બરાબર શિક્ષકે સમજાવવું, અને પોતે તે કરી પણ દેખાડવું.

(૨) બાળકોને એકદમ અવરા દાવો શીખવવા પ્રયત્ન ન કરવો. પણ ધીમે ધીમે આગળ વધવું.

(૩) જ્યારે કોઈ પણ બાળક યાદી ગયું છે એમ લાગે ત્યારે તેને તરત આરામ આપવો. અતિ કસરત પણ એરફાયરો કરે છે તે જરૂર ચાદ રાખવું.

(૪) શિક્ષકે સદા હસણું વદન રાખીને કામ કરવું. કદાચ બાળકની બૂલ થાય તોપણ કદી તેને ધમકાવવું નહિ કે કઠોર વચન તેને કહેવું નહિ.

(૫) દાવ કરાવતી વખતે બરાબર ખુલ્લા રવરે હુકમ આપવો. ધીમેથી કરાવવાના દાવનો હુકમ ધીમેથી બોલવો જોઈએ. અને જે દાવ હડપળ'માં કરવાનો હોય તેનો હુકમ હડપળ'માં બોલવો જોઈએ.

(૬) જે કામ કરવાનું હોય તેનું નામ પ્રથમ સ્પષ્ટ સબ્જેક્ટી બોલી ચોડીવાર શબ્દ જોઈ હુકમના સબ્જેક્ટી બોલવા જેમકે:—

ગળાની આગળ પાછળ બ્રોક.....આગળ, પાછળ, વગેરે

(૭) જ્યારે કોઈ બાળક અસુક કામ બરાબર ન કરી શકે તો આખી ટોળીને સ્વસ્થ બિંબી રાખી તે બાળકની એકલાનીજ કને તે કામ કરાવવું.

(૮) જે દાવને રમતનું રૂપ આપી સકાય એમ હોય તેને તેનું રૂપ આપવું જેમકે:—પાણી બરવાની રમત, વલોણાની રમત, લાકડાં ફાડવાની રમત વગેરે.

(૯) જ્યારે હાથનું કંઈ કામ ન હોય ત્યારે તેને કમરે ડોકે કે આંધે આગળ આકૃતિમાં જણાવ્યા પ્રમાણે રખાવવા.

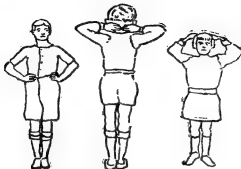
જ કમરે હાથ રખાવો ત્યારે ચારે આંગળાં આગળ રહે અને અંગુઠો કમરની પાછળ આવે એમ હાથ મુકાવી બંને પેટ પડકારું હોય તેમ હાથ રખાવવા.

જ બોલીએ હાથ રખાવવા હોય તો પાંચે આંગળાં જેમ અને તેમ સીધાં રાખી તેને બોલી હપર એવી રીતે મુકવાં કે બંને પાંખનાં વચલાં આંગળાં એક એકને અડકે. માથું સીધું રખાવવું અને કોણીઓને પાછળ સીધી રખાવવી.

અ

બ

ક

કે માથે હાથ રખાવતી વખતે આકૃતિમાં બતાવ્યા પ્રમાણે હાથનાં આંગળાં એક એકને અડે અને કોણીઓ બનતા સુધી સીધી રહે એવી રીતે હથેલીઓને માથે મુકાવવી.

ડીપા—

બાળકોને વધારે મહાવશે થાય ત્યારપછી એકબીજા દાવની આકૃતિમાં બતાવ્યા પ્રમાણે હાથ બાજુએ સીધા પહોળા રખાવી કે માથા ઉપર બિંદે સીધા રખાવીને કામ કરવાનો વાંધો નથી. તેમ કરાવ્યાથી તેઓને ગમ્મત પણ પડશે.

(૧૦)કોઈ પણ કુકમ નકારમાં ન આવવો. એવાકે “વાંકા ન બિલા રહે.” “ટોકા નીચું ન રાખો” વગેરે. “સીધા રહે,” “સીધી ટોક રાખો.” વગેરે કુકમ આપી શકાય

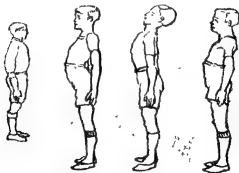
બરાબર બિલા રહેવાની રીત

(૧) બે એડીઓ એક ખીલને અડકાડવી.

(૨) પગની પાટલીઓ એવી રીતે પહોળી કરાવવી કે એડી આગળ ૪૫ ને ૬૦ અંશનો વચ્ચેનો ખુણો થાય

- (૩) પુટલુમાંથી પગ સીધા રહેવા જોઈ એ.
- (૪) પેદુનો બાજુ બહાર રાખવો.
- (૫) છાતીમાંથી અક્કટ રહેલું પાળ કમરમાંથી કમાન જેવા બની જવું નહિ.
- (૬) બાજુ સીધા રાખવા.
- (૭) હાથ બાજુએ સીધા છટકતા રાખવા.
- (૮) નજર સીધી રાખવી.
- (૯) આંખા રાશરનો બાર પગના પગ થા આંખા પર પડે નેમ જોવા રહેલું.
- (૧૦) અક્કટ જોવા રહેલું, પણ જડાઈને જોવા રહેલું નહિ.

અક્કટ જોવા રહેતાં સીધવવાની રીત.—બાળકોને જોતની નજર આંખું શરીર અટકે તેમ જોવા રાખવા. પછી એડી અને આંખું બાને અટકેલું રહે ને વચ્ચેના

અ બ ક ઙ
અ ખરી રીત. બ, ક ને ઙ, ખોટી રીત.

બાળથી કમાન વળાવવી. હાથ તે વખતે સીધા છટકતા રાખવા. પછીથી ખડને

(પગ રિધર રાખીને) સહેજ આગળ હાવવા કહેવું. બાંતથી માથું પાસી નચી એટલે તે બાજક બરાબર અઘડ ઊભેલો રહેશે. અઘડ ઊભા રહેવાનાં આગળ એ હથેલી આપ્યાં છે તે આ વખતે બેવામાં આવશે.

(ન્યારે બાજકો કામ ન કરતાં હોય કે કામ કરીને ચાક્યાં હોય ત્યારે તેમને આરામ મળે તે માટે આરામનો હુકમ આપી પગ પહોળા રખાવી ઊભા રાખવા.)

શ્વાસ લેવાની રીત.—દરેક કસરતને અંતે તીર્થ શ્વાસ લેવડાવવા. દરેક બાજકે નાકડારા ઊંડા શ્વાસ લેવા બેઠઁએ. આ કામ બરાબર થાય એટલા માટે કસરત રાફ કરતા પહેલાં નાકને સાફ કરાવવું. એને બંધ રાખવાની સૂચના દરેકને આપવી, પણ હોઠને સત્ત્વટ ખીટવા દેવા નહિ. શ્વાસ લેતી વખતે ઉતાવળ કરવાની નથી. તેમજ હવા અંદર નમ અગર બહાર નીકળે ત્યારે અવાજ થવો બેઠઁએ નહિ. નાનાં બાજકો કદાચ અવાજ કરે નો ટૂંકવત નથી. પણ ધીમે ધીમે અવાજ એછા થાય તેમ કરાવવું. ન્યારે હોઠવાની કે કૂદવાની કસરત કર્યા બાદ ઊકડાં થાકી ગયાં હોય ત્યારે આવા શ્વાસ લેવરાવવા નહિ. શ્વાસ લેવરાવતી વખતે હાથ છેક બગલ સુધી લઇ નીચે ઊપરની પાંસળીએ અડકાડવા કહેવું.

આરામથી ઊભા રહેવાની રીત.—હુકમના રાખે:- "આ..... રામ." હુકમ મળવાની પાર ટાળો પગ રિધર રાખી નમજો પગ નમણી બાજુએ એક પાટળીપુર દુર મૂકી દેવરાવવો ને હાથ પીઠ પાછળ મીસાવી દેવરાવવાં.

પગ પહોળા કરવાની રીત.—આરામથી ઊભા રહેવાની રીતની માફક પગ પહોળા કરાવી શકાય, અથવા નાનાં બાજકોને ફરીને પગ પહોળા કરવા પણ કહી શકાય. ન્યારે આ પ્રમાણે પગ પહોળા કરાવવાના હોય ત્યારે કૂદકો મારીને પહોળા પગે જમીન પર પાછા પડતાં રીખવવું. નીચે પડતી વખતે પગનાં આંગળાં ઊપર જ ઊભા રહેવું બેઠઁએ. આથી અવાજ થવા વગર કામ થશે, અને બાજકોને થણો આનંદ પડશે.

(કેટલીક વખતે ફરીને પગ વારા ફરતી આગળ પાછળ લઇ જવાની અને પગ પહોળા અને સાંકડા કરવાની રમત રમાડવાથી નાનાં બાજકોને થણેજ આનંદ થાય છે. આ કામ ૮ નંબરની કસરતને બદલે કરાવી શકાય.)

કસરતો

ડાકની કસરતો

(૧) આગળ પાછળ ઝોક.—હુકમના શબ્દો:—“ આગળ ” “ પાછળ, ” “ આગળ, ” “ પાછળ ” વગેરે. આપવા “ આગળ, ” “ સીધી નબર, ” “ પાછળ, ” “ સીધી નબર, ” “ આગળ ” વગેરે.

પ્રથમ હુકમ આપ્યા શબ્દોથી આપવા અને પાછળથી એક, બે, ત્રણ, ચાર, એક નબર હુકમ આપવાને દરકત નથી. પણ આપ્યા શબ્દોથી આપેલા હુકમોથી કામ નિયમસર ચાલે છે અને બાળકો ભૂલ કરતાં નથી.

ટીપ્સ:—(૧) દરેક હાથ પુરો કર્યા બાદ સીધી નબરનો કે આ...રામનો હુકમ આપવો.

પ્રથમનો શબ્દ બોલી સહેજ અટકવાનું હોય ત્યાં...ચિહ્ન મૂકવું છે.

(૨) એક વખત આગળ અને એક વખત પાછળ ટોડ વલય ત્યારે એક હાથ પુરો થયેા સમજવો.

ઉંમર પ્રમાણ.

અ ૭ વરસ સુધી, ઘ ૭ થી ૯ વરસ સુધી, ક ૯ વરસથી ઉપર.

હાથની સંખ્યા.

અ ૨ થી ૪

ઘ ૪ થી ૬

ક ૬ થી ૮

સૂચના—આ દરેક હાથ ફોને ફોને ફેટલી વાર કરાવવા તે હાથું છે. વધારેમાં વધારે જે સંખ્યા હાજી છે તેથી વધુ વખત ફોઈ પણ વર્ગમાં તે હાથ કરાવવો નહિ. પણ જે બોલી સંખ્યા હાજી છે તેથી પણ બોલેા વખત કરાવવાને દરકત નથી. ફોઈક વખતે બાળકોની તબીયત નરમ હોય છે, ત્યારે તેમ કરવું પડે છે.

(૨) બાજુપર ઝોક —(હુકમના શબ્દો:—“ ડાબી તરફ, ” “ જમણી તરફ, ” વગેરે ઉપર “ સીધી નબર. ”

માથું ધીમે ધીમે ડાબા અને જમણા બાજા ઉપર હુકમ પ્રમાણે નમાવતું બમો ઉચ્ચ કરવો નહિ. દાબની સંખ્યા, ઉપર પ્રમાણે.

(૩) ડાબા જમણી બોલું—હુકમના સંદેહ—“ડાબુ...જુઓ,” “જમણું...જુઓ.” “ડાબુ...જુઓ,” જમણું...જુઓ.” છેલ્લે “સીધી નજર.”

ધીમે ધીમે જેમ અને તેમ મળામાંથી માથું ફેરવતું ડોક સીધી રાખવી. તેમજ બાજા અસલ સ્થિતિમાં રાખવા. નાના બાળકો કદાચ કમરમાંથી લચકારો ખાતું તેની દરકત નથી. ધીમે ધીમે તેમ ન કરે તે બોલું.

દાબની સંખ્યા ઉપર પ્રમાણે છે.

આ ગમે દાબો સાધાવણ સડપથી કરવાના છે. બહુ ધીમથી કે એકદમ આચકો આરીને આ કામ ન કરાવતું.

રમતનું ફે. નાનાં બાળકોને પણ ઉચ્ચ કર્યા વગર જેમ અને તેમ ડાબા જમણી તરફ ડોક ફેરવવા કહેવું. હુકમના સંદેહ—“ડાબી તરફ.” “જમણી તરફ.” “ડાબી તરફ,” “જમણી તરફ,” છેલ્લે “સીધી નજર.”

આ હુકમો જલદીથી આપવાથી બાળકોને આનંદ થાય છે.

હાથની કસરત

(૪) હાથ બાજુએથી ઊંચા કરવા.—(હાથ બાજુએ લટકતી રાખવા.)

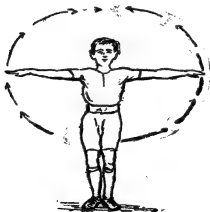
હુકમના સંદેહ—“હાથ...ઊંચા,” “હાથ...નીચા.” “હાથ...ઊંચા,” “હાથ...નીચા.” વગેરે. અથવા “હાથ...સીધા,” “હથેલી...ફેરવો;” “હાથ...ઊંચા.” “હાથ...સીધા;” “હથેલી...ફેરવો,” “હાથ...નીચા.”

પ્રથમના હુકમથી કામ થતું હોય તો બીજા હુકમોનો ઉપયોગ ન કરવો. જ્યારે હાથ ઊંચા કરવામાં આવે ત્યારે પ્રથમ તેમને એકબે એક ઊંચા કરાવવા. પણ જ્યારે હાથ સીધા આવે ત્યારે હથેલી ફેરવી દેતાં શીખવવું અને હાથ છક ઊંચે લઇ જવા કહેવું.

હાથ ઊંચા કરતી વખતે કોણીમાંથી સીધા રખાવવા. શરીરના બીજા ભાગોને એમ બને તેમ સ્થિર રાખવા કહેવું. આ હાથ ધીરેથી કરાવવો.

દાવની સંખ્યા.

અ ૨-૪. બ ૪-૬ ક ૬-૮

(૫) હાથ આગળથી ઊંચા કરવા. (હાથ બાહુએ લટકતા રાખવા.)

હુકમના સંખ્દો.

“ હાથ...ઊંચા. ”

“ હાથ...નીચા. ”

સૂચના (૪) તથા (૫) મા હાથમાં આંગળાં સીધાં અને પાસે પાસે રાખવાં. ત્યારે ઊંચે આવેલી કોઈ ચીજ પકડતા હોઈએ તે વખતે હેટલા હાથ ઊંચા કરીએ તે પ્રમાણે હાંબાવીને હાથ ઊંચ કરાવવા જોઈએ.

હાથની સંખ્યા ઉપર પ્રમાણે.

(૬) હાથ કેમ્બ્રીમાંથી વળાવવા.

આં હાથમાં હાથ એક પછી એક ચાર રીતે રાખવા કહેવું.

જેમકે (૧) હાથ બાહુએ હાંબા ને સીધા રાખે.

(૨) હાથ આગળ હાંબા ને સીધા રાખે.

(૩) હાથ ઊંચા ને સીધા રાખે.

(૪) હાથ નીચે લટકતા રાખે.

મુઠી સંખ્યા વળાવવી, અને હાથ વાજ્યા પછી પહેલા ત્રણ હાથમાં મુઠી ખભા ઉપર આવી રહે છે કે નહિ ને ચોથા હાથમાં મુઠી બગલના આગલા ભાગ આગળ આવે છે કે નહિ તે જોવું.

ટીપ—ખભે કે આગલા ભાગને મુઠી

અડકાડવાની જરૂર નથી.

હુકમના સંખ્દો—પહેલો હુકમ હાથ ક્યાં રાખવા તે બતાવનારો હોવા જોઈએ.

જેમકે—“ હાથ...આગળ સીધા, ” “ હાથ...બાહુએ સીધા ” વગેરે.

પછીથી “ હાથ...વાયો, ” “ હાથ...સીધા, ” વગેરે.

પછીના હુકમો ધીમેથી બોલવા અને જ્યાં હુકમ ધીમેથી બોલવા ત્યાં કામ ધીમે કરવું.

આમાંની બધી રીતે હાથ રાખી કામ કરવું પણ એટલું ધ્યાનમાં રાખવું કે બધી ચારે રીત મળીને દરેક હાથના તે હાથ ચારથી સોળ મુઠીની કરવાના છે.

અ ૪-૮

બ ૮-૧૨

ક ૧૨-૧૬

જો હાથના હાથ કરતી વખતે ધીમેધીમે ટીપ્પાં જાસ હેવરાવાય તો પછી છઠા સ્વાસ હેવરાવવાની જરૂર રહેશે નહિ.

(૭) આંખળીઓ છટકાવવી.

હુકમના શબ્દો—“મુઠી વાળો,” “છાડી દો.”

પ્રથમ હાથ રહેજા જોયા કરાવીને મુઠી સમ્બંધ વળાવવી અને છાડી દેવાનું કહેવાની સાથે તરત જ છાડી દેવા કહેવું. અડપણે આંખળીઓ છટકાવી દેવાયેલી નેહળે.

૮ થી ૨૦ મુઠી આ હાથ બાળકથી કરી સકાય.

અ ૮ જ ૧૬ ક ૨૦

આ કસરત ખાસ કરીને લખવાનું કામ કરી રહ્યા પછીથી કરાવવી. ટૂંલની આંદર આ કસરત હાથલ કરવી નહિ.

ચેટ તથા ચેટુની કસરતો.

(૮) કમ્મરમાંથી આગળ પાછળ વળવું.

હુકમના શબ્દો—“આગળ...વળો,” “પાછળ...વળો,” વગેરે, હંચટે “સીધા.”

જે છોકરાંઓ નાનાં હોય તે “આગળ...વળો,” “સીધા,” “પાછળ...વળો.” “સીધા.” વગેરે હુકમો આપવા.

નાનાં છોકરાંઓને પાછળ વળતાં ફાવતું નથી, માટે તે કસરત મૂકી દેવાની હરકત નથી.

આ કામ કરતી વખતે પુટલમાંથી પગને સીધા રાખવા કહેવું.

હાથની સંખ્યા અ-૨-૪; જ-૪-૬; ક-૬-૮.

(૬: કમ્મરમાંથી ટાંગા જમણી વળવું
(પુટલમાંથી પગ સીધા રખાવવા).

હુકમના શબ્દો—“ટાંગા...વળો,” “જમણી...વળો,” વગેરે, હંચટે “સીધા.”

હાથની સંખ્યા:—અ-૨-૪, જ-૪-૬ ક-૬-૮
૮ અને ૯ કસરતો કરતી વખતે પગ પહોળા રાખવા.

(૧૦) કમ્મરમાંથી વળી હાથ ભેંચે
અડકાડવા.(પુટલમાંથી પગ સીધા રખાવવા)

પગ પહોળા ને હાથ જોયા રખાવવા.

હુકમના શબ્દો:—“નીચા,” “ઊંચા,”
“નીચા.” “ઊંચા.” વગેરે ને “હંચટે આ-રામ.”

(કસરત ૮ મી માટે)

હાથની સંખ્યા:—અ-૨-૪, ઘ-૪-૬, ક-૬-૮.

જે શરૂઆતમાં હાથની આંગળીઓ જમીનને ન અડકે તે તેનો આશરો કરવો નહિ. જ્યારે થોડો વખત જશે અને કસરત ચાલુ રહેશે ત્યારે ધીમે ધીમે આંગળાં ભોંયને અડતી શકશે.

(૧૨) સીધે અંગુઠે આંગળી અડકાડવી. (પગ પહોળા ને સીધા).

હુકમના શબ્દો:—“ટાળા...અંગુઠે,” “સીધા,” “જમણા...અંગુઠે,” “સીધા”
વગેરે ને છેવટે “આ...રામ.”

પેટને પેટનાં કાંઠા હટાવળું કરાવવાનાં છે. “ટાળા...અંગુઠે”નો હુકમ મળે ત્યારે ટાળા ટાળની વચલી આંગળી ટાળા પગને અંગુઠે અડકાડવી, ને “જમણા અંગુઠે”નો હુકમ મળે ત્યારે જમણા હાથની આંગળી જમણા પગને અંગુઠે અડકાડવી. જ્યારે કોઈ હાથ નીચે ન્હાય ત્યારે બીજો હાથ વાંસા પાછળ લેવો.

(કસરત ૬ મી માટે)

(૧૨) આડે અંગુઠે આંગળી અડકાડવી.

હુકમના શબ્દો:—“ટાળા...અંગુઠે,” “સીધા” “જમણા...અંગુઠે,” “સીધા”
વગેરે અને છેવટે “આ...રામ.”

“ટાળા અંગુઠે”નો હુકમ મળતાં જમણા હાથની આંગળી ટાળા પગને અંગુઠે અડકાડવી અને જમણા અંગુઠેનો હુકમ મળતાં ટાળા હાથની આંગળી જમણા પગને અંગુઠે અડકાડવી. ઉપર મુજબ આ કામ પશુ હટપરતી કરવાનું છે. પ્રથમની માફક આમાં પણ પહોળા રાખવા કહેવું. હુંડણ આંગળી થાટું તે પગાય છે તેથી તેમ થાય તે હરકત નથી.

(કસરત ૧૨ મી આટે)

(કસરત ૧૩ મી આટે)

ટીપ—૧૦—૧૧ અને ૧૨ ની કસરતોની શરીરપર નો અસર થાય છે તેજ અસર નીચેની એક કસરતથી થાય છે. તથા તે કસરત કરતાં બાળકોને આનંદ પણ પડે છે. તે નં. ૧૩ ની કસરત કરવામાં આવે તો ૧૦—૧૧ ને ૧૨ મુખી દેવી.

(૧૩) પુંડી પકડાવવી. (પગ પહોળા અને હાથ ઉંચા.)

હુકમના શબ્દો:—“ટાપી પુંડી પકડો,” “ઊંચા...થાઓ,” “જમણી પુંડી... પકડો,” ઊંચા થાઓ, “બંને પુંડી...પકડો,” “ઊંચા...થાઓ.” વગેરે ને ઉલ્લે “આ...રામ.”

ટાપી પુંડી પકડવાનો હુકમ મળે એટલે પગ સીધા રાખી કમરમાંથી ઊંડા પગથિ વળી બંને હાથે તે પુંડી પકડવી, જમણી પુંડીનો હુકમ મળે ત્યારે ઉપર પ્રમાણે જમણી પુંડી પકડવી, ને બંને પુંડીનો હુકમ મળે ત્યારે ટાપે હાથે ટાપી અને જમણે હાથે જમણી પુંડી પકડવી.

દાવની સંખ્યા:...

અ. ૬-૧૨, જ. ૧૨-૧૮, ક. ૧૮-૨૪. ૬ સંખ્યા એટલે બે વખત જમણી પુંડી પકડાવવી. બે વખત ટાપી પુંડી પકડાવવી અને બે વખત બંને પુંડી પકડાવવી. આજ પ્રમાણે ૧૨, ૧૮ ને ૨૪નું સમજવું.

નાનાં બાળકો હાંફી ન જાય તે એવું.

પગની કસરતો.

(૧૪) આંગળાંપર ઊભા થાઉં.

હુકમના શબ્દો:—“ઊંચા...ચાઓ” “નીચા...ચાઓ”

આ હાથ કરતી વખતે શરીરને અઠક શખી આંગળાં ઉપર આકૃતિમાં દેખા-
ડયા પ્રમાણે ઊભા રહેવા કહેવું ને ઝેટલી બને તેટલી ઓછી ઊંચી રખાવવી. આ
કામ ધીમે ધીમે કરાવવું.

અ ૪-૧૦

અ ૧૦-૨૦

ક ૨૯-૩૦

આજ અસર કરનારે પણ વધારે અધારે કામ કરવું
હોય તેમ જ કસરતની સાથે અનન્ય આપવા હોય તે
બાળકોને પ્રથમ આંગળાં ઉપર ઊભા રહેવા કહેવું પછી
હુકમાનુસાર કુદીને પગ પહોળા કરાવવાને પછીથી પાછા
સંકટાવવા કહેવું. બધી વખતે આખા શરીરનો બાર
આંગળાં ઉપર રહે એ ગેરવું.

હુકમના શબ્દો:—“પગ...પહોળા” “પગ...પાસે”
અથવા “ઓક” “બે” વગેરે.

કુદવાનું કામ કરાવતી વખતે સહેજ હટપ શખવી-
આને રમતનું રૂપ આપવું હોય તો એક એકની પાછળ
છાકરાઓને શખી હટપબધ આંગળાં પર કુચ કરાવવી.
અથવા ધીમીથી હોડાવવા. વળી તે કામમાં નીચેના

ફેરફાર પણ કરી શકાય. પ્રથમ આઠ પગલાં ટાળે જમણે એમ બોલીને સાદી
આંધે અલાવવાં ને પછીથી પાછા આઠ બોલાય ત્યાં સુધી એકે “કુદીને પગ પહોળા”
ને એકે “કુદીને સંકટા” કરી ધીમે ધીમે આગળ વધે એમ અલાવવા. આ કુચમાં
બાળકોને ઘણાજ આનંદ પડે છે. એક ચા બે મિનિટ નાના છાકરાં આમ આંધે કે
કુદીને આંધે તે બસ છે. આંગળાં ઉપર આલાવવાના કરતાં આ કામથી કસરત વધારે
આય છે. ને થાક વધારે લાગે છે, એ ક્ષાનમાં રાખવું.

આ કામ થાય પછીથી જરાક થાક ખાવાની જરૂર છે.

(૧૫) બેઠક-હુકમના સંખ્ધો— “બે.....સો.”, બિલા.....ચાઓ” વગેરે

આ કામ કરાવતી વખતે આંખજાં ઉપર બિલા રહેવા કહેવું. પછી ધીરે ધીરે નીચે બેસતા જવું એમ કહેવું. જ્યારે બાળકે બેસે ત્યારે તેમના ધૂંટણ સહેજ પહોળા રહેશે. કમ્બર ઉપરનો સામ સીધો અને અડધ રાખવો.

બેસતી વખતે પગ ખડોળા કરાવવાની જરૂર નથી.

દાવની સંખ્યા— અ ૨-૪, જ ૪-૬, ક ૬-૮.

(૧૬) ધૂંટણ બીચો કરવો.

હુકમના સંખ્ધો—“ ટાપો પગ... બીચો,” “નીચો” વગેરે. ઉવટે “હતા...તેમ.” “જમણો પગ...બીચો.” “નીચો” વગેરે ને ઉવટે “હતા...તેમ” જ્યારે “ટાપો પગ” એ સંખ્ધો બોલાય ત્યારે તે પગ જમીનથી અળગો કરી દેવો અને તેને બીલ પગ કરતાં

સહેજ આગળ રાખવા કહેવું. પગની પાટથી જમીન તરફ ઢળતી રખાવવી નેહએ. “બીચો” સંખ્ધ બોલતાં તે પગ એવી રીતે બીચો કરાવવો કે પગનાં આંખજાં જમીન તરફ નમતાં રહે અને ઢાંચણ તથા કમ્બર આગળના સમગ્ર કાટખુણે થાય. “નીચો” નો હુકમ મળે ત્યારે તે પગ જમીનથી સહેજ અળગો રહે એમ નીચે કરાવવો “હતા તેમના” હુકમે બે પગે ટટાર બિલા રહેવા કહેવું.

આ કામ કરતી વખતે એક પગે બિલા રહેવાનું છે, તેથી શરૂઆતમાં પડવાની ધીક બાળકોને લાગશે. જો પ્રથમ તેમને જાતની બાજુએ ગોઠવી દઈને એક હાથ જાતે અડકાડવામાં આવે અથવા બધાને ગોળાકારમાં ગોઠવી દઈને દરેક બાળક પોતાની આગળના બાળકને આંખજાં અડકાડે તો જલ્દી કંઈક આધાર મળે છે એમ માની તેમને હિંમત રહેશે. પાછળથી આવો આધાર મૂકી દેવો.

અ

બ

અ (ખરી રીત) બ (ખોટી રીત)

કરાવવી. પ્રથમ ૧ થી ૮ સુધી જોમ સાદી રીતે ચાલતા હોય તેમ ચલાવજું અને પછીથી ૧ થી ૮ સુધી વાજ કરતી હાથો અને જમણા કુટણી ખુબ જાંચા કરીને ચાલવા કહેવું; જોયો કરેલો પગ જ્યારે જમીન ઉપર પડે ત્યારે અવાજ વાજ.

કન્યાઓની ટોળી હોય તો તેમને આ કામ કરતાં ન ફાવે તો તે કરવા તેમને આમલક કરવો નહિ અને તેને બદલે નીચેનું કામ કરાવજું

(૧૬ અ) અંગુઠો જમીન પર અડકાડવો. (કન્યાઓ આદેશ)

હુકમના સંપ્રદો—“હાથો પગ...આમળ,” “ખાલુએ” “પાછળ,”

“હતા તેમ.” જમણો પગ...આમળ” વગેરે.

જે પગનું નામ દેવાય તે પગને જિયણી બીન પગપર જિભા રહી પગ આમળ ખાલુએ કે પાછળ લઈ એટલે દૂર ઉચકેલા પગનો અંગુઠો અડકાડાય તેટલે દૂર જમીનને અડકાડવા કહેવું.

દાવની સંખ્યા—દરેક પગને

અ માં ૨—૪ ચક્ર,

બ માં ૪—૬ ચક્ર, ને ક માં ૬—૮ ચક્ર,

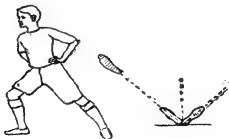
(૧૭) પગપર વળવાની કસરત.

હુકમના સંખ્યા:—“દાઓ પગ...આગળ” કે “જમણે પગ આગળ.” પ્રથમ જે પગ આગળ રખાવેલો હોય તેનો હુકમ આપવો.

આ હુકમ મળે એટલે જે પગનું નામ દીધું હોય તે પગ ઉંચકીને બીજા પગથી સમભંગ હોઈ બે કબજાં દૂર મૂકવો, અને પાછલો પગ એવી રીતે રાખવો કે બંને પગની પાટલીઓ વચ્ચે સમભંગ કાટણણો થાય. જુઓ આકૃતિ જ. આગળ મૂકેલો પગ ધુટણમાંથી વાળેલો રાખવો. અને પાછળનો પગ સીધો રાખવો. (જુઓ આકૃતિ જ.) પાછલો પગ અને ધટ જાણે એક સીધી લીટીમાં હોય એમ રાખવું. ત્યાર બાદ નીચેના હુકમો આપવા.

હુકમો:—“આગળ...વળો,” “જણા...ચાઓ” વગેરે. ને છેવટે “હતા તેમ” અથવા “સીધા” ને પછી “આ...રામ.”

વળવાનો હુકમ મળે એટલે કમ્બરમાંથી શરીરને વાળી છાતી આપણા પગને આડકાટલી, અને હંથાનો હુકમ મળતાં ધટ અને પગ સીધી લીટીમાં ઢાવવા. હતા તેમ અથવા સીધાનો હુકમ મળે એટલે આગણ પગથી આંધકો મારી બંને પગ સામે ઢાવી અઘડ ઉભા રહેવા કહેવું.

જ શરીરની સ્થિતિ.

જ પગની સ્થિતિ.

દાવની સંખ્યા:—જ ને જ કંઈ નહિ, ક ને ૨-૫ એટલે ડાબાના બે તો જમણાના બે એમ દરેક પગના પાંચ સુધી.

ચિતવણી:—આ હાવ ધણે અધરો છે તેથી બાળકોની શક્તિ અનુસાર કામ લેવું. પૂરી સંખ્યા કરાવી દેવાની હવ્વા દાખી રાખવી જોઈએ. બાળકો શક્તિવાળાં હોય તો જ આં ૨ સુધી હાવ કરાવવા હરકત નથી.

(૧૮) સુક્કબાજીની રમત.

હુકમના રાખો—“તૈયાર...” “શરૂ કરો.” વગેરે.

પગ પહોળા રખાવવા તૈયાર કહેતાં હાથ ફેણીમાંથી વળાવવા અને એકી નંબરે ડાબો હાથ જોડેથી આગળ ધકેલવો અને ઘડ જમણી તરફ મચડવું. એકી નંબરે જમણો હાથ ધકેલવો ને ઘડ ડાબી તરફ ધકેલવું. પણ તથા શરીરને સ્થિર રાખવાં. આ કામ ઝડપબંધ કરવાનું છે. કામને અતે સીધી નજરનો કે સીધાનો હુકમ આપવો.

રમતનું રુપ-વર્ણનાની રમત.

બંને બાળકો સામસામા ઊભા રહી એકબેકના હાથ પકડે ચા આંજળીં ઊંચી ઊભા રહે અને જેમ વર્ણોલું વર્ણોવવાની ક્રિયા કરે છે તેમ તેઓ કરે.

(૧૯) લોકડાં કાપવાની રમત.

હુકમના રાખો “ તૈયાર ” “ નીચા, ” “ ઊંચા, વગેરે.

છેવટે “ સીધા ” કે “ આ...રામ. ”

શરૂઆતમાં પણ પહોળા રખાવવા. તૈયાર કહેતાંની વાર હાથ માથા ઉપર ઊંચે જોડાવવા. નીચા કરતી વખતે કમરને ઝોકાવી જોડેલા હાથને બે પગ વચ્ચે લઈ જવા. ને ઊંચા કહેતાંની વાર તે પાછા ઊંચા લઈ જવા.

દાવની સંખ્યા આ ૨-૪ જ ૪-૬ કા ૬-૮.

જો આ કસરત કરવી હોય તો નં. ૧૭ મી કસરત મૂકી દેવાને હરકત નથી. પણ પર વળવાની કસરત નાનાં બાળકો પાસે કરાવવાની નથી. તેથી તેને બદલે આ કસરત કરાવવી. છાકરીઓને કામ વધારે અધરૂં હોય તો આ હાવ ન કરાવો તો આશરો. નંબર ૧૭મી અને આ બંને કસરત કરી શકે એવા મજબુત બાળકો હોય તો બંને રાખવાને હરકત નથી.

(૨૦) પેદું દાખવાની રમત.

હુકમના રાખો “ અંદર ” “ બહાર. ”

અંદર કહેવાની સાથે જોર કરી પેદાને અંદર ખેંચી લેવા અને બહાર કઢેલી વખતે ધક્કો મારી બહાર ઉપર લાવવા કહેલું.

આ કામ નાનાં છોકરાં નહિ કરી શકે માટે તેવાં કને તે ન કરાવતું.
૭(૨૨) છાતી ઠોકવાની કસરત અથવા અદબ વાળવાની કસરત.

હુકમના શબ્દો:—“તૈયાર” “સર કરો.” “એક—બે” વગેરે.

તૈયાર કહેતાં બે હાથ બાજુએ લંબાવવા અને એકી સંખ્યા બોલો ત્યારે છાતી ઉપર કોણી આવે એવી રીતે ખુબ હડપખેડ અદબ વળાવવી અને બેકો સંખ્યા બોલો ત્યારે પાછા હાથ સીધા કરાવવા. આમાં પહેલી અદબમાં તે ઠાબા હાથની કોણી ઉપર આવી દોાય તો બીજી અદબે જમણા હાથની કોણી ઉપર લેવરાવવી. કોણીએ એક ઉપર એક આવે એવી અદબ વળાવવી. ઉલ્લે દ્વારા તેમ કહીએ ત્યારે હાથને નીચે લટકતા રખાવવા. કેટલીક વખતે કમરમાંથી લંકા રહીને કામ કરાવતાં ઠીક પડે તો તેમ કરાવવાને હરકત નથી. દાવની સંખ્યા ૫ થી ૨૦ સુધી.

અ. ૫—૧૦ જ. ૧૦—૧૫ ક. ૧૫—૨૦

આ બધી કસરતો પેકી ન. ૧. ૨. ૩. ૪. ૫. ૬. ૮. ૯. ૧૩. ૧૪. ૧૫ ને ૧૬ કરાવવાથી બાળકોને બરાબર કસરત મળે છે. આ સાથે બાળકની શક્તિ અનુસાર જે ૧૭ ને ૧૯ બને એ એક રખો તો તેમને પૂર્ણ કસરત મળશે. આ દાવો નીચેના અનુક્રમે કરાવવા. એક દાવ ગળાનો તો બીજો હાથનો ત્રીજો પેટ ને પેટુંનો ને ચોથો પખનો. પછીથી તેજ પ્રમાણે ગળુ, હાથ, પેટપેટું ને પખનો એકેક દાવ આમ ઉપલા દાવો પૂરા કરવા. આમ કરવામાં દાવ નીચેના અનુક્રમમાં કરાવી શકાશે. ૧. ૪. ૮. ૧૪. ૨. ૫. ૯. ૧૫. ૩. ૬. ૧૩. ને ૧૬. જે ૧૭ ને ૧૯ દાખલ કરે તો ઉલ્લે તે કરાવવા.

રમતો

નાનાં બાળકોને આમચાલી, ઘોડાચાલી વગેરે રમતો રમવાને ઉત્તેજન આપવું. રહેજ મોટાં બાળકોને સાતતાળી, ખાખુ, ચેરડો, આટાપાટા, હાહીનો ઘોડો,

* આ કસરત ફિલ વખતે ન કરાવે તો ચાલશે.

કેરકુદડી, એલીહટા, ફાંડીઆના ગરબા, ચા બીજી રમતો રમાડવી અને ઊકરીઓને વધારામાં તથા લાલીના ગરબા ગવડાવી શકાય.

• નાનાં ઊકરીઓને નીચેની રમતો રમાડવવાથી ધણે લાભ થશે.

(૧) હાથ માથે કે ગરદને રખાવવા ચા અદબ વળાવવી અને પલાડી વાળીને એકેલા કે પગ આગળ સીધા રાખીને એકેલા ઊકરીઓને એકદમ ઊભા થઈ જવા અને હતા તેમ એસવા કહેવું. હાથ કે છુટણ જમીનપર અડકાડવા દેવા નહિ, એસતી વખતે કૂદીને એસી જવા કહેવું, કારણકે તેમ કરવાથી તેમને ધણે આનંદ પડે છે.

(૨) એકેલાં બાળકોને કે તેમને છુટણપર કે પગપર ઊભા રાખી ડાબા, જમણા, સીધા ભેવાનો આડા અવળી ફરકો આપવા. જે બાળક બૂલ કરે તેને બહાર કાઢવું. જે એકજુ રહે તેને ટાલું ગણવું. આમાં બાળકોને ધણી ગરમત પડશે.

(૩) જમીન પર ચાકથી લીટીઓ દોરી અથવા રેતી હોય તો ત્યાં પગથી પાટો દોરી તે પર હાર દોર બાળકોને પાસે પાસે પગલાં ભેવડાવી ચલાવવાં. જે કદાચ લાંબુને સાંકડું ચોરસ સાંકડું હોય તો તે મૂંચી તે ઉપર ચલાવવાં.

(૪) હાથ પકડીને 'ટમ ઓવ વોર'

બંબને સરખા ભેરાવર ઊકરીઓ સામ સામે આવી જાય અને તૈયાર કહેતાં તેઓ એક બીજાના જમણા કે ડાબા હાથનાં કાંડાં પકડે અને જ્યાં ખેંચે કહેવામાં આવે ત્યારે ટમ ઓવ વોરમાં જેમ દોરડું ખેંચે છે તેમ આંધકો માર્યા વગર ખેંચે. જે ઊકરી થોડે ખેંચાય તે હાર્યો ગણાય. બહુવાર ખેંચાખેંચ કરવા દેવી નહિ. આડી કે એક મિનિટમાં હાથ છાડવી દેવા ને રમત બંધ રખાવવી.

જાહેરખબર.

સ્કાઉટ માસ્તર દાવર દુનીયાની મુસાફરીએ
ગયા ત્યારે તેમણે પોતાને માટે વેલીંગ્ટન મોટર અને
સાઇકલ કંપનીમાંથી સાઇકલની ખરીદી કરી
હતી.

જે તમારે સારામાં સારી સાઇકલ જોઈતી હોય તે
નીચેને સરનામે લખી અમારું નવું પ્રાઇસલીસ્ટ મંગાવો.

વેલીંગ્ટન સાઇકલ અને મોટર કંપની.

૩૧૩, હોર્નબી-રોડ,

ફ્રાઈ, મુંબઈ.

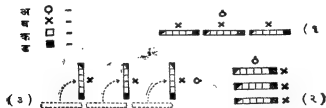
પ્રકરણ ૬ કું.

બાળવીરોની કવાયત વગેરે.

દરેક સેનાશિક્ષકે ચાહ રાખ્યું કે કવાયત યાને રિલે બાળવીરોની કેળવણીમાં જોડાયેલા આપ્યું છે. જેમને શંકતાં, પગલું પારખતાં, નકરો નેહ મુસાફરી કરતાં, વગેરે ન આવડે અને ફક્ત રિલે આવડે તે બાળવીરો નથી પણ ફક્ત બાળકો છે.

બરાબર ઊભા રહેતાં, સુવ્યવસ્થિત રીતે જગા લેતાં, અને એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ ચાલતાં શીખવવા સાર કવાયતની જરૂર છે.

જો બરાબર કવાયત કરાવે તો હુકમ અનુસાર દરેક કામ બાળવીરો ત્વરાથી કરશે. દરેક સેનાને જીતી જીતી રીતે જોડવા સાર નીચેના હુકમો આપી શકાય.

(અ) સેના શિક્ષક, (બ) હુકમીના નાયક, (ક) બાળવીરો, (દ) ઓપનાયક.

(૧) Troop in line ‘ટ્રુપ...ઈન લાઈન’, ‘ફોર્મિંગ’ આ હુકમ મળતાંજ આખી સેના એક ઊંડામાં ઊભી રહે. દરેક હુકમીના નાયકો પોતાની હુકમીની આમળ તરફ ડાબાં આવી તેની મધ્યમાં ઊભા રહે.

(૨) Close Column ‘કઠોડ કોલમ:—

આ હુકમ મળતાં એક પાછળ એક એમ સેનાની દુકડીઓ આવી જાય. બે દુકડી વચ્ચે એક માણસ ચાલે તેટલું અંતર રહે. દરેક દુકડીનો નાયક તેની દુકડીની જમણી બાજુએ આવી જાય.

(૩) Open column—‘ઓપન કોલમ:—

આ હુકમ મળે ત્યારે દુકડીઓ એવી રીતે જાય રહે કે બે દુકડીની વચ્ચે આખી દુકડીની લંબાઈ જેટલી જગ્યા રહે.

સૂચના:—એક દ્વારમાં સેના જાય હોય અને બે સેનામાં ત્રણજ દુકડીઓ હોય તો ઉપર પ્રમાણે દુકડી વાર ગોઠવતી વખતે નીચેની રચના કરી રાખાય. વચલી દુકડી પોતાની જગ્યાએ જાય રહે, જમણી બાજુની પહેલી દુકડી તેની પાછળ આવી જાય, અને ડાબા દ્વારની છેલ્લી દુકડી ત્રીજે નંબરે આવે. આમ ન કરેલું હોય તો સેના શિક્ષકે બાજુએ આવી હુકમ આપવો. ચિત્રની ૩ ૯ આકૃતિમાં આખા પ્રમાણે દુકડીના નાયકને તે વખતે પોતાને રથને અડધું ચક્ર લેવા કહેવું અને બીજા બાળવીરો તેની દ્વારમાં દોડતા આવી જાય રહે તે જોવું. દુકડીવાર સેના જાય હોય તેમાંથી એક દ્વારમાં સેના ગોઠવતી વખતે અને પાછી દુકડીવાર ગોઠવતી વખતે બાળવીરો દોડતા જઈ પોતાનું રથન ત્રણથી લે તે જોવું.

લાકડી કે ડંડો રાખવાની રીત. બાળવીરો પોતાની લાકડી જુદી જુદી રીતે રાખે છે. તે લાકડીને કેમ રાખવી તે દર્શાવનારા જુદા જુદા હુકમો નીચે આપ્યા છે.

જાહેર ખખર.

૭૧

ખાટલીવાલાની ૪૪ વરસની પ્રખ્યાત દવાઓ.

ઈન્ડીયન ઇન્ડસ્ટ્રીયલ એક્ઝીબીશનમાં સોનાના તથા રૂપાના ચાંદા મેળવેલા છે.

ખાટલીવાલા { એચ્યુમીક્ષર, ઇન્ફલુએન્ઝા, મેલેરીઆ, એકાંતરીયા, ચો-
થીયા તાવને માટે એકદમ અકસીર કી. ૧. નાની બા. ૦.૧૧
એચ્યુની ગોળીઓ, ઇન્ફલુ, મેલેરીઆ, એકાંતરીયા ચો-
થીયા તાવને માટે એકદમ અકસીર. કી. રૂ. ૧.

ખાટલીવાલાનું—(ટોનિક સીરપ) બાલામૃત નળળા અને તવાયલાં બાળકો
તથા નાતવાન માણસો માટે અકસીર. કી. રૂ. ૦.૧૧.

ખાટલીવાલાનું—(ક્યોર-એલ બામ) માથાનો દુખારો, હાતીનો દુખારો
હરએક જાતની ખેંચાયલી નસો માટે અકસીર કી. રૂ. ૦.૧૧.

ખાટલીવાલાનું—ડાએરીઆ (કાલોરેલ) મીક્ષર ઝાડા ગરમીના પેટ, ઉલટી,
કાલેરા વગેરે પર અકસીર. કી. રૂ. ૦.૧૧.

ખાટલીવાલાની—કુછન ઇન ટીકડી એક અને બે ઝેનની બાટલીમાં ૧૦૦
ઉત્તમ વેલાતી કુછનાઈન વાપરવામાં આવે છે. કી. રૂ. ૧
અને ૧.૧૧.

ખાટલીવાલાનો—દરાજનો મલમ દરાજ, ઘોખીની કીડ તથા દરેક જાતની
કીડ ખુજલીને માટે મલમ કી. ૦.૧૧.

ખાટલીવાલાનું—કાંતનું મંજન ઉત્તમ રીતે સાફ કરી મજબુત બનાવે છે.
કી. ૦.૧૧.

ખાટલીવાલાની—ટોનિક પીલ્સ, પુષ્ટીકારક છે. કી. રૂ. ૧.
પ્રાઇસલીરટ માટે લખેલ જમ્યાબધ વેપારીઓને કીધાયત આવ.
એજન્ટો જોનએ છીએ.

ડા. એચ. એલ. ખાટલીવાળા સન્સ એન્ડ કું. લી.

સાપુરજ હો. લી. બાટલીવાળા મેનેજંગ ડાયરેક્ટર.

P. O. Cadell Road, (Sayani road Bombay 14.)

ટેલીગ્રાફ એડ્રેસ:—Cawashapur Bombay

- (૧) 'Alerts' એલર્ટઃ—'હોશીઆર' અથવા 'સાવધાન' આ હુકમ મળતાંજ સેના ટહાર થઇ જાય, તેમની પગની એકીઓ પાસે પાસે આવે અને પાટલીઓ પહોળી રહે. તેમનો ડંડ સામેના ચિત્રની આકૃતિ ૧ લી માં બતાવ્યા પ્રમાણે પગની પાસે રહે. આ હુકમ આપતા પહેલાં ટુંપ કે સેના રાખ્દ ઉમેરવો જોમકે 'ટુંપ-એલર્ટ,' 'સેના સાવધાન' 'સેના... હોશીઆર.'
- (૨) 'Stand at ease' સ્ટેન્ડ-એટ-ઇઝઃ—'આરામસે ઠહરો.' આ વખતે બાળ-વીરોએ ડાબે પગ ઉઘડી જમણા પગથી દરેક ઇંચ દૂર ખૂંધી આકૃતિ ૨ છ માં બતાવ્યા પ્રમાણે ઊભા રહેજું.
- (૩) 'At ease' સીટ-એટ-ઇઝઃ—'વિશ્રામ' આ વખતે બાળવીરોએ ડંડો બે પગ વચ્ચે રાખી આકૃતિ ૩ છ માં બતાવ્યા પ્રમાણે બેસજું.
- (૪) 'Trail-staves' ટ્રેઇલ...સ્ટેવઝઃ—'સીધે ડંડે' આ વખતે આકૃતિ ૪ થી પ્રમાણે સીધા—ડંડો રાખવો.
- (૫) 'Slope-staves' સ્લોપ...સ્ટેવઝઃ—'રેકન્થ ડંડે'આ વખતે આકૃતિ ૫મી માં બતાવ્યા પ્રમાણે ડંડો રાખવો.
- (૬) 'Shoulder-staves' શોલ્ડર-સ્ટેવઝઃ—'અધર...ડંડે' આ વખતે આકૃતિ ૬ થી માં આપ્યા પ્રમાણે ડંડો રાખવો.
- (૭) 'Support staves' સપોર્ટ સ્ટેવઝઃ—'ઝુખસે...ડંડે' આ વખતે આકૃતિ ૭ મી માં આપ્યા પ્રમાણે ડંડો રાખવો.
- (૮) 'Secure-staves' સીક્યુર-સ્ટેવઝઃ. 'બજલ ડંડે.'—આ વખતે આકૃતિ ૧૨ માં બતાવ્યા પ્રમાણે ડંડો રાખવો.
- (૯) 'Salute' સેલ્યુટ—'સલામ' આ હુકમ આપતાં પહેલાં ટુંપ અથવા સેના રાખ્દ પાછળ ઉમેરવો. જોમકે 'ટુંપ સેલ્યુટ' 'સેના સલામ' આ વખતે ચાલતી સેના ૮ મી આકૃતિમાં આપ્યા મુજબ સલામ કરે ને હોશીઆર રહેલી સેના ૯ મી આકૃતિમાં આપ્યા મુજબ સલામ કરે.

આકૃતિ ૧૦ અને ૧૧ ની સમજાવતી સાથે જુઓ પાનું ૧૯ મું (રફાઈટ સલામ)

- (૧૦) 'Rest on staves' રેસ્ટ ઓન સ્ટેવઝઃ—'શિર...આધાર' આ વખતે આકૃતિ ૧૩ મી પ્રમાણે શિર સાથે ડંડો ટેકવી ઊભા રહેજું.

સૂચના.—કૃષ્ણ કરતી સેનાને સલામનો હુકમ ન આપાય તો સાર. સેનાની જે બાજુએ જેને સલામ કરવાની હોય ત બાજુની આંખ ફેરવવાનો સેનાને હુકમ આપવો, જે તે વ્યક્તિ જમણી તરફ હોય તો ‘Eyes right’ ‘આઈઝ રાઈટ’—‘આંખ ઠાંચ’ અને જે તે ડાબી તરફ હોય તો ‘Eyes left’ ‘આઈઝ લેફ્ટ’—‘આંખ બાંચ’ હુકમ આપી શકાય. આ વખતે આખી સેના નજર ફેરવી જમણી કે ડાબી તરફ જુએ અને જ્યાં સુધી Eyes front ‘આઈઝ ફ્રન્ટ’) ‘આંખ સામને’ નો હુકમ ન મળે ત્યાં સુધી તેમજ નજર રાખી ચાલે.

તા. ક. ૮ અને ૧૦ માં હુકમો કોઈની ઉપર ક્રિયા વખતે આપવામાં આવે છે.

ડાંતાની કપાચત બાજુ કરાવ કરાવ ન કરવી, પણ તેનું જ્ઞાન તાજું રાખ્યા કરવું. કૃષ્ણ કરતી વખતે બનતાં સુધી ૪ થો હુકમ આપી દોડે તેમ રખાવવો. આ ઉપરાંત નીચે આપેલી નિશાનીઓની મદદથી પણ સેનાની જુદી જુદી રચના કરાવી શકાય.

નિશાનીઓ

આવાથ

- (૧) ખભાની નીચે ડાંપથી પાછળથી આગળ આવે આગળ વધે.
તેમ હાથ હલાવવો.
- (૨) માથા ઉપર ઉંચે આગળ પાછળ હાથ હલાવવા જતા રહો.
- (૩) માથા ઉપર પૂરેપૂરા ઉંચા હાથ કરવા. ઉભા રહો.
- (૪) સુડી બંધ કરી ખભાની ને બંધની વચ્ચે ફોળી-માથી હાથ હલાવવા. ૧ ડબલ અથવા ૧ દોડતા આવે.
- (૫) ખભાની ઉપલી બાજુએ પાછળથી આગળ ભેગા ચાલો.
હાથ હલાવવો.
- (૬) હાથ ઉપાડા રાખી જે ત્રણ વખત જમીન તરફ નમાવવા સુધી જાઓ.
- (૭) ખભા સાથે હાથ સીધા રાખી જે દિશામાં ફેરવવા { મુમતું અથવા મામતા હો તે દિશા તરફ હાથ વર્તુળાકારે ફેરવવો. } ચક્કર લેવું.
- (૮) હાથ ઉંચા કરીને ડંડ ઊભો પકડવો. દુરમન દેખાતા નથી.
- (૯) બન્ને હાથે પકડી માથાથી ઉંચે ડંડ સીધો આડો { દુરમનની સંખ્યા જોઈ છે

- (૧૦) ઉપર પ્રમાણે ડંડ રાખી ઉંચા નીચા હલાવવો. હુરમન બહુ છે.
- (૧૧) એક હાથ આમળ લાંબો કરી અર્ધ વર્તુળાકારે ફેરવવો. { સેના શિક્ષકની સામે વર્તુળાકારમાં ગોઠવાઈ જાયો.
- (૧૨) કોણીમાંથી હાથ વાંકા વાળી માં આમળ ઊભા રાખવા. { પાસે પાસે ટુકડી આવે તેમ ગોઠવાઈ જાયો.
- (૧૪) ઉપર પ્રમાણે હાથ વાળી ખજાની સીધી લીટીમાં રાખવા. { આપન કોણમ પ્રમાણે ગોઠવાયો.
- (૧૪) હાથ કોણીમાંથી અર્ધ વાળી માથા આમળ આંખનીમો આટાડવી. { પૈડાના આરા માફક ગોઠવાયો. ટુકડીનો નાથક ટુકડીને મોખરે રહે.
- (૧૫) બંને હાથ સીધા પહોળા રાખવા. { સીધી હારમાં ગોઠવાઈ જાયો.

સીટીથી અપાટી નિરાનીઓ.

સંજ્ઞા

અર્થ

- ૧ એક છાપી સીટી સાવધાન, ચુપ, ખીલત હુકમની રાહ જુઓ.

- ૨ થોડે થોડે અંતરે લાંબા અને ધીરા ફેલ જાયો અવાજ કરવા.

- ૩ થોડે થોડે અંતરે ટુંકા અને ઝડપળા અવાજ કરવા. ફોલીન એકઠા થઈ જાયો.

- ૪ એક ટુંકા અને એક લાંબા અવાજ આવે તમારી જગ્યાએ જાણા રહો. એમ સીટી ફેરવવી. થાય છે. તૈયાર રહો.

- ૫ ત્રણ ટુંકા અવાજ અને એક લાંબા ટુકડીના નાથકો પાસે આવે. અવાજ (સેના શિક્ષક કરે ત્યારે)

આટલું કામ બસ છે. પણ જે કોઇની ઇચ્છા બરાબર કૃત્ય કરાવવાની થાય તો નીચે પ્રમાણે કામ કરાવવું.

કૃત્ય કરતી વખતે સેના સારી દેખાય છે, પણ રથજ અને સંજોગો લેઇને કામ કરાવવાનું છે તે બૂઝી જવું નહિ.

આમ કૃત્ય કરાવવાના હુકમો નીચે પ્રમાણે છે.

- (૧) 'Mark time'—'માર્ક ટાઇમ'—'કદમ મીલાઓ' આ હુકમ મળે એટલે ઉભેલી સેના ટાળા જમણી પગ સાથે ઉચકી જમીન પર સેન કાફે. હાથ બીસકુલ દ્વિધાવવા નહિ.
- (૨) 'Slowmarch'—'સ્લો માર્ચ'—'આઇસના...કદમ' આ વખતે સેના એક મિનિટમાં ૭૫ કદમની ઝડપે ચાલે છે. અંતે દરેક પગલાનું માપ ૩૦ એટલું હોય છે.
- (૩) 'Proud march' 'પ્રાઇડ માર્ચ'—'તેજ ચલો' આ વખતે સેના ઉપલાં માપના કદમ ભરી એક મિનિટમાં ૧૨૦ કદમ ભરે છે. એટલે તે સેના એક કલાકમાં ૩ માઇલ ને ૭૨૦ વાર ચાલે છે.
- (૪) જે રથજ બરાબર ન હોય તો ઊંટિ કદમ કે બેડે કદમનાં હુકમ આપી રાખાય. ઊંટિ કદમમાં પગલાં ૨૨ નાં, હોવા એટલે અંતે બેડે કદમમાં કદમમાં ૩૩ નાં હોવાં લેઈએ.

સૂચના:—કૃત્ય કરતી વખતે હાથને ખાલુએ જકડાવી દેવા નહિ પણ નેમને જીરથી દ્વિધાવવા. આમકે ખાઈને કે ઉછાળા ખાસીને ચાલવું નહિ.

- (૫) 'Double'—'ડબલ'—'બાજ કે ચલો.'
- (૬) 'Halt'—'હોલ્ટ.' 'રમા' આ હુકમ મળતાં એકદમ આખી સંનાએ ચાલવું બંધ કરી સિધર બેસા થઈ જવું જોઇએ.

કૃત્ય કરતી વખતે ચાદ રાખવાની ખાખતો.

ચાલતી વખતે માથું ટટાર રાખવું, નજર સામે રાખવી ને જમીન તરફ નીચી નજર કરવી નહિ. જે હાથને જીરથી દ્વિધાવવામાં આવે તો ચાલવાનું સુતર પડશે. ચાલતી વખતે પગ બરાબર ઊંચા કરવા, ધસડવા નહિ. પગલાં બરાબર માપસર લેવાં. નહેરે, વઢેળા વગેરે ઉપરના પૂલો ઉપરથી જતી વખતે બરાબર ટાળા જમણી પગ ઉપાડતા હોય તે બંધ કરાવવા, અને અનિચ્છિત ચાલવા કહેવું.

કારણકે તેમ ન કરવાથી ફેટલીક વખતે પૂણે જોખમમાં આવી પડે છે. કૃષ્ણ કરવામાં જોન્ડ હોય તો તે પ્રમાણે પગનો તાલ આપવો જોઈએ. જોન્ડ વાગતું હોય ત્યારે તરતજ ધ્યાન રાખી તેના તાલ સાથે ટાળે. પણ જમીન સાથે ઠોકવો અને પાછી રીતસર ચાલવું. ખરાબ જોન્ડ કરતાં જોન્ડ ન હોય તે વધારે સારું છે. કૃષ્ણ કરવામાં ટુકડીઓ તે રસ્તાની બાજુ પર રહેતું, ને મરેય જાગમાં ચાલવું નહિ. સુન્ય ટાંકે ટુકડા આપી ચાલાવવું યોગ્ય નથી. આથી ઘરકરનું ખોટું અનુકરણ કરીએ છીએ એવો ભોંકાને બારા થવાનો સંભવ રહે છે.

ઈસ્પતાલ આગળ, તોફાની ઘોડા આગળ, દેવળ કે જેમાં પ્રાર્થના ચાલતી હોય તે વખતે અગર મોટી રાત્રે કોઈએ વાજુ વગાડવું નહિ.

સેના કે ટુકડી કૃષ્ણ કરતી હોય ત્યારે સારા ચાલનારને ટુકડીની આગળ મુકવા નહિ; કારણકે તેમનું પગજીં મોટું હોવાથી તે ધણી ઊંચાવળા ચાલશે.

કૃષ્ણ પાછીની તરસ લાગે તો પાછીની મસકમાંથી વારંવાર પાછી પીવું નહિ. જો પાછી વગર ચાલે તેમ ન હોય તો પ્રથમ સહેજ કાંચળો કરવો, તે પછી થોડું પાછી પીવું.

કૃષ્ણ કરતી વખતે શું પહેરવું તે તરફ ધ્યાન રાખવું. જેઠા અને મોળાં રાખી તો સાધારણ બદાઈના બિનના કે સુતરનાં મોળાં પહેરવાં. રાત્રે મુતાં પહેર્યાં બે ચમચા ફેટકડી પાછીમાં નાખી ફેટકડી વાળા પાછીથી પણ ઘેરા. પાછીથી આંબળીઓ વચ્ચેના બાગને કાળજીપૂર્વક લૂછી નાખવો ને પણ કોરા કરી નાખવા. એક ચમચો ચાખાનો આટો, એક ચમચો ટંકણખાર, એક ચમચો ભુકો કરેલી ફેટકડી આ ત્રણ બરાબર બેકડા કરી પગે તથા મોળાનાં અંદરના જાગમાં ઘસવા. અંધ હોય તો મોળાંની જરૂર નથી. પણ પણ તો સાફ કરવ તે જરૂરનું છે. કૃષ્ણ કરતી વખતે નાક વડેજ જાસ લેવો, અને મોટું બંધ રાખવું. નાક એક ચરણી જેવું છે. તેની બાંદે જાસ લેવામાં હવામાંની ફેટલીક નકામી ચીજો દૂર થશે.

સલામ ક્યારે કરવી.

પોતાની ટુકડીના કે સેનાના અમલદારો ને બાળવીરોએ સલામ અવરય કરવી. ત્યારે એક બાળવીર બીજાને પહેલીવાર મળે ત્યારે તેણે બીજાને આવી સલામ કરવી. વળી બાળવીરે ચાદ રાખવાનું એ છે કે કોઈ મરી ગયેલા માણસને હાથ જતા હોય તે વખતે અથવા શબ્દિય ગીત ચાલ્યાં હોય તે વખતે પણ સલામ

કરવી. કુમારિ માર્ગ દર્શિકાઓને, અને તેમના અમલદારોને અને માન્ય કરેલી આવી કોઇ પણ સરનાના અમલદારોને સલામ કરવી એ વિનયની નિશાની છે.

ધૂધ કરતી વખતે પોતાના મિત્ર મળે તો તે વખતે હાથ હલાવવો કે મોટેથી આવકારનો શબ્દ બોલવો તે ગેરવ્યવસ્થા બતાવે છે. આવા વર્તનથી નિયમનો ભંગ થાય છે.

સંમેલન યાને રેલી માટેની સૂચના-

ધણી વખતે બધા બાળવીરોને એકઠા કરવામાં આવે છે તેને સંમેલન કહે છે. હરકરના માણસો પેઠે બાળવીરો આવા સંમેલનમાં પ્રથમથીજ મોકલાઇ જઈ આવતા નથી પોતપોતાને ફાવે ત્યાં બાળવીરો પ્રથમ ભરાઇ રહે છે અને જ્યાં તેમને એકઠા કરવા સાર સીસોદી વગાડવામાં આવે એટલે દરેક ટુકડીવાળા પોતાની ટુકડીને જે જનવરનું નામ આપ્યું હોય તે જનવરની કીકીઆરી પાડતા આવીને પોતાનું સ્થાન લે છે. તેઓ તપાસણી કરનાર અમલદારથી સગબગ વીસ વાર દૂર બેસા રહે છે. બે ધણા બાળવીરો હોય તો દરેક ટુકડી પોતાના નાયકને મોખરે રાખી પોતે તેની પાસે ગાડાના આરાની માફક બેસા રહે છે. પણ જો એમાં બાળકો હોય તો તેઓ એક દ્વારમાં બેસા રહે છે. ધણી તપાસણી કરનાર અમલદારની ઇચ્છાનુસાર આવા સંમેલનના ઉપરી જે પ્રેવિન્સિયલ કમિશનરથી માંડીને ડિસ્ટ્રિક્ટ રફાઈટ માસ્તરના હસ્તાક્ષર હોય તે (ફોલોવીંગર) 'સરદાર કે પીઠ'નો હુકમ આપી પોતે ચાલવા માટે છે. ને તેની પાછળ ટુકડીવાર બધા એક સરખા ચાલે છે. તે એવી રીતે ગોળાકારમાં કે આઠા અથવા ચાલે કે ધીમે ધીમે બધા બાળવીરોની સમાન્તર દ્વારે થઇ જાય. આ વખતે લોકોને (ટ્રેઈલ રેવલ) સીધે ડાંગેની રિયલિમાં રાખવામાં આવે છે.

જુદા જુદા વર્ગોના બાળવીરોની દ્વારની વચ્ચે તપાસણી કરનાર અમલદાર જઈ સકે એવી જગ્યા રાખવી. તે બધે ફરીને રાષ્ટ્રવંશની પાસે જઈને બેસા રહે. સામાન્ય વર્ગના બાળવીરોને પ્રથમ જગ્યા દૂર રાખીએ તો ઠીક પડશે. સેના શિક્ષકોએ પોતાની ટુકડીઓની પાછળ બેસા રહેવું જોઈએ. તપાસણી કરનાર અમલદારની સાથે જેવાં ટુકડીઓને 'સીટ એટ ઇન્ડ' 'વિગ્રામનો' હુકમ આપવો.

દરેક ટુકડીનો નાયક મોખરે બેસા રહે અને તેની ટુકડીના માણસો સીધી દ્વારમાં બેસા રહે. નિરીક્ષક અમલદાર તપાસણી સાર કરે તે પહેલાં સેનાશિક્ષકોએ 'હોશિઆર' નો હુકમ ટુકડીઓને આપવો.

સલામ—તપાસણી કરનાર અમલદાર આવે તે વખતે બેન્ટ હોય તો તે સલામનું ગીત વગાડે અને બાળવીરો બિલા થઈ ચાલાકીથી અને ત્વરાથી લાકડી સાથે સલામ કરે.

અમલદારે હાથે તપાસણી કરવાનું શરૂ કરેલું. તપાસણી કરનાર અમલદાર આવે ત્યારે તે એ ટુકડી પાસે આવે તે ટુકડીનો નાયક સલામનો હુકમ આપે. તપાસણી કરનાર અમલદાર બીજી ટુકડી પાસે જાય તે વખતે પહેલી ટુકડી 'રેટ ઓફ ઈજ' 'આરામસે હંદેરો.' ની સ્થિતિ પ્રમાણે બિલા રહે. ત્યારે તપાસણી કરનાર અમલદાર સેનાઓના કામને તપાસે તે વખતે અમુક પસંદ કરેલી ટુકડીઓ તાત્કાલિક મદદ આપવાનો નાટક પ્રયોગ કરે, અથવા આજ કેવી રીતે હોલવવી તેનો પ્રયોગ કરે કે બીજા કામ કરી દેખાડે.

તપાસણી પૂરી થયે અમલદાર સલામ લેવાના રચાન આનજ આવી બિલા રહે ત્યારે 'હોશીઆર' નો હુકમ આપે.

સમેલન (રેલીનું) બચુબલ થયે કે મોટેથી હુકમ મળે બાળવીરોએ સંકટાનું. ટુકડીઓએ કળાવળા આવી નજીકનું રચાન લેવું. તપાસણી કરનાર અમલદાર જ્યાં બિલા રહ્યા હોય તે તરફ હરેક પેઠા ટુકડી પોતાની ટુકડીનો અવાજ કરતાં આવે નો એ ચાલે.

ત્યાં આવી તે ટુકડીઓ હોશીઆર કે આરામસે હંદેરોની સ્થિતિમાં બિલા રહે. પાછીથી શૈયન કુશળતાના આંશો અને ધનામે વગેરે આપવાં.

ઉપલા કામો થયા બાદ સમેલનમાં આવેલા મુખ્ય અમલદાર માટે ત્રણ ખુશાલીના પોકાર બોલાવવા. તે પોકાર બોલાઈ રહે એટલે તદ્દન શાંતિ પ્રસરવી એકાએક. તપાસણી કરનાર અમલદાર જ્યાં છાડીને જાય તે પહેલા રક્ષકેવ મહારાજનું ગીત બવડાવી રાકાય. પાછીથી ટુકડીઓને વ્યવસ્થાપૂર્વક ગોઠવીને કુચ કરી લઇ અથવા ડીસપર્સ 'બાગો' નો હુકમ આપી બીબેરી નાખવી.

પહેલા વર્ગના બાળવીરનો અભ્યાસક્રમ.

પોતાની ટુકડી કે સેના સાથે સળંગ નહિ ખરાવનાર અને એમને લોકલ એસોસીએશન કે ડિસ્ટ્રિક્ટ કમિશનરે પસંદ કર્યા હોય તેવા રફાઉટ અમલદારો પાસે નીચેની બાબતોમાં તેમને પરીક્ષા આપવી પડશે. તેમ કર્યા બાબત તેમને તે બાબતનો ચંદ્રક મળશે. આ ચંદ્રક ડાબા હાથે ખસા અને કાણી વચ્ચે પહેરવામાં આવે છે.

- (૧) પચાસ વાર તરવું. (જો દાકતરો સલાહ ન આપે કે તરવાને માટે સવડ ન હોય તો નીચેમાથી કોઈ પણ વિષય પૈકીની પરીક્ષા આપી શકાય. ઍ એરેબ્યુલન્સ બે નિશાન બાજુ કે પગીનું કામ. ઍ વાવડાની મદદથી સહેલા મોકલવાનું કામ.)
- (૨) સેવિંગ્સ એકમા કે પોતાના સેનાશિક્ષક પાસે એક રૂપિયા લેતે બચાવીને મૂકવા. જ્યાં આ બનવું અશક્ય હોય ત્યાં આ મૂકી દઈ શકાય.
- (૩) સેમાફોર પદ્ધતિથી એક મિનિટમાં વીસ અક્ષરો મોકલવા અથવા મોર્સ પદ્ધતિથી એક મિનિટમાં ૫૬૨ અક્ષરો મોકલવા. (ગુજરાતી ભાષુનારાઓ માટે આને માટે બીજા કાર્યક્રમ નક્કી કરવાનો છે.)
- (૪) સાત માઇલ પગ ચાલીને જવું અથવા સાત માઇલ એકલા અથવા બાળવીરને જેડે લઈ હોડી હાકરીને જવું અને પાછા આવવું. અથવા આગનાડી તિલાય બીજા ડાઈ વાહુને ચડી અગર જનાવર ઉપર બેસી ૫૬૨ માઇલ જવું અને પાછા આવવું. એક રાત બહાર રહેવું એ ૫૬૨૬ કરવા જેગ છે. અનુભવી બાળતોનું રહેતે નિરીક્ષણ કયું છે એ બાળતોના કુલ અહેવાલ તેમજે આપવા લેઈએ.
- (૫) આગ લાગી હોય, ડૂબી ગયા હોય, ગાડી લઇને ઘેંટા કે બળદ નાસતા હોય, સાબત લૂ લાગી હોય, અને બેબાન થઈ ગયા હોય, વિજળીનો આવકો વાગ્યા હોય, સાપ, કુતરા કે જાતુ કરડ્યા હોય, સાધારણ હાડકું બાગ્યું હોય, અથવા લોહી વહેવું હોય, તે અકસ્માતો પૈકી કોઈ પણ અકસ્માત વખતે બરાબર કેવી રીતે વર્તવું તે પણ આવડવું લેઈએ. જેખાતા ડૂબીને મરી ગયેલા માણસને કેવી રીતે શુદ્ધિમા આણવો તે બાણવું લેઈએ.
- (૬) નકરાની અદરની સઘળી નિશાનીઓ ઓળખતા આવડવું લેઈએ, અને સાદો પણ બધું સમજાય એવો કોઈ રચનનો નકરો દોરતા આવડવો લેઈએ. દોકાયત્રની દિશાઓ ઓળખતા આવડવું લેઈએ.
- (૭) ખુલામાં ચેતાવેલી આગપર તેમને નીચે પ્રમાણે રાંધતા આવડવું લેઈએ. બાજુ કે શાક, દાળ, કઢી, ચપાટી કે રોટલી, ખીર કે કાંઠ, ઉપમા કે ખીચડી, અધોરોર લોટના રોટલા કે બીજું કંઈ રાંધતા આવડવું લેઈએ.

- (૮) સાથે સાથે ત્રણ દિવસ અને બધું મળીને સાત દિવસ બહાર બાળવા જોઈએ. એક માણસ સૌંદર્ય શકે એવું ઝુપડું બાંધવું જોઈએ. કેઈ પણ તૈયાર બનાવેલી ચીજની મદદ વગર તેનું છાપરું કરવું જોઈએ.
- (૯) અતર, સંખ્યા, ઇતરૂળ, ઉચાડ, અને વળનનો અદાલત કરવો. ૨૫ ટકા સુધીની બધા દરગુજર કરવામાં આવશે.
- (૧૦) ઝાડ પાડવાં કે સાનને હાથના સાત કુહાડાનો ઉપયોગ કરતા આવડવો જોઈશે, અથવા પોતાની મેળે કેઈ સુતારી કામનો કે ધાતુના કામનો • મૂનો બનાવવા પડશે, અથવા ધાતુ કે લાકડાનાં કેઈપણ નાના સસ્ત્રા ચાકુ રિશનિમાં દોષ એવા રત્ન કરવો પડશે.
- (૧૧) પોતે એક તરફથી કેળવીને તૈયાર કરવા પડશે. એ તરત એ કામ ન બની શકે તેમ હોય તો તે પદક પાછો હાઈ લેવામાં આવશે.

મકરણ ૭ મું.

સેનાશિક્ષકોની આત્મપરીક્ષા

તમે સેનાશિક્ષક થવા ઇચ્છો છો ? જો તમારી મરજ હોય તો મે. કરી જરાક આત્મપરીક્ષા કરો ? તમારા હાથ નીચે નાલીમ લેતા બાળપણે તમારેજ અનુકરણ કરશે અને તમારા શુભો ને દુર્ગુણો મદદ કરશે. તે બાળપણેજ ઉચ્ચતર બનાવવા સાથે તમે શું મૂકી દેશો તેના વિચાર કરો. પોતે સુધરવું ને બીજને સુધારવાનો તમારો હેતુ હોવો જોઈએ.

વિચાર કરવા હાયક થોડીક આખતો

(૧) ઉંમર:—તમે તમારે બાળપણ, તે વખતનો આનંદ, આરામ, વિચારો કહો કે તરંગો વગેરે ભૂલી ગયા છો ? ખર, ભૂલી ગયા હો તો દરકત નથી. પાછો બાળસ્વભાવ મદદ કરો. બાળસ્વભાવનું નિરીક્ષણ કરો ને બાળકોના મોઠા બાઈ તરીકે ચર્તો.

(૨) ચીડીઓ સ્વભાવ:—કેઈ કંઈ ગમે નહિ તેવું કરે તો તમને ચીડ મટે છે ? હોય, ચીડવાનું કામ નથી. પહેલાં મોં મદકાવો, પછી મંદ મંદ દસો ને ઉપટે ખડખડાટ દસો ને અણખમતી બાળતો ભૂલી જાઓ.

- (૩) બીડી પીએ છો ?—ચાદ રાખો કે છેકરા તમારી નકલ કરે છે, બીડી પીતા પછુ હો તો બાળકોના સમક્ષ તો નજ પીતા.
- (૪) અપરાધ બોલો છો ?—જરાક મિલન જતા સહેજ બાન ભૂલી કંઈ અનુગતા સહો બોલાય છે ?
એવી વખતે મૈાન ધારણ કરો ને સીસોટી વગાડો ને મનનં મારો.
- (૫) આળસ આવે છે ?—બીજાઓ બધે કામ કરી લે અથવા તે કામ કરતા હોય ત્યારે તમને બેસી રહેવાનું મન થાય છે ?
બાળવીરના રીક્ષકો ઘઈ આપણે આળસ કરી શું ? બોધો ચઢવો ને કામ વળગો.
- (૬) ચાડી ખાઓ છો ?—બીજાઓના હિદ્દા ભેવાં ને તેમની વાત કરવામાં તમને મજા પડે છે ? ખરાબમાં ખરાબ માણસમાંજે પાંચ ટકા સદ્-ગુણો હોય છે. તે ઉપર તમારી નજર કેમ નથી દોડાવતા.
- (૭) અધીરાઈ આવે છે ?—તમારે ધાર્યું હરેક વખતે યતુજ નેઈએ એમ માની તમે જ્યારે તેમ ન થાય ત્યારે અકળાઓ છો ને નશીબને દોષ દો છો ?
ચાદ રાખો કે ધિરજથી સર્વ કામ પાર બીતરે છે.
- (૮) ચીકેજ ચાલવાનું મન થાય છે ?—તરું ભેવાનું, ભણવાનું; ખાળી કાઢવાનું મન નથી થતું !
અરે નવી રમતો ખાળો ને રમો. જ્ઞાનંદ મેળવવાના નવા ને નિર્દોષ રસ્તાઓ ખાળો.
- (૯) બીજાઓની સરસાઈ સાંખી નથી શકતા ?—તમે જો બીજાના મત સામજતા અનં તેમના મતને જ્ઞાન આપતા રહીજરો તો તમારી સેનાના બાળકો બન્ને પક્ષ તપાસતાં રહીજરો ને તે ખરે ખાટું તપાસતા રહીજરો. આ શું એકો લાભ છે ?
- (૧૦) સ્વર્થ ?—બીજાને તુકસાન થાય તો બધે પછુ પોતાને ફાયદો થવો નેઈએ એવો વિચાર આવે છે ? ચાદ રાખો કે આવા સ્વર્થે હિંદુસ્તાનની દશા બગાડી છે, સ્વર્થ તજ જ્યારે બીજાઓને ઉપયોગી થવામાં

હિંદવાસીઓ રસ લેતા ત્યારે તેમની દરમીયાન સારી હતી. હવે શું મળે છે ? સ્વાર્થ તરફ બીજાઓને લાગેલાથી થાય.

(૧૧) અસંતોષ ?—તમને જે મળ્યું છે તે કેટલું બધું છે તેનો વિચાર કરો. શું નથી મળ્યું તેનો વિચાર કરેથી કદી સુખી નહિ થવાય.

(૧૨) દુનિઆમાં સુખ કેમ મળે નથી ?—અરે, દુનિઆમાં સુખની બેઠેલી છે. હિંમત રાખીને સુખ મેળવવા પ્રયત્ન કરો તો સુખજ મળશે.

(૧૩) સાંકડો વિચાર ?—અરે આગળ જુઓ, તમારી નજર સાંકડા પહોંચાડો બધા સાંકડા પહોંચાડોને દુનિઆ ધણી મોટી દેખાશે.

(૧૪) કુપ્રેર ?—તમે એમ માનો છો કે તમે બાળપણે જે જોયું તે જ જાણ્યું છે !
વધારેને વધારે થાય તો માલુમ પડશે કે તમારું જ્ઞાન તો સાચું-માનું બુદ્ધિ છે.

(૧૫) સિંચાઈ બનતું છે ?—તમારો વિચાર કયાયતન પ્રયાત્નપદ આપવાનો છે ? સેનાશિક્ષક કંઈ સરકારી અમલદાર નથી તે તો બાળપણથી જોઈ શકાય છે, તેથી દાખથી નહિ પણ જાનુઆરીથી કામ કરવાનું છે. તો આખા વખત કયાયત કરાવવી ને કાર્યોમાં પર દુકમજ કરવા એ કેમ પાછવશે !

(૧૬) અધમ ?—તમને ધર્મની વાત બમતી નથી !
કુદરતની લીલા તો જોઈ ને તે જોઈ તેના બનાવનારનું જ્ઞાન કરશે ને ? દરેક પ્રાણીને દરેક સમયે મદદ કરવા તૈયાર રહેવાની તાલીમ બાળકોને આપશે તો તેઓમાં દયા, દેવ, માયા, મમતા એવા સદ્ગુણો આવશે. આવા સદ્ગુણી બાળકો તો બનાવવાને જ

જે શુદ્ધિ આ કામ કરવા તૈયાર થાય તેમને તેમના કામમાં પૂર્ણ યશ મળે.

અરુ.

ધી એલેમ્બીક કેમીકલ વર્ક્સ કંપની લી.

વડોદરા અને મુંબઈ

ની

કિંયાશુદ્ધ અને અકસીર દવાઓ.

દ્રાક્ષાસખ:—આયુર્વેદિક પદ્ધતિથી બનાવેલ આ આસવ સ્ત્રી-
પુરૂષોને તાકાદ માટે ઉપયોગી છે. પાચનશક્તિ
વધારી ભુખ લગાડે છે. એકવાર વાપરી ખાત્રી કરે.

દોઢ રતલની બાટલીના રૂ. ૧—૧૨—૦

અડધા રતલની બાટલીના રૂ. ૦—૧૩—૦

વેજટેબલ ટોનીક સીરપ:—વનસ્પતિમાંથી બનાવેલ આ દવા
છે. ભુખ લગાડી પાચન શક્તિ વધારે છે અને
શરીરને મજબુત બનાવે છે.

કોમલ બાટલી એકના રૂ. ૧—૮—૦

તમામ વીલાયતી દવા વેચનારની દુકાનેથી અથવા કંપનીની
પોતાની ઓફિસથી વડોદરા તથા ૫૦ પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ.
મુંબઈથી મળશે.

પરિશિષ્ટ (અ).

યુવકવીર Rover Scouts.

જે બાળવીરો ૧૬ વર્ષની ઉંમર પુરી કરે તેમને ને વીર સંમિતિમાં આવું સહેલું હોય તે તે યુવકવીર થઈ શકે છે. વળી જે કોઈ ૧૭ વર્ષ કે તેથી ઓછી ઉંમરના યુવકને વીરસંમિતિમાં ભેડાવું હોય તે તે પણ યુવકવીરોની સેનામાં ભેડાઈ શકે છે.

કપડાં બાળવીર જેવાંજ, પણ પહેરણું બનને ખૂબે Rover શબ્દો વાળી લીલી પટી અને ડાબે ખભે રાતી, ડીલી અને પીળી છટકતી પટ્ટીઓ. મોલ હોય તે નાટક રાત્રી. હાંડની જગ્યાએ ઉપરથી જે પાખીઆં વાળી છાકડી હોય તેપણુ ચાલે.

યુવકવીરે નીચેની બાબતો પોતે જાણે છે તેવો પોતાના વીરશિક્ષકને સતોષ આપવો જોઈએ:--

- (૧) બાળવીરના કાયદા.
 - (૨) સજાઓ અને સહાયો.
 - (૩) કોમળ પાદ બાળવીર માટેની છ માંડો.
 - (૪) યુનીયન જેકનો વાવટો ઉઠાડવાની ખરી રીત અને તેનું સહાય.
 - (૫) બીજા વર્ગના બાળવીરના જેટલું તાર્કિક ઉપાયોનું જ્ઞાન.
 - (૬) દેવતા સળગાવવો અને સાફુ બોલન શંખનું.
 - (૭) હોડાયત્રનો ઉપયાગ અને નકશાની સમજણ.
 - (૮) સ્વચ્છતા, ચોક્ખી હવા, ખોરાક, અને કપડાંની બાબતમાં પોતાની તબીબતની સલાહ રાખવાનું ચોક્કસ જ્ઞાન.
 - (૯) તમાકુ તથા કેફી પદાર્થોના ઉપયાગથી થયું નુકસાન અને મિત્રાહારની અગત્ય.
- આટલું જાણનાર આગળ આપેલી મનન અને શિક્ષાની ક્રિયા પછી યુવકવીર થઈ શકશે.

પહેલા વર્ગના વીર

રચાતિક સરથાએ નિમિત્ત રવતંત્ર પરીક્ષકને નીચેની બાબતમાં સતોષ આપેથી પહેલા વર્ગના યુવકવીર થઈ શકાય:—

- (૧) ૨૦૦ વાર તરતું અથવા રખડનારનો અંદ્રક મેળવવો.
- (૨) પોતાનો સામાન બંદોબસ્ટ ઉપાદીને બે દિવસમાં ૨૦ માઈલ જવું. એક-સાત્રિ બાદર કામચલાઉ પોતાની મેળે તૈયાર કરેલી રાવડી કે પોતાના સામાનમાં સાથે લીધેલા નાના તંબુમાં સુઈ રહેવું અને પસંદ કરેલા પોરણ મુજબનો વિગતવાર મુસાફરીનો રિપોર્ટ કરવો અને એ માર્ગે લીધેલા ફાય તેનો નકશો રજૂ કરવો.
- (૩) સેન્ટ ઝેન્સ એન્ડ્રુસનના પોરણ મુજબ “અફરમાત્ અને તાર્કાલિક મદદ” ની પરીક્ષા પસાર કરવી.
- (૪) “કેમ્પ કરનાર” નો અંદ્રક મેળવવો.
- (૫) પહેલા વર્ષના બાળવીરના અભ્યાસક્રમમાં જણાવ્યા પ્રમાણેનો અંતર, ટ્રેવલ્સ, કદ, સખ્યા, લેઆઈ અને વર્ગનનો અંદાજ કાઢવો.
- (૬) કરકસર:—પોતાના પૈસાની વ્યવસ્થા કરવાનું, સેવિંગ બેન્કની વ્યવસ્થાનું અને શબ્દિય અર્થશાસ્ત્રનું કંઈક જ્ઞાન મેળવવું.
- (૭) રથાનિક સ્વરાજ્ય અને ન્યાયની વ્યવસ્થાનું જ્ઞાન મેળવવું.
- (૮) બીજાની સેવા:—યુવકવીરને કેળવવા માટેનો અંદ્રક મેળવવો. અને તેનો ઉપયોગ એકાદમાં એકાદ કામ કરીને બીજાને કેળવવા.
- (૯) સૃષ્ટિજ્ઞાન:—નીચેની ગમે તે એક બાબતનું જ્ઞાન મેળવવું:—
 ખગોળ—તારાઓનું જ્ઞાન.
 જંતુશાસ્ત્ર—જંતુઓનો અભ્યાસ.
 વનસ્પતિશાસ્ત્ર—છાડોનું જ્ઞાન.
 પ્રાણિશાસ્ત્ર—હવેલ વસ્તુઓનું મૂળ અને તેમના હવનનો અભ્યાસ.
 ખૂસતરશાસ્ત્ર—ખડકોનો ઇતિહાસ વગેરે.
 રસાયનશાસ્ત્ર અથવા વિદ્યુતનું જ્ઞાન,
- (૧૦) એકાદમાં એકાદ એક વર્ષની યુવકવીર તરીકેની સેવા.
- બાળી યુવકવીર ન્યારે ઉપર જણાવેલા યુવકવીરનો સારો અભ્યાસક્રમ પૂરો કરે, અને બાળવીરના નિયમો શીખે અને થોડાક વખત ઉમેદવાર તરીકે સૈન્યમાં રહીને તે નિયમો પાળે પણ થોડા જ સમયમાં તેને યુવકવીરસૈન્યમાં યુવકવીર તરીકે સ્વીકારવાની ક્રિયા કરવામાં આવે છે. આ ક્રિયાના બે ભાગ છે: મનન અને દિક્ષા.

મનન

વીરશિક્ષક જણાવે યુવકને મનન માટે એક પ્રત્યાવળિ આપે છે. તેને પોતાની મેળે એકલા એકાંતમાં જઈ શાન્ત ચિત્તે આ પ્રત્યાવળિમાંના મુદ્દાઓ વાંચવાનું અને પ્રામાણિકપણે તેના જવાબ પોતાના મનને આપવા બનતો પ્રયત્ન કરવાનું સૂચવવામાં આવે છે. આ મનન શાન્ત એકાન્ત જામ બહારના બાગમાં થઈ શકાયક થાય. પણ કદાચ તેમ ન બને તો પોતાને ઘેર કે યુવકવીરસૈન્યના વિરામ-સ્થાનમાં પણ તે મનન કરી શકે- પ્રત્યાવળિ આપતો વખતે વીરશિક્ષક તેને સૂચના કરે છે કે “યુવક, આમાંના દરેક મુદ્દો ખૂબ પ્માનથી સંભાળપૂર્વક બે વાર વાંચીને અને તારા મનમાં તે ઉપર શાન્તિથી બે ત્રણ મિનિટ વિચાર કરીને અને ત્યાર પછીજ બીજા મુદ્દા ઉપર જાઓ.

મનન માટેના મુદ્દા

૧. જેમ જેમ મનુષ્ય મોટો થતો જાય છે તેમ તેમ સમય વધુ ને વધુ જાપાટા બંધ પસાર થાય છે. પ્રમાણમાં બેઠાં જીવન ફક્ત દુકંત વખતજ ટકે છે; અને જટ પુરું થાય છે. ખરેખર કદાપિ તેનો કાંઈ અત આવે. આજે રાત્રે પણ હું સૂઈ પામું.
૨. એ અરસામાં પ્રભુએ મને એ અમૂલ્ય મનુષ્યરૂઢ આપ્યા છે તેનો હું સરસ-માં સરસ ઉપયોગ કરું છું ?
૩. નિર્ધારક કાર્યો કરવામાં હું નિઃદમી બનીતી કરું છું ?
૪. એ કર્મોથી કોઈપણ પ્રાણીનું કોઈ પણ ભલું ન થાય તે કરવામાં હું ડુંધાએણી રહું છું ?
૫. બીજા મનુષ્યોને સહાય કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો કરતાં ફક્ત મારા પોતાના ઉપભોગ અથવા ધનપ્રાપ્તિ કે પગારના વધારા અર્થે હું મારા મનમાં ધલુંખઈ ચિન્તન કર્યો કરું છું ?
૬. મેં અત્યાર સુધીના મારા જીવનમાં કોને કોને સહાય કરી છે ?
૭. મેં કોને કોને અત્યાર સુધીમાં ઇન્દ્ર કે નુકસાન કર્યું છે ?

૮. જનસેવા કરવામાં મને કાંઈ પગાર કે હનામ મળતું નથી પણ તેથી જ તેા તે કરવાથી હું સ્વતંત્ર મનુષ્ય બનું છું. મને મોડરીએ રોકનાર રોક મારે હું કામ કરતો નથી, પણ પ્રજુપ્રીતિ અર્થે અને મારા અંતઃકરણના સંતોષ અર્થે સેવાશુનિથી તે કશું છે. એનો અર્થ એવો છે કે હું ખરો નર છું.
૯. સુખ પૈસાથી ખરીદી શકાતું નથી. પણ નરીબમાં ગરીબ માણસ પણ તે પ્રાપ્ત કરી શકે.
૧૦. અશબ્દ કોઈ પણ રીતે મારે મારાં હૃદયનાના સ્થાપનતો મેળવવાનું લેઈએ, પણ મારા ખાનગી કુરસદના સમયમાં હું “ સેવા ” કરી શકું. મારે કયા પ્રકારની સેવા કરવી ?
૧૧. યુવકવીર સમિતીને સેવામંડળ તરીકે જાળખાવવામાં આવે છે. તેથી જ તેમાં હું જોડાઈું તેા બીજી રીતે મળે નહિ તેવી ઘણા પ્રકારની સમાજસેવા કરવાની અને તક મળશે. તેા તેમાં મને જે ગમત પડે તે મારે અને તેમાં રહીને હું સેવા કરી શકું તે મારે હું તેમાં દાખલ થવાને આતુર છું.
૧૨. તેમાં જોડાવા મારે મારામાં છાકરવાદીમાં જે કાંઈ કુટેવો દાખલ થઈ ગઈ હોય તે બધી મારે છોડી દેવી જોઈએ.
૧૩. મારામાં કયા કયા હોયો છે ?
૧૪. હું સંપૂર્ણ રીતે ઈમાનદાર, સત્યવાદી અને વિશ્વસનીય છું ?
૧૫. હું મારા પ્રજુ રાજ, દેશ, મારા રોક, મારા હાથ નીચેનાં મનુષ્યો, મારા મિત્રો અને મારી પોતાની જાતને વફાદાર છું ?
૧૬. હું સરળ સ્વભાવનો, આનંદી અને બીજાઓ તરફ આધાતુ છું ?
૧૭. હું મિતાહારી, પવિત્ર જીવન ગાળનાર અને નિષ્પાલસ દિલનો છું ?
૧૮. જ્યારે સંજોગો મારી વિકલ્પ હોય ત્યારે પણ હું સ્વાસ્થ્ય જાળવી શકું એટલાં પૈર્ષ અને આત્મજળ મારામાં છે ?
૧૯. હું મારી બુદ્ધિનો ઉપયોગ કશું છું ? કે હું બીજાઓના સમજાવવાથી દોરવાઈ જાઉં એવો છું ?

૨૦. કુ કેરી પદાર્થના સેવનને કે કોઈ બાબા કે સ્ત્રીને હાલ કરવાની જાણવને હકી વરા ન થઈ એટલું દંડ મારે મનોબળ છે કે ?
૨૧. મારી ચેતનાઓમાં અને મે માથે લીધેલા કામોમાં મારી ભત કરતા બીજાઓના ભલાનો વધુ વિચાર ખરેખર કુ કર છું ?
૨૨. જે ઉપદેશોની કેટલીક બાબતોમાં કુ નબળો હોઉં તો તેમાં સુધરવાન માટે અને તે નબળાઈઓ દૂર કરવા માટે મારાથી બનતો બધો પ્રયત્ન કરવા અત્યારેજ અને આજ જમાને કુ નિશ્ચય કર છું કે નેથી—હવે જહી કું દુનિયામાં એક ખરેખરા નર તરીકે અને સારા દેશજન તરીકે બહાર પડું અને મારા દેશને ભૂપશુદ્ધ થાઉં.

વીર શિક્ષક, આ મનન માટે બાપેલો સમય પુરો થયે બાપિ યુવકવીરને બોલે છે અને પૂછે છે કે “ તારે હવે મને કાંઈ વધુ સલાહ પૂછવા છે ? અને જે હું વીર સમિતિના યુવકવીર વિભાગનો હેતુ અને તેનું મ્યંય બરાબર સમજ્યા હોય તો હું તેનો સખાસદ થવા હવે ઇચ્છા રાખે છે ? જે જરૂર હોય તો આ પ્રશ્નાવળિ ઉપર વધુ વિચાર કરવા માટે ઉમેદવારને બીજો વધુ વખત આપવામાં આવે છે. પણ જે તેની સપૂર્ણ ઇચ્છા થાય તોજ તેને યુવકવીરની દિક્ષા અપાય છે. કોઈને પણ એમ ન લાગતું એટલે કે તેને વીરના વચ્ચેના લેવા માટે દબાવ કરવામાં આવે છે. કારણ તે તદ્દન પોતાની રાજ્યપુત્રીની બાબત છે.

વીરદિક્ષા

બધા યુવકવીરો બેગા થાય છે અને પાળી બાવી યુવકને વીરશિક્ષકની કબજ જાલવામાં આવે છે.

વીર શિક્ષક—સર્વદેશીય મહાન્ વીર મહંમદ યુવકવીર તરીકે જાણ થવાની ઇચ્છાથી તમે આવ્યા છો ?

યુવક—હા.

વી. શિ:—તમે ભૂતકાળમાં નબળાઈ બતાવી હતી અને સૂખાઈ પણ કરી હતી. પણ હવે અવિશ્વમાં પવિત્ર જીવન ગાળવા, ઈસ્લામદાર તથા સત્યવક્તા થવા અને નમાઝ બધા વ્યવહારમાં સરળ થવા, તથા મન, વાણી અને કર્મથી પવિત્ર રહેવા તમારાથી બનતો બધો પ્રયત્ન કરવા તમે નિશ્ચય કર્યો છે ? તમે

બિધિમાં કેવા પ્રકારનું જીવન ગાળવાનું છે તે સંબંધી સંભાળપૂર્વક વિચાર કર્યો છે ?

યુવક:—હા.

વી. શિ:—સેવાબાવના અર્થ તો તમે બરાબર સમજો છો ? તેનો અર્થ એવો છે કે તમે બીજા બધા મનુષ્યો તરફ હૃદયશા સદ્ગુણિ રાખો. અને કેટલીક વાર તો તમને અણગમણ, અજવડ બધું કે ધારતી બધું લાગે તોપણ તેમને મદદ કરવા તમારું બનતું કરો. અને એમ કરવા માટે કાઈપણ હનામની આશા રાખો. નહિ એ તમને ખબર છે ?

યુ:—હા.

વિ. શિ:—યુવકવીર થયા એટલે તમે એક એવા બધું મહત્ત્વમાં જોડાઓ છો કે જ્યાં તમે તમારા આદર્શો ને અનુસરી શકો એવા સંલેગોમાં અમે તમને મુકીએ છીએ અને જ્યાં તમારે અમારા નિયમો પાળવાના છે અને બિનચાની સેવા કરવાનો અમારો હેતુ બર આણવાનો છે એ વાત તમે સમજો છો ?

યુ:—હા.

વી. શિ:—તે આ બધું તમે બરાબર સમજ્યા હો તો પછી હું તમને વીરનાં વચનો લેવાની રજા આપું છું. પણ ખૂબ ધ્યાનમાં રાખજો કે તમે તે વચનોને અનુધ્યાના દિશિબિંદુથી વિચારો એવી અમે આશા રાખીએ છીએ.

યુ:—મારા હિમાનથી હું વચન આપું છું કે મારા પ્રભુ, રાજા અને હેરા તરફની મારી કૃષ્ણ બળવવાને, બધી વખતે બીજાં મનુષ્યોને મદદ કરવાને અને વીરના નિયમો પાળવાને, હું મારું બનતું કરીશ.

શિ:—આ વચનો હિમાનદારીથી તમે પાળવા બનતો પ્રયત્ન કરો. એવી હું અર્જા રાખું છું.

પછી વીર શિક્ષક આ નવા યુવક વીર સાથે હાથ મીલાવે છે અને તેને યુવક વીરનો સ્વદ્રક અર્પણ કરે છે.

યુવકવીરને સૈન્યના બીજા વીરો સલામ કરે છે અને યુવકવીર તેમને સલામ કરે છે.

(જ્યારે જુનો બાળવીર યુવકવીરની દિક્ષા લેતો ટોળ ત્યારે જરૂર જોગેલ રાખોનો સુધારો આમાં કરી લેવો.)

પરિશિષ્ટ (બ)

બાળવીર મંડળની યોજના

બાળવીર મંડળની વ્યવસ્થા નીચે મુજબની છે.

મુખ્ય મથક (સદન)

ચીફ રેકાઝિટ અને કાઉન્સિલ.

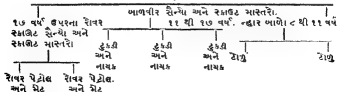
(વડા રેકાઝિટ)

હિંદનું મુખ્ય સથાન-ચીફ રેકાઝિટ-અને કાઉન્સિલ.

હાલકાનું મુખ્ય સથાન-ચીફ રેકાઝિટ પ્રાન્તિક કમિશ્નર અને કાઉન્સિલ.

(વિભાગિ આસિસ્ટન્ટ કમિશ્નર)

ગરિબા કમિશ્નર
ગરિબા રેકાઝિટ માસ્તર } અને ગરિબા સમિતિ.

બાળવીર મંડળના અમલદારો નીચે સુખ્ય છે.

પેટન અને મુસ્લમી...નામદાર રાહેનશાહ

અસુખ...નામદાર ડયુક બોર્ડ કોનોટ.

ચીફ સ્કાઉટ...(આખી ફુનિયાના) જનરલ સર રોબર્ટ મોડનપોવેલ.

ચીફ સ્કાઉટ...(બ્રિટીશ સામાન્યતા) નામદાર પ્રિન્સ બોર્ડ વેલ્સ.

ચીફ સ્કાઉટ... ૧૬ ફુરયાનના નામદાર વાઇસરોય.

ચીફ સ્કાઉટ...મુંબઈ ઇલાકાના. નામદાર ગવર્નર.

પ્રાન્તિક કમિશર... „ બો. સર યુનીલાલ વી. મહેતા.

આરેલી. પ્રાન્તિક કમિશર... (ખાલી)

દિશ્વિટક કમિશર—અમદાવાદ } (ખાલી)

„ ૫ અમદાવાદ શા. બા. રામપ્રસાદ મ. મહેતા.

„ સુરત. ડી. બા. ઠાકોરરામ કપીલરામ મહેતા.

મુંબરાન વીર મંડળના ચેલ્ક. મિ. હરરાય અમુલખરાય હેસાર્ક.

મુખઈ ઇલાકાની કાઉન્સિલની ઑફિસ

નં. ૪ બેરામજી જીજીભાઈ રોડ, પુના.

ઇલાકાની કાઉન્સિલના સેક્રેટરી પ્રા. વેન્કટેશ્વરન.

બાળવીર મંડળના અમલદારો (સ્કાઉટર) ના ઑફિસ.

(મદદનીશ સેના શિક્ષક).

{ આસિ. સ્કાઉટ માસ્તર. { સ્કાઉટ માસ્તર (સેના શિક્ષક) { ડિસ્ત્રિક્ટ સ્કાઉટ માસ્તર	{ ડિસ્ત્રિક્ટ સ્કાઉટ ઑફીસનાઈઝર { ટીવીજનલ સ્કાઉટ ઑફીસનાઈઝર { ડેપુટી કમ્પ ચીફ { કમ્પ ચીફ
{ ડિસ્ત્રિક્ટ કમિશર { આ. પ્રાવિન્સીયલ કમિશર { પ્રાવિન્સીયલ કમિશર	
{ ચીફ સ્કાઉટ—મુંબઈ ઇલાકા { ચીફ સ્કાઉટ—હિ હર ગાન { ચીફ સ્કાઉટ—બ્રિટીશ સામાન્ય { ચીફ સ્કાઉટ—ફુનિયાના	

પરિશિષ્ટ (ક) SCOUT YELLS.

શાને બાલવીરના હર્ષનાદ.

ભીલનાદ—જગદંબ હ્રીમ શંડી—શંજ.

ઈરાનીનાદ—બજન બજન—કુછ જનરા બજન.

અક્રધાનનાદ—ઉનિસાર્ડ ઉનિસાર્ડ, વૉય વૉય વૉય

દલગાર્ડ, મલગાર્ડ, માર્ડ પરાઈ માર્ડ,

ઉનિસાઇ, વૉય વૉય વૉય

હિન્દુનાદ - રાંધે.....રયામ, શ્યામ રાંધે.....

બુલ્લનાદ --હીનમલાયા—હી, હીનમલાયા—હી, હીનમલાયા—હી, બહા

બારત—હારીએ ન હિ મન, બિસારીએ ન રામ;

હસ બિધ રખે રામ હસ બિધ રેના આરામ

હદે રહેા બારત ખીર.

ઇલાકાના સ્કાઉટ કમિશ્નરે મંજૂર કરેલાં કેટલાંક
સ્કાઉટ ગીતો

GOD SAVE THE KING.

God save our gracious King,

Long live our noble King,

God save the King !

Send him victorious,

Happy and glorious,

Long to reign over us,

God save the King !

રાજગીત.

રક્ષ હેવ તું મહારાજ

રક્ષ હેવ તું મહારાજ બહુ જીવને પ્રાંત રાજ; રક્ષ હેવ રાજ.
 ક્રિમને કર જયવંત મસે, સુખ કીર્તિના હે ચરા; શ્યામ રાજ બહુ વરસ; રક્ષ હેવ રાજ.
 મેઠી ઈસાં જગદીસાં ! તું જીઠ ! વેણી વિખેરવા રૂઠ; આણુ તેમનો કાળ.
 બંધ પાડ દેવ કલેસા બંધો, જ્ઞાન ને હુજર વંધો; જમ થેર જાંવ સંપ સંધો, મર્યાણુ સર્વ કાળ.

ભારત બાળ્ય વિધાતા.

જનગણ મન અધિનાયક જય હે, ભારત બાળ્ય વિધાતા. ॥ ૧ ॥

પંતળ સ્થિત ગુજરાત મરાઠા, દ્રાવિડ ઉત્કલ બંગા ।

વિશ્વ હિમાચલ ચમુના બંગા, ઉચ્છેદ જલધિ તરંગ ॥

તવ શુભ નામે જાગે, તવ શુભ આશિષ માગે ! બાહુ તવ ચરા નાથા ॥

જનગણ મંગળ દાયક જય હે, ભારત બાળ્ય વિધાતા

જય હે, જય હે, જય હે જય જય જય જય હે ॥ ૧ ॥

અહરહ તવ આબહાન પ્રચારિત, સુનિ તવ ઉદાર વાણી

હિંદ બ્રાહ્મ સિક જૈન પારસિક, મુઘલમાન ખિરતાબી ॥

પૂરવ પશ્ચિમ આસે ! તવ સિદ્ધાસન પાસે ! પ્રેમહાર હૃદયગાથા

જનગણુ ઐક્ય વિનાયક, જય હે ભારત બાળ્ય વિધાતા,

જય હે, જય હે, જય હે, જય જય જય જય હે ॥ ૨ ॥

પતન અભ્યુદય બન્ધુર પથા, સુખ સુખ ધાવિત ચારી ॥

હે સ્મીર સારથી તવ રથ ચક્ર, મુખરિત પથ દિન રાત્રી ॥

દારણુ વિજેશ્વ માગે, તવ શાખ સ્વનિ બાળે, સંકટ દુઃખગ્રાણ

જનગણુ પથ પરિચાયક જય હે, ભારત બાળ્ય વિધાતા

જય હે, જય હે, જય હે, જય જય જય જય હે ॥ ૩ ॥

રાત્રી પ્રેસાવિત, ઉદિત રવિ છવિ પૂર્ણ ઉદય ચિરિ આસે

બાહે વિદ્યગમ પુણ્ય સમીરણુ તવ જીવન રસ ઠાવે

તવ કરણણુ રાગે; નિદ્રિત ભારત જાગે, તવ ચરણે નત આથા

જય જય જય હે જય રાજેશ્વર, ભારત બાળ્ય વિધાતા

જય હે, જય હે, જય હે, જય જય જય જય હે ॥ ૪ ॥

કાંઠો ટાંગોર.

અમારો દેશ

(દિવ્ય)

અમે કસતબુખિના પુત્રો ! અમ માત પુરાણ પવિત્ર.
 રે ! જોનાં સુદર સુત્રો, હલકાવે ઉચ્ચ ચરિત્ર,
 અમ અંતરને ઉદ્દેશી, કરશું જોકાર હમિશ,
 અમે દેશી, દેશી, દેશી ! એા દિવ્ય અમારો દેશ !
 અમાર વિષે અવગતાં, કે કરતાં નિત્ય પ્રકારા;
 પડતાં રડતાં રમડાતાં, કે કરતાં હારથ વિલાસ;
 પળપળ અમ ઉરનિધિ એ રી, હા ઉછળે ઉર્મિ અરોપ !
 અમે દેશી, દેશી, દેશી એા દિવ્ય અમારો દેશ !
 ક્યાં હશે હિમાલય જેવો ? ક્યાં પુણ્ય પવિત્રજગત જંગ ?
 ક્યાં મળે અલૌકિક એવાં; સદુ દેશ તણા બદુ રંગ.
 ક્યાં મુનિ ઇશ્વરજન બેસો; કરતા પ્રભુપંથ ઉપેશ ?—
 અમે દેશી, દેશી, દેશી ! એા દિવ્ય અમારો દેશ !
 ક્યાં રામ યુધિષ્ઠિર શૂર્યા ! ક્યાં ગરજ્યા અનુન બીમ ?
 ક્યાં રત્નપુત વીર અંબુમ્બા, બલ હાખવવા અશીમ !
 રે ભુલીમે તે રીતે રી, અમ અંતરથી લવશેશ ?—
 અમે દેશી, દેશી, દેશી ! એા દિવ્ય અમારો દેશ !
 નથી રે જીવતું પરચારો; છે પારકી આરા નિરાસ;
 નથી કર ધરવા કેા પારો, રવાબધનો છે ઉલ્લાસ;
 કંઈ પુરુષપ્રેમા જ પ્રવેશી અહીં હે અમને ઉપદેશ;—
 અમે દેશી, દેશી, દેશી ! એા દિવ્ય અમારો દેશ !
 ધમધમ ધરણી મુગધીશું અમ દેશ તણાં કરી આન;
 જમજમ જમનાદ કરીશું, દહશું મોંઘા અમ પ્રાણ !
 એ ભક્તિ વસી ઉર તે રી, દેગે સકિત પરમેશ !
 અમે દેશી, દેશી, દેશી ! એા દિવ્ય અમારો દેશ !

અબરદાર.

જય ગુજરાત

જય જય ગરવી ગુજરાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત,
હીરે આત્મકું પ્રભાત.

કવલ પ્રધામને ડળળળ કરુમ્મી, પ્રેમરોચ અધિત;
હા બાળપ બાળપ નિજ મતનિ સર્વેન પ્રેમભક્તિની રીત -
જિંવી તુજ સુદર વન,
જય જય ગરવી ગુજરાત,
જિતરમાં આ બા માત,
પુરુષમા કાળી માત,

હે દક્ષિણ દિશામાં કરન રશા, કુતેશ્વર મહાદેવ;
ને મોખનાથ ને દ્વારકેશ, એ પશ્ચિમ કેરા દેવ—
હે સહાયમા સાગાત,

જય જય ગરવી ગુજરાત,
નહી તાર્પી નર્મદા ગેય,
મહી ને પીગ પલ ગેય,

વર્ષા ગેય સુભટના શુભ રમણને, રતનાગર સાગર;
પર્વત કપરથી વીર પૂર્વગે, દે આશિય જયકર—
સ પે સોયે સઉ વત,

જય જય ગરવી ગુજરાત,
તે અન્નિલસવાટના રગ,
તે શિદ્ધરાજ જયસિંગ.

તે રગ થકી પલ અધિક સરસ રગ, થશે સત્વરે માત;
શુભ શકુન દોસે મધ્યાહ્ન રોમરો, વીલી ગઈ છે રાત—
જન કૂમે નર્મદા સાથ,

જય જય ગરવી ગુજરાત.

